
**PLAN RAZVOJA
KULTURE GRADA
ZADRA 2019. - 2026.**

Grad Zadar

**Institut za razvoj i
međunarodne odnose – IRMO**

Zagreb, ožujak 2020.

Autorice:

dr. sc. Daniela Angelina Jelinčić

dr. sc. Sanja Tišma

Analiza stanja: Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA

Suradnici:

Upravni odjel za kulturu i šport Grada Zadra

Predstavnici iz sektora kulture grada Zadra

Želimo li očuvati kulturu, moramo je nastaviti graditi.

Johan Huizinga

Sadržaj

1. Uvod	9
2. Analiza stanja u kulturi grada Zadra	10
2.1. Uvod	10
2.1.1. Geografski položaj i prostorne karakteristike Zadra	10
2.2. Stanovništvo Zadra	11
3.1. Zakonodavni okvir u kulturi	15
3.1.1. Nacionalni zakonodavni okvir	15
3.1.2. Lokalni okvir kulturnih politika	17
4.1. Institucionalni okvir	18
4.1.1. Javne ustanove prema kulturnim djelatnostima	18
4.1.2. Civilni sektor u kulturi	19
4.1.3. Privatni subjekti u kulturi	20
5.1. Kulturna produkcija	23
6.1. Infrastruktura u kulturi	26
7.1. Kulturna baština	29
8.1. Strateški i planski okvir razvoja u kulturi	33
9.1. Upravljanje kulturom	34
10.1. Financiranje kulture	38
11.1. Zaposleni u sektoru kulture	44
12.1. Financijski pokazatelji poslovanja u sektoru kulture	48
12.1.1. Prihod javnog kulturnog sektora	48
12.1.2. Prihod civilnog kulturnog sektora	50
12.1.3. Prihod privatnog kulturnog sektora	52
13.1. Participacija u kulturi	53
13.1.1. Posjećenost kulturnih programa	54
Dramska umjetnost	54
Knjižnična djelatnost	56
Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti	56
Muzejska djelatnost	58

Film	58
13.1.2. Aktivnosti civilnih organizacija	59
13.1.3. Interakcija institucionalnih i izvaninstitucionalnih programa s građanima	60
14.1. Međunarodna i međuinstitucionalna kulturna suradnja	63
15.1. Kultura i ostali sektori	64
15.1.1. Kultura i obrazovanje	64
15.1.2. Kultura i turizam	65
16.1. Kultura i uključivost	69
16.1.1. Kultura i nacionalne manjine	69
16.1.2. Kultura i osobe s invaliditetom	70
16.1.3. Kultura i žene	70
16.1.4. Kultura i otočno stanovništvo	71
16.1.5. Kultura i mladi, starije osobe i nezaposleni	72
17.1. SWOT analiza	74
3. Strateške odrednice razvoja kulture grada Zadra	78
3.1. Vizija razvoja kulture grada Zadra	78
3.2. Strateški ciljevi razvoja kulture grada Zadra	78
3.3. Prioriteti i mjere razvoja kulture	84
4. Provedba Plana	107
4.1. Institucionalni okvir i praćenje provedbe Plana	107
4.2. Financiranje provedbe Plana	108
4.3. Strateški projekti u kulturi grada Zadra	109
4.4. Akcijski plan	110
5. Literatura	120

Popis slika i tablica

Slika 1. Administrativni obuhvat Grada Zadra	10
Tablica 1. Broj registriranih birača u MO Poluotok	12
Tablica 2. Broj registriranih birača na otocima Grada Zadra	12
Tablica 3. Broj registriranih nezaposlenih osoba u ožujku 2015. – 2019.	14
Tablica 4. Ustanove u kulturi koje djeluju na području Zadra prema osnivačima i djelatnostima	18
Tablica 5. Zastupljenost pojedine kulturne djelatnosti u registraciji udruga	19
Tablica 6. Broj poslovnih subjekata s djelatnostima na području kulture na dan 29. 7. 2019. godine	20
Tablica 7. Broj poslovnih subjekata s registriranim glavnim djelatnostima na području kulture	21
Tablica 8. Dodijeljena sredstva prema područjima kulturne produkcije iz Programa javnih potreba u kulturi, 2020.	23
Tablica 9. Sredstva iz Programa u kulturi Grada Zadra od 2015. do 2019. godine	38
Tablica 10. Ukupni prihodi i prihodi iz proračuna Grada Zadra ustanova u kulturi od 2014. do 2018. godine	38
Tablica 11. Struktura sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi Grada Zadra od 2014. do 2018. godine	39
Tablica 12. Pregled trenutno aktivnih projekata na području kulture financiranih sredstvima Europske unije	40
Tablica 13. Broj odobrenih programa prijavljenih na Poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2018.	42
Tablica 14. Broj zaposlenih prema spolu i prema ustanovama u kulturi	44
Tablica 15. Struktura zaposlenih u HNK-u 2014. - 2018.	45
Tablica 16. Struktura zaposlenih u Koncertnom uredu Zadar 2014. - 2018.	46
Tablica 17. Broj udruga sa zaposlenicima i rashodi za zaposlene	46
Tablica 18. Broj zaposlenih u trgovačkim društvima	47
Tablica 19. Struktura ukupnih prihoda Hrvatskoga narodnog kazališta prema izvorima	48
Tablica 20. Struktura ukupnih prihoda Gradske knjižnice Zadar prema izvorima	48
Tablica 21. Struktura ukupnih prihoda Znanstvene knjižnice prema izvorima	49
Tablica 22. Struktura ukupnih prihoda Koncertnog ureda Zadar prema izvorima	49
Tablica 23. Prihodi svih javnih ustanova prema izvorima	49
Tablica 24. Ukupni prihodi javnih ustanova u kulturi prema djelatnostima	50

<u>Tablica 25. Struktura prihoda udruga u kulturi na području Grada Zadra od 2014. do 2018. godine</u>	51
<u>Tablica 26. Prihodi udruga od 2014. do 2018. godine</u>	51
<u>Tablica 27. Prihodi ostvareni u djelatnostima trgovačkih društava prema NKD-u</u>	52
<u>Tablica 28. Broj posjetitelja HNK-a Zadar u posljednjih pet godina</u>	55
<u>Tablica 29. Predstave HNK-a Zadar</u>	55
<u>Tablica 30. Broj posjetitelja Kazališta lutaka u posljednjih pet godina</u>	55
<u>Tablica 31. Struktura korisnika Gradske knjižnice u 2018. godini</u>	56
<u>Tablica 32. Broj korisnika Znanstvene knjižnice Zadar</u>	56
<u>Tablica 33. Broj posjetitelja događanja u organizaciji Koncertnog ureda Zadar</u>	57
<u>Tablica 34. Broj koncerata u produkciji Koncertnog ureda Zadar 2015. - 2018.</u>	57
<u>Tablica 35. Broj posjetitelja muzeja koji djeluju na području Zadra</u>	58
<u>Tablica 36. Aktivnost ustanova u kulturi na internetu i društvenim mrežama na dan 1. 8. 2019.</u>	60
<u>Tablica 37. Udruge u kulturi i aktivnost na društvenim mrežama na dan 31. 7. 2019. godine</u>	61
<u>Tablica 38. Broj dolazaka i noćenja u Zadru</u>	65
<u>Tablica 39. Pregled prihoda planiranih iz EU fondova za projekte u kulturi za razdoblje 2020. - 2022.</u>	108

1. Uvod

Opći je cilj izrade projekta *Plan razvoja kulture grada Zadra 2019. - 2026.* (u nastavku teksta: Plan) osigurati funkcionalno poslovanje sektora kulture u Zadru, koje će posredno djelovati kao jedan od pokretača razvoja Grada. Budući da Grad Zadar dosad nije imao planski dokument s područja kulture, pristupilo se njegovoj izradi da bi se na sustavan način mogao ostvariti zadani cilj. Pritom je imenovana radna skupina sastavljena od relevantnih kulturnih dionika grada Zadra koji su, u suradnji s Institutom za razvoj i međunarodne odnose (kao nosiocem izrade posla), sudjelovali u izradi Plana. Pritom su održane tri radionice: „Problemi i potrebe u kulturi grada Zadra, SWOT analiza, vizija i strateški ciljevi“ (11. travnja 2019.), „Određivanje mjera i projekata uz određivanje akcijskog plana“ (15. svibnja 2019.) te „Finalno predstavljanje rezultata uz usklađivanje“ (27. rujna 2019.). Analizu i ocjenu stanja u kulturi grada Zadra, koja pruža temelj za strateško promišljanje, proveli su zaposlenici Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA.

U takvom, sudioničkom procesu izrade Plana ostvareni su i ostali zadani ciljevi izrade projekta:

temeljem analize stanja odrediti viziju razvoja kulture grada Zadra, definirati ključne razvojne prioritete u nadolazećem srednjoročnom razdoblju i pripremiti jasan akcijski plan

uspostaviti i osnažiti sudjelovanje javnosti u razvoju kulture grada Zadra uspostavom partnerstva, tj. uključivanjem relevantnih aktera u izradu i provedbu Plana

pridonijeti povećanju znanja i vještina stručnjaka gradske uprave i ostalih zainteresiranih dionika (javnih ustanova u kulturi grada, nezavisne kulturne scene, privatnih kulturnih i umjetničkih organizacija, samostalnih umjetnika itd.) za upravljanje kulturom, i to unapređenjem strateškog planiranja i upravljanja.

Posredno, takvim se pristupom ispunjavaju i ciljevi koji pridonose afirmaciji kulturnog identiteta Zadra u kontekstu suvremenoga kulturnog razvoja, potencijalno se intenzivira međunarodna suradnja i umrežavanje, pozicioniranje Zadra u europskom kulturnom kontekstu, potiče se očuvanje baštine, ali i razvoj kulturnih industrija, odnosno suvremenoga umjetničkog stvaralaštva. Također, to potencijalno vodi i do novih modela organizacije u kulturi.

Ostvarenje Plana predviđa se za razdoblje od 2019. do 2026. te se na taj način pruža temelj za usklađivanje s financijskim instrumentima Europske unije u novom, programskom razdoblju 2021. - 2027. Akcijski plan predviđen je u trogodišnjem razdoblju (2019. - 2022.), nakon čega se predviđa evaluacija učinjenog te revizija, odnosno nadogradnja Plana.

Dokument se sastoji od analize i ocjene trenutnog stanja u kulturi grada Zadra, prema čemu su izdvojeni problemi i potrebe, odnosno od analize snaga, slabosti, prilika i prijetnji (SWOT analiza). Na temelju analitičkog dijela, dokument pruža strateške odrednice razvoja kulture grada Zadra: viziju, strateške ciljeve i mjere. Zaključno, provedba Plana predviđa institucionalni okvir, kao i praćenje provedbe uz spomenuti Akcijski plan.

Plan, odnosno navedene mjere usklađene su s postojećim nacionalnim, županijskim i lokalnim strateškim dokumentima, kao što su Operativni program *Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.* (OPKK), Strategija razvoja

turizma RH do 2020., Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske do kraja 2020. godine, Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011. – 2015., Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013. - 2023., Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020., Strategija razvoja grada Zadra 2013. - 2020., Strategija razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016. - 2026. godine, Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra iz 2013. godine, Godišnji kulturni programi Grada Zadra, Programi javnih potreba u kulturi Grada Zadra i *Kreativni Zadar 2020*. U obzir je uzeta i obrada tema koje se smatraju ključnima, za usklađivanje s EU kontekstom (kultura i marginalizirane društvene skupine), odnosno s lokalnim kontekstom (razvoj kulture na otocima). Na taj način kultura se promatra u kontekstu općeg razvoja društva jer ima snažnu razvojnu komponentu, i u društvenom i u gospodarskom pogledu. U izradu Plana uključeno je načelo kojim se ističe i snažna potreba razvoja kulture općenito. Iako kulturu grada Zadra treba promatrati u širem kontekstu, što podrazumijeva njegovu turističku profilaciju (kojoj kultura već sada znatno pridonosi), ne treba je promatrati samo u kontekstu razvoja za druge (turiste), nego ponajprije za vlastite građane.

2. Analiza stanja u kulturi grada Zadra

2.1. Uvod

2.1.1. Geografski položaj i prostorne karakteristike Zadra

Grad Zadar je peti grad po veličini u Republici Hrvatskoj i treći po veličini u jadranskoj Hrvatskoj; kulturno je, urbano, gospodarsko, razvojno i administrativno središte Zadarske županije. Administrativno, Grad Zadar obuhvaća površinu od 194,02 km², odnosno 5,26 % kopnene površine Zadarske županije i približno 300 km² obalnog područja, odnosno 9 % morske površine županije, što je prikazano na slici 1.

Slika 1. Administrativni obuhvat Grada Zadra

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije

Zadar teritorijalno obuhvaća 15 naselja smještenih na kopnu i otocima, u čijem je sastavu 37 mjesnih odbora. Naselja koja mu pripadaju su: Zadar, Kožino, Petrčane, Crno i Babindub na kopnu te otočna naselja Silba, Olib, Premuda, Ist, Molat, Zapuntel, Brgulje, Rava, Veli Iž i Mali Iž. Taj geografski obuhvat uvelike određuje društveni i gospodarski razvoj Zadra.

Svojim pozicioniranjem, u središnjem dijelu hrvatskoga Jadrana, Zadar ima izrazito povoljan prometno-komunikacijski položaj. Recentna izgradnja autoceste, koja je na kvalitetan i suvremen način povezala Zadar s kontinentalnom Hrvatskom i glavnim gradom Zagrebom te ostalim jadranskim gradovima, pridonijela je razvoju suvremenih komunikacija.

Dodatni čimbenici koji pridonose kvalitetnom prometnom pozicioniranju Zadra, kao komunikacijskog središta, jesu Zračna luka Zadar, koja kontinuirano ostvaruje porast prometa i ima potencijale za daljnji uspješni razvoj, te nova Putnička luka Gaženica, koja stvara potencijal za velik porast svih oblika pomorskoga putničkog prometa.

Najslabiji element u zadarskoj prometnoj mreži je nedostatak kvalitetne željezničke povezanosti s hrvatskim i europskim željezničkim sustavom te nedostatan broj međutočnih brodskih veza. Otoci, koji administrativno pripadaju Gradu Zadru, slabije su naseljeni, s pretežito starijim stanovništvom i slabije razvijenim turističkim sektorom pa do sada nisu bili visokoprioritetna područja u razvijanju učestalih putničkih linija.

2.2. Stanovništvo Zadra

Suvremeni urbani identitet i kulturni potencijali, kojima je definiran grad Zadar danas, rezultat su dugotrajnog povijesnog razvoja, koji se može okarakterizirati kao kontinuitet obilježen diskontinuitetima. U pogledu kontinuiteta treba istaknuti dugu i neprekinutu povijest urbanog života Zadra, kao najstarijeg trajnog naselja na istočnoj obali Jadrana, koji se počinje oblikovati u 8. st. pr. Kr., kad je identificirana prisutnost Liburna, iako postoje dokazi koji upućuju na još starije slojeve. S druge strane, diskontinuiteti se ogledaju u velikim povijesno-političkim mijenama kroz koje je Zadar prolazio od svojega nastanka. Sve te promjene ostavile su trag i čine bogatstvo kulturno-povijesne baštine, osobito u staroj gradskoj jezgri (Poluotoku). Danas je moguće utvrditi njezine najvažnije aspekte¹ pa treba istaknuti urbanistički izgled grada, poznata djela umjetnika i graditelja, muzeje, zbirku zlata i srebra te bogatu tradiciju pisane riječi i glazbene umjetnosti. Na tim temeljima razvija se kultura Grada koja čini temelj i za razvoj turizma, kao važnog gospodarskog sektora.

¹ Tako ih definira Strategija razvoja turizma Grada Zadra 2016. - 2026.

Prema popisu stanovništva, Zadar je 2011. godine imao 75.062 stanovnika i time je zabilježio pozitivan demografski rast u usporedbi s 2001. godinom (72.717 stanovnika). U 2011. Grad Zadar imao je 71.471 stanovnika, prigradska naselja 1984 stanovnika, a otočna naselja 1607 stanovnika.

S obzirom na broj i strukturu stanovništva, najveće promjene doživio je Poluotok. S razvojem turističkog gospodarstva, Poluotok, kao središte koje uključuje staru gradsku jezgru i spomenike kulture, sve više gubi stambeni karakter, ali je još uvijek središnji dio grada, kojemu stanovništvo gravitira i u kojem se održava najviše društvenih i kulturnih aktivnosti. Zbog urbanističkih promjena, s vremenom se stambeni prostori šire u druge predjele grada, dok Poluotok prati kontinuirana depopulacija stanovništva, usporedno sa širenjem gospodarskih aktivnosti u turizmu.² Tome svakako treba dodati suvremene trendove u turizmu koji potiču razvoj privatnog smještaja, osobito u starim gradskim jezgrama. Zbog rasta potražnje za turističkim smještajnim kapacitetima u središtu grada, sve veći broj stanova preuređuje se u apartmane.

Posljednji popis stanovništva proveden je 2011. godine, a u međuvremenu nije izrađena studija o preciznim demografskim kretanjima na Poluotoku. Iako je prorjeđivanje stanovništva na Poluotoku česta javna tema, takvo kretanje stanovništva nije moguće izraziti preciznim podacima. Međutim, usporedba podataka iz Registra birača za biračko mjesto Mjesnog odbora Poluotok ipak upućuje na prorjeđivanje stanovništva s prebivalištem na području toga Mjesnog odbora od oko 25 % u sedam godina.

Tablica 1. Broj registriranih birača u MO Poluotok

Godina	Izbori	Broj registriranih birača
2011.	Parlamentarni izbori	4441
2017.	Lokalni izbori	3499
2019.	Izbori za Europski parlament	3275

Izvor: Arhiva Državnog izbornog povjerenstva

Usporedbom istih podataka za mjesne odbore na otocima, pokazuju se različiti trendovi.

Tablica 2. Broj registriranih birača na otocima Grada Zadra

Otok	2011.	2013.	2017.	2019.	Promjena 2011. - 2019.
Silba	332	351	396	406	+74
Premuda	111	111	117	117	+6

² Prema "Populacijski razvoj Zadra" autorice Vere Graovac Matassi (2004.)

Ist	249	238	245	239	-10
Rava	131	123	121	118	-13
Molat	286	287	302	308	+22
Olib	236	223	201	196	-40
Mali Iž	279	275	268	267	-12
Veli Iž	450	443	437	437	-13

Izvor: Arhiva Državnog izbornog povjerenstva

Iako podaci iz tablice pokazuju da je na pojedinim otocima 2019., u odnosu na 2011., došlo do porasta birača, a s obzirom na to da se u biračkim popisima evidentiraju samo punoljetne osobe, navedeni podaci nisu dovoljno sveobuhvatni da bi se sa sigurnošću moglo govoriti o porastu broja stanovnika na nekim otocima. Osobito ako tome pridodamo podatke Upravnog odjela za odgoj i školstvo Grada Zadra, koji prati broj osnovnoškolske djece na otocima. Prema tim podacima, broj osnovnoškolske djece u kontinuiranom je padu. Ukupno je u školskoj godini 2018./2019. bilo 15 osnovnoškolske djece, a u istoj godini ni jedno dijete nije upisano u prvi razred osnovne škole. Može se zaključiti da se na otoke vraća uglavnom starija populacija.

Ukupnu gradsku populaciju čine različite narodnosti u kojima prevladavaju Hrvati s gotovo 94,15 % stanovnika, slijede Srbi s udjelom od 2,89 % stanovništva, zatim Albanci s 0,71 % te ostale nacionalne manjine (Bošnjaci, Crnogorci, Mađari i ostali). Slična situacija je u vjerskoj strukturi; popisom iz 2011. utvrđeno je 88,56 % katolika i 2,79 % pravoslavnih vjernika, dok se ostatak odnosi na muslimane, ateiste i agnostike.

Analizom dobne strukture stanovništva, Zadar ima 22 % mladog (0 do 19 godina), 55 % zrelog (20 do 59 godina) te 23 % starog (60 i više godina) stanovništva. Većina stanovnika Zadra ima završenu srednju školu, njih gotovo 35.103, što iznosi 55,6 % u ukupnom udjelu. Osnovnoškolsko obrazovanje imalo je 15,4 % stanovništva, odnosno 9743 osobe, a visokoškolsko obrazovanje 14.244 stanovnika, tj. 22,6 %.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, stopa nepismenosti³ u Hrvatskoj iznosila je 0,8 %, dok je stopa nepismenosti u Zadru iznosila 0,5 %, što je bolje od hrvatskoga prosjeka.⁵

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, broj nezaposlenih osoba znatno opada posljednjih godina, što potvrđuje nezaposlenost promatrana od 2015. do 2019. godine. Podaci upućuju na trend smanjenja nezaposlenosti iz godine u godinu, a može se zamijetiti znatno smanjenje jer je broj nezaposlenih osoba u ožujku 2019. upola manji nego što je bio u istom mjesecu 2015. (vidljivo u donjoj tablici).

³ Izračunava se na ukupnom broju stanovništva starijem od deset godina.

⁴ Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku.

⁵ Prema podacima Eurostata, u svim državama Europske unije nepismenost je manja od 1 %.

Tablica 3. Broj registriranih nezaposlenih osoba u ožujku 2015. – 2019.

Godina	Ukupno	Muškarci	Žene
2019.	3263	113	1850
2018.	3758	1674	2084
2017.	4551	1935	2616
2016.	5577	2425	3152
2015.	6447	2891	3556

Izvor: Državni zavod za statistiku

Ocjena stanja

Grad Zadar karakterizira izrazito povoljan geografski položaj te dobra prometna povezanost s drugim dijelovima Hrvatske i europskim gradovima. Zračna luka Zadar bilježi stalni porast prometa, a izgradnja Putničke luke Gaženica pridonosi rastu pomorskoga putničkog prometa. S druge strane, nedostatna je željeznička povezanost i ima prostora za napredak na području međuotočne povezanosti. Plovidbeni red može utjecati na posjećenost kulturnih programa.

Zadar obiluje bogatom kulturno-povijesnom baštinom, koja se u najvećoj mjeri nalazi na prostoru stare gradske jezgre (Poluotoka), ali zbog sve većeg zanimanja turista za smještaj u tom dijelu grada, gubi lokalno stanovništvo. Upravo je zato vidljivo da se kulturni programi sve više namjenjuju turistima; potrebno je uspostaviti ravnotežu s programima namijenjenima lokalnom stanovništvu, da bi se spriječila gentrifikacija i održao lokalni identitet.

Grad Zadar bilježi pozitivne demografske trendove, a zamjetan je i znatan trend smanjenja nezaposlenosti. Stanovnici stare gradske jezgre se iseljavaju, čime se stvara rizik postupnog gubitka lokalnog identiteta središta grada. Na otocima se također uočava dugoročni trend iseljavanja, odnosno mali broj osnovnoškolske djece. I takav trend može znatno utjecati na razvoj, odnosno posjećenost kulturnih programa, a ujedno je to dodatni izazov osiguravanja jednake dostupnosti kulturnih programa svim građanima, što se posebno odnosi na stanovništvo na otocima. Obrazovna struktura stanovništva također može uvelike utjecati na vrstu preferiranih kulturnih programa; stanovništvo uglavnom ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (55,6 %), a znatan je i broj onih s osnovnoškolskim obrazovanjem (15,4 %). Prema dobnoj strukturi, Zadar ima uglavnom zrelo stanovništvo u dobi 20-59 godina (55 %), što može utjecati na vrste kulturnih sadržaja koje bi trebalo njegovati. Iako je mladog stanovništva (0-19 godina) upola manje, prisutnost Sveučilišta podiže taj prosjek brojem studenata kojima stalno prebivalište nije u Zadru, ali su oni potencijalni konzumenti kulturnih programa.

Problemi:

- slabija povezanost otoka međusobno
- na otocima obitava uglavnom starija populacija

Potrebe:

- optimizirati raspored međuotočnih brodskih linija

- trend iseljavanja lokalnog stanovništva iz stare gradske jezgre	- poticati život lokalnog stanovništva u staroj gradskoj jezgri i na otocima
---	--

3.1. Zakonodavni okvir u kulturi

3.1.1. Nacionalni zakonodavni okvir

Hrvatski zakonodavni okvir omogućava gradovima autonomnost upravljanja lokalnim kulturnim sektorom, pogotovo javnim ustanovama u kulturi, kojima je lokalna samouprava osnivač i preko kojih usmjerava razvoj kulturnog života grada.

Ustanove čiji je osnivač Grad Zadar (u nastavku teksta: Grad), svoju djelatnost obavljaju u suradnji s Upravnim odjelom za kulturu i šport, u skladu sa Zakonom o lokalnoj i područnoj samoupravi (NN, broj 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17 i 98/19 – pročišćeni tekst), Zakonom o upravljanju javnim ustanovama u kulturi (NN, broj 96/01 i 98/19) i drugim pozitivnim propisima. Na području kulture važna je savjetodavna uloga Kulturnog vijeća Grada Zadra i njegov doprinos u razvoju kulture. Ono djeluje temeljem Zakona o kulturnim vijećima (NN, broj 48/04, 44/09 i 68/13 – pročišćeni tekst). Nadalje, Zakon o ustanovama (NN, broj 76/93, 29/97, 47/99, 35/08 i 127/19 – pročišćeni tekst), Zakon o upravljanju javnim ustanovama u kulturi i Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi (NN, broj 47/90, 27/93 i 38/09 - pročišćeni tekst) opći su propisi koji definiraju normativni okvir u pogledu upravljanja i financiranja kulture.

Osim navedenih propisa, koji reguliraju ustrojstvo i programsko djelovanje kulturnih ustanova i kulturnih programa, za umjetničko djelovanje važan je Zakon o pravima samostalnih umjetnika i poticanju kulturnog i umjetničkog stvaralaštva (NN, broj 43/96 i 44/96 - pročišćeni tekst), kojim se definiraju prava samostalnih umjetnika, osnivanje umjetničkih organizacija te oblici poticanja umjetničkog stvaralaštva u kulturi. U skladu s navedenim Zakonom, doneseni su i odgovarajući pravilnici.

Izvaninstitucionalni sektor reguliran je prije svega Zakonom o udrugama (NN, broj 74/14, 70/17 i 98/19 – pročišćeni tekst), a civilne organizacije koje djeluju na području suvremene umjetnosti mogu tražiti stručnu i financijsku potporu nacionalne Zaklade *Kultura nova*, koja potiče njihovo djelovanje na području suvremene umjetnosti i kulture. Načini financiranja i djelovanje Zaklade određeni su Zakonom o Zakladi *Kultura nova* (NN, broj 90/11). Također, Zakonom o Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva (NN, broj 173/03) omogućeno je djelovanje Zaklade s osnovnom svrhom promicanja i razvoja civilnoga društva.

3.1.2. Lokalni okvir kulturnih politika

Prema nacionalnoj zakonskoj regulativi, Grad je osnivač i vlasnik javnih ustanova u kulturi te kao lokalna samouprava izravno usmjerava razvoj lokalnih kulturnih politika, a gradski proračun je glavni izvor financiranja lokalnoga kulturnog sektora.

Smjer lokalnog razvoja definiran je i strateškim dokumentima i programima, od kojih prije svega valja istaknuti Strategiju razvoja Grada Zadra 2013. – 2020. Osim toga krovnog razvojnog dokumenta, razvoj kulture obuhvaćen je i Strategijom razvoja turizma Grada Zadra 2016. – 2026., kao i Programom javnih potreba u kulturi Grada Zadra (o spomenutim strateškim dokumentima više se govori u Poglavlju 5).

Program javnih potreba u kulturi Grada Zadra (u nastavku teksta: Program) dokument je kojim se definiraju kulturne aktivnosti za pojedinu proračunsku i kalendarsku godinu, koje financijski podupire Grad Zadar. Taj Program donosi se temeljem Uredbe o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge (NN, broj 26/15), Pravilnika o financiranju javnih potreba sredstvima proračuna Grada Zadra (*Glasnik Grada Zadra*, broj 11/19 – u nastavku teksta: Pravilnik) i drugih pozitivnih propisa. Odlukom o osnivanju Kulturnog vijeća (*Glasnik Grada Zadra*, broj 9/04 i 33/10) uređuje se područje lokalne kulture, blisko povezano s radom Upravnog odjela za kulturu i šport Grada Zadra.

Uz navedeno, još neki dokumenti i akti bitno utječu na kulturni razvoj, posebice Prostorni plan uređenja Grada Zadra⁸ te urbanistički planovi uređenja njegovih dijelova, Odluka o zakupu javnih površina (*Glasnik Grada Zadra*, broj 15/17), Odluka o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora (*Glasnik Grada Zadra*, broj 2/20) i drugi akti. Navedeni akti područje kulture ne obuhvaćaju kao posebnu kategoriju, odnosno kao prioritet.

Ocjena stanja

Nadležnosti za javno djelovanje i financiranje kulture podijeljene su između nacionalne, područne i lokalne razine. Brojni su propisi na nacionalnoj razini kojima se reguliraju pitanja od veće ili manje važnosti za razvoj kulturnih politika. Odgovarajući zakonodavni okvir omogućuje usmjeravanje razvoja lokalne kulture, čime jedinice lokalne samouprave određuju lokalne kulturne politike. U skladu s njim, Grad Zadar je propisima uredio svoje djelovanje na lokalnoj razini te usvojio akte nužne za provedbu lokalnih kulturnih politika.

Problemi:

- lokalni propisi koji nisu izravno vezani uz područje kulture ne reguliraju na drugačiji način pojedina pitanja od utjecaja na kulturne aktivnosti

Potrebe:

- u skladu sa strateškim odrednicama razvoja kulture, definirati razvojne mjere lokalnim propisima
- uskladiti postojeće stanje s novim zakonskim i podzakonskim propisima u sektoru knjižnica

⁸ <http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>

4.1. Institucionalni okvir

Institucionalni okvir uključuje javne ustanove u kulturi, civilne organizacije koje djeluju na području umjetnosti i kulture te poslovne subjekte u kulturi. U skladu s navedenim, u nastavku se donosi pregled svih ustanova/organizacija koje djeluju na području Zadra, razvrstanih prema kulturnim djelatnostima.⁹

4.1.1. Javne ustanove prema kulturnim djelatnostima

Grad Zadar osnivač je četiriju javnih ustanova u kulturi te njima upravlja od njihova osnivanja, odnosno preuzimanja.¹⁰ Te su ustanove:

Koncertni ured Zadar, od 2014. godine

Hrvatsko narodno kazalište Zadar, od 1998. godine (do 2009. nosi naziv Hrvatska kazališna kuća Zadar)

Gradska knjižnica Zadar, od 1994. godine

Znanstvena knjižnica Zadar, od 1994. godine.

Osim kulturnih ustanova u vlasništvu Grada Zadra, na području grada djeluju i javne ustanove u kulturi kojima Grad nije osnivač.

Tablica 4. Ustanove u kulturi koje djeluju na području Zadra prema osnivačima i djelatnostima

	Ustanova	Osnivač	Djelatnost
1	Gradska knjižnica Zadar	Grad Zadar	Knjižnična djelatnost
2	Znanstvena knjižnica Zadar	Grad Zadar	Knjižnična djelatnost
3	Koncertni ured Zadar	Grad Zadar	Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti
4	Hrvatsko narodno kazalište Zadar	Grad Zadar	Dramska umjetnost
5	Kazalište lutaka Zadar	Zadarska županija	Dramska umjetnost
6	Narodni muzej Zadar	Zadarska županija	Muzejska djelatnost
7	Arheološki muzej Zadar	Ministarstvo kulture	Muzejska djelatnost
8	Muzej antičkog stakla	Ministarstvo kulture	Muzejska djelatnost
9	Zavod za povijesne znanosti HAZU-a	Ministarstvo kulture	Kulturna baština

⁹ Iako postoje različite podjele kulturnih djelatnosti, u ovoj analizi primijenjena je podjela djelatnosti kojom se koristi Ministarstvo kulture, pri čemu su kulturne djelatnosti organizirane prema sljedećim kategorijama: glazba i glazbeno-scenske umjetnosti, dramske umjetnosti, audiovizualne djelatnosti, knjiga i nakladništvo, knjižnična djelatnost, arhivska djelatnost, muzejska djelatnost, vizualne umjetnosti, inovativne umjetničke i kulturne prakse te digitalizacija kulturne baštine.

¹⁰ HNK, ZKZD i GKZD ustanove su u kulturi kojima upravlja Grad Zadar te imaju dugogodišnju tradiciju djelovanja na području kulture, ali su tek 1994., to jest 1998. godine prijenosom osnivačkih prava prešle u nadležnost Grada.

10	Hrvatski restauratorski zavod	Ministarstvo kulture	Kulturna baština
11	Državni arhiv u Zadru	Ministarstvo kulture	Arhivska djelatnost
12	Međunarodni centar za podvodnu arheologiju	Ministarstvo kulture	Kulturna baština

Od svih javnih ustanova u kulturi, najveći broj (tri) kao glavnu djelatnost ima muzejsku djelatnost te djelatnost s područja kulturne baštine (tri). Te je ustanove većinski osnovalo Ministarstvo kulture.

4.1.2. Civilni sektor u kulturi

Uz javne kulturne ustanove, kulturom se bave i građanske inicijative te udruge - organizacije civilnog društva. Prema Registru udruga Republike Hrvatske, u Zadru je 1. travnja 2019. godine bilo ukupno 118 udruga koje djeluju na području Kultura i umjetnost, što je 13 % ukupno registriranih aktivnih udruga u Zadru. Treba napomenuti da se udruge prema Registru Ministarstva uprave mogu registrirati za više kulturnih djelatnosti pa nije moguće utvrditi glavnu kulturnu djelatnost neke udruge. Analizom svih registriranih djelatnosti udruga, utvrđeni su podaci o zastupljenosti pojedine kulturne djelatnosti.

Tablica 5. Zastupljenost pojedine kulturne djelatnosti u registraciji udruga

Registrirana kulturna djelatnost	Broj udruga
Kulturna baština	62
Izvedbene umjetnosti (kazalište, glazba i drugi scenski nastupi)	61
Ostale djelatnosti s područja kulture	19
Književno-nakladnička djelatnost	11
Vizualne umjetnosti	11
Audiovizualna djelatnost	5
Interdisciplinarne kulturno-umjetničke djelatnosti	4
Medijska kultura	1

Izvor: Registar udruga Ministarstva uprave

Iz tablice se može zaključiti da najveći broj udruga ima registriranu djelatnost kulturna baština i izvedbene umjetnosti. Od 62 udruge, koje među drugim djelatnostima imaju registriranu i kulturnu baštinu, većina njih (38) registrirana je samo za tu djelatnost. Isto se ne može zaključiti i za 61 udruhu koja među ostalim djelatnostima ima i djelatnost izvedbene umjetnosti. Međutim, jasno je da su te dvije djelatnosti najzastupljenije djelatnosti za koje su udruge registrirane.

Neke se udruge već u nazivu određuju za primarnu djelatnost (KUD, klapa, ansambl i sl.), iz čega se može pretpostaviti, ali ne i pouzdano utvrditi, njihova primarna djelatnost. Čak 30 % od ukupnog broja udruga (njih 35) odnosi se na klape, kulturno-umjetnička društva i ostale folklorne skupine. Čak 19 udruga (16 %) u nazivu ima odrednicu o promicanju lokalnih (odnosi se na gradske četvrti) kulturnih aktivnosti i specifičnih gradskih dijelova, što uključuje i otoke. Od ostalih djelatnosti ističe se ples koji u svojem nazivu izdvaja osam udruga.

U sklopu civilnog sektora u kulturi treba istaknuti i studentske udruge, koje provode kulturna događanja i aktivnosti. Sveučilište u Zadru ima oko šest tisuća redovitih studenata pa se radi o velikom udjelu populacije koja privremeno boravi na području Zadra, čije aktivnosti mogu biti iskorištene i kao oblik kulturne ponude u gradu.

4.1.3. Privatni subjekti u kulturi

Prema podacima *Poslovne Hrvatske*,¹¹ na dan 29. 7. 2019. bilo je 60 poslovnih subjekata koji imaju sjedište u Zadru i registriranu glavnu djelatnost na području kulture. S druge strane, bilo je 116 subjekata koji imaju registriranu neku od djelatnosti na području kulture.

Detaljnijom analizom navedenih subjekata utvrđeno je da se tek manji dio (vidi tablicu 6.) bavi nekim od navedenih područja kao glavnom djelatnošću. Valja istaknuti da ova baza uključuje poslovne subjekte registrirane kao obrt (njih 23) te j.d.o.o. i d.o.o. (37 subjekata).

Tablica 6. Broj poslovnih subjekata s djelatnostima na području kulture na dan 29. 7. 2019. godine

Djelatnost	S registriranom djelatnošću	S glavnom djelatnošću
58 - Izdavačka djelatnost	51	21
59 - Proizvodnja filmova, videofilmova i drugo	32	23
60 - Emitiranje programa	9	5
90 - Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	24	11
Ukupno	116	60

Izvor: Poslovna Hrvatska

Prevladava izdavačka djelatnost, koja čini 44 % od ukupnog broja registriranih djelatnosti; slijedi proizvodnja filmova, videofilmova i drugo.

¹¹ Djelatnosti se razvrstavaju prema NKD-u, a u analizi su obuhvaćene sljedeće djelatnosti koje mogu biti i na području kulture: 58 - Izdavačka djelatnost, 59 - Proizvodnja filmova, videofilmova i drugo, 60 - Emitiranje programa, 90 - Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore, koji se odnose samo na trgovačka društva, broj poslovnih subjekata sa sjedištem u Zadru, koji su registrirani za glavnu djelatnost u kulturi, vrlo je mali i iznosi 27 subjekata, što je 1,15 % od ukupnog broja registriranih trgovačkih društava u Zadru (2350) u 2017. godini.

Promatra li se broj poslovnih subjekata od 2015. do 2017. godine, prema podacima Hrvatske gospodarske komore, koji uključuju samo trgovačka društva (j.d.o.o. i d.o.o.) i razvrstavaju ih prema glavnoj djelatnosti, broj privatnih subjekata u kulturi sa sjedištem u Zadru nije se znatnije mijenjao u navedenom razdoblju. Također, ako se promatraju promjene kod poslovnih subjekata u broju registriranih glavnih djelatnosti na području kulture, može se zaključiti da od 2015. do 2017. godine nema bitnih promjena, što je vidljivo i iz donje tablice.

Tablica 7. Broj poslovnih subjekata s registriranim glavnim djelatnostima na području kulture

Djelatnost	Godina		
	2015.	2016.	2017.
58 - Izdavačka djelatnost	13	15	14
59 - Proizvodnja filmova, videofilmova i drugo	6	4	4
60 - Emitiranje programa	2	3	4
90 - Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	7	6	5
Ukupno	28	28	27

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

S druge strane, postoje privatni subjekti u kulturi, koji djeluju na području grada Zadra (poput Muzeja iluzija), a nemaju registriranu kulturnu djelatnost ili je nemaju kao glavnu djelatnost, ili uopće nemaju sjedište u Zadru (Blitz Cinestar), kao i neke poduzetničke inicijative, koje uz drugu glavnu djelatnost pružaju kulturni sadržaj ili na neki drugi način pridonose razvoju kulture. Sve takve inicijative ili poslovni subjekti nisu obuhvaćeni službenim evidencijama. Od privatnih subjekata koji pružaju kulturni sadržaj, može se izdvojiti Blitz Cinestar koji jedini nudi sadržaj koji se odnosi na kinoprikazivačku djelatnost.

I na razini cijele Hrvatske sektor kulturnih i kreativnih industrija¹² još uvijek je nedovoljno prepoznat kao rastuća gospodarska grana. Na razini europskih politika taj je sektor važan pokretač društvene i teritorijalne kohezije te kreativnosti i inovacija. Na nacionalnoj se razini podaci o kreativnoj industriji ne sustavno, a ne postoje ni relevantne službene statistike na razini županija. Rezultati istraživanja provedenog unutar projektne studije

¹² Kreativna industrija uključuje sljedeće poslovne kategorije prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD): arhitektura, izdavačka djelatnost i povezane uslužne djelatnosti, dizajn nakita, objavljivanje knjiga i časopisa, izdavanje softvera, film i proizvodnja programa, snimanje zvuka, računalno programiranje, oglašavanje, dizajnerske djelatnosti, fotografske djelatnosti, kreativne umjetničke i zabavne djelatnosti.

Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj¹³ upućuju na velik ekonomski potencijal kulturnih i kreativnih industrija u Republici Hrvatskoj.

No, za potrebe izrade studije izvodljivosti za Centar za kreativne industrije,¹⁴ a temeljem podataka DZS-a i Porezne uprave, provedena je analiza za Zadarsku županiju. Utvrđeno je da 150 tvrtki koje posluju na području kreativne industrije čini 1,62 % ukupnog broja tvrtki u županiji. Upravo projekt *Centar za kreativne industrije*, kojim se želi uspostaviti funkcionalan i specijaliziran poslovni inkubator, odnosno stvoriti potpora razvoju poduzetništva u sektoru kreativne industrije, prepoznaje kreativne i kulturne industrije kao sektor sa znatnim potencijalom za razvoj Zadarske županije.

Ocjena stanja

Grad Zadar osnivač je četiriju ustanova u kulturi, i to na području knjižničarstva, kazališta i glazbe. Najveći broj javnih ustanova na području kulture koje djeluju u Zadru osnovalo je Ministarstvo kulture, što podrazumijeva upravljanje na nacionalnoj razini. Najveći broj javnih ustanova u kulturi ima kontinuitet rada, a posljednja osnovana javna ustanova je Koncertni ured Zadar (2014. godine).

Najbrojnije aktivnosti civilnog sektora na području kulture odnose se na kulturnu baštinu te izvedbene umjetnosti, a važne su i neke studentske inicijative i kulturni projekti.

Evidencija privatnih subjekata koji djeluju na području kulture nije sustavna, osobito na području kulturnih i kreativnih industrija koje, s obzirom na razvoj tehnologije, postaju sve važniji sektor gospodarstva. Ipak, velik je pomak izgradnja Centra kreativnih industrija, koji bi trebao pridonijeti razvoju toga segmenta privatnog sektora, osobito samozaposlenim samostalnim profesionalcima. Prema dostupnim evidencijama, broj privatnih subjekata u kulturi, koji imaju registriranu neku od djelatnosti u kulturi, mali je i potvrđuje nedovoljnu aktivnost poduzetnika na području kulturnih djelatnosti.

Problemi:

- nedovoljna diversifikacija kulturnih djelatnosti u sva tri sektora
- nepostojanje relevantnih evidencija o glavnim kulturnim djelatnostima i aktivnostima udruga temeljem kojih bi se izvodile detaljnije analize i planovi
- nepostojanje relevantnih podataka o privatnim subjektima i kulturnim djelatnostima koje uistinu

Potrebe:

- unaprijediti međusektorsku suradnju i poticati razvoj novih kulturnih djelatnosti
- uspostaviti sustav praćenja i poticanja kulturnih djelatnosti u civilnom sektoru
- podupirati rad Centra za kreativne industrije
- poticati razvoj poduzetništva u kulturi

¹³ <http://hkkki.eu/dokumenti/mapiranje.pdf>

¹⁴ Konzultantski tim (Ružica Jajčević, Edin Hadžavdić i Petar Sopek): Investicijska studija za Specijalizirani poslovni inkubator u Zadru (uključuje i djelatnosti: arhitektura, izdavačka djelatnost, promidžba, računalno programiranje, kreativne djelatnosti, fotografija, dizajnerske djelatnosti, filmska i glazbena umjetnost, izdavanje softvera).

obavljaju - nedovoljno poduzetničko prepoznavanje potencijala kulturnih i kreativnih industrija	
---	--

5.1. Kulturna produkcija

Kulturni program utvrđuje se Programom javnih potreba u kulturi Grada Zadra te proračunom, koji obuhvaća djelovanje ustanova u kulturi kojima je Grad osnivač. Predlaganje Programa javnih potreba u kulturi omogućeno je putem javnog poziva, na temelju čije se procjene utvrđuju programi za (su)financiranje, dok javne ustanove kojima je osnivač Grad od 2020. ne prolaze proces javnog poziva, nego osnivaču dostavljaju financijski i programski plan za predstojeću godinu.

Novost je i podjela Programa javnih potreba u kulturi za 2020. godinu, usmjerena na projekte s devet kulturnih područja, na sljedeći način:

Tablica 8. Dodijeljena sredstva prema područjima kulturne produkcije iz Programa javnih potreba u kulturi, 2020.

Područje	Dodijeljena sredstva (kn)	Broj programa
Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti	1.071.000	12
Dramska i plesna umjetnost te izvedbene umjetnosti	604.000	17
Knjižna, nakladnička i knjižničarska djelatnost	517.000	21
Vizualne umjetnosti	164.000	8
Kulturno-umjetnički amaterizam	182.400	14
Inovativne umjetničke i kulturne prakse	157.000	11
Međunarodna kulturna suradnja	157.000	7
Audiovizualne djelatnosti	93.000	3
Zaštita, obnova i očuvanje kulturne baštine	54.000	3

Iz tablice je razvidno da je najveći broj programa s područja Knjižne, nakladničke i knjižničarske djelatnosti (21). Slijedi Dramska, plesna te izvedbena umjetnost (17), Kulturno-umjetnički amaterizam (14), Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti (12), Inovativne umjetničke i kulturne prakse (11), Vizualne umjetnosti (8), Međunarodna kulturna suradnja (7) te Audiovizualne djelatnosti i Zaštita kulturne baštine (po tri programa za obje djelatnosti). Program se ostvaruje u i javnim ustanovama kojima Grad nije osnivač te u civilnom i privatnom sektoru, a uključuje

razne vrste aktivnosti, primjerice koncerti, kazališne i plesne predstave, izložbe, produkcija knjiga, sajmovi knjiga, radionice, festivali, ljetne škole, konzervatorske aktivnosti, folklor, filmski program itd.

Iako je Poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Grada Zadra za 2020. godinu otvorio mogućnost predlaganja programa/projekata i s područja medijske kulture, s toga područja nisu dodijeljena sredstva ni za jedan projekt jer potencijalni korisnici nisu prepoznali namjeru Grada, a to je svijest o izostanku stručne kulturne kritike i općenito slabe stručne medijske popraćenosti sektora kulture. Takvi nedostaci mogli bi se ukloniti navedenim područjem financiranja.

Javne kulturne ustanove svoje programe realiziraju prema zadanoj ustrojbenoj djelatnosti, a ovdje su navedene samo one kojima je osnivač Grad Zadar.

Koncertni ured Zadar (u nastavku teksta: KUZD) najmlađa je javna ustanova u kulturi Grada Zadra koja djeluje kao platforma za organizaciju, produkciju i razvoj dugogodišnjih projekata - Koncertne sezone, Glazbenih večeri u Sv. Donatu, Međunarodnog natjecanja pjevačkih zborova i Zadarskog komornog orkestra, ali i za razvoj novih događanja. Ta ustanova godišnje ponudi 120-180 događanja, što u sklopu Koncertne sezone (40-60 koncerata godišnje) uključuje pretplatnički ciklus (8-10), ciklus *Bersa* (7-8) i ciklus Zadarskog komornog orkestra (6-7). Osim toga, u ponudi su i koncerti izvan pretplate (5-8 godišnje) te od 2017. godine i niz događanja osmišljenih kako bi se oživio prostor Kneževe palače (*Klub u Kneževoj /oko 5/, Ples u Kneževoj /oko 6/, Mladi u Kneževoj /oko 10/*), glazbene radionice (oko 10). Glazbene večeri u Sv. Donatu nude 10-15 koncerata godišnje, a Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova održava se svake druge godine te nudi desetak događanja. Koncertni ured Zadar producira i organizira 10-ak programa godišnje u sklopu festivala KvartArt (koncerti i radionice), a osim glazbenih, KUZD sudjeluje u koprodukciji ostalih aktivnosti (npr. projekcije filmova, predavanja, predstavljanja knjiga, okrugli stolovi). S obzirom na mali broj zaposlenih, ali relativno uravnoteženih u strukturi (jedan zaposleni umjetnik, jedan administrator, jedan producent, dva tehničara), KUZD nudi velik broj kulturnih programa.

Hrvatsko narodno kazalište Zadar (u nastavku teksta: HNK Zadar) profesionalna je kazališna kuća čiji se program dijeli na dramsku pretplatu i programe izvan pretplate. Prvi podrazumijevaju programe iz vlastite produkcije, koprodukcije i gostujuće predstave, a drugi produkcije Glumačke radionice HNK-a Zadar, uz ostale programe drugih nosilaca. Programi se prikazuju od listopada do lipnja, a razdoblje od lipnja do početka kolovoza rezervirano je za *Zadarsko kazališno ljeto* i festival *Jazz & Blues*. Od osnivanja ansambla (2006. godine), HNK Zadar realizirao je više od 30 vlastitih produkcija. Posljednjih nekoliko godina HNK Zadar godišnje ima 2-3 vlastite produkcije, odnosno koprodukcije. S obzirom na odnos umjetničkog (3) i administrativnog i tehničkog osoblja (15) u strukturi zaposlenih (više u Poglavlju 10.1.), broj predstava u vlastitoj produkciji za sada je realan, ali se upravo iz tog razloga program uglavnom temelji na programima drugih nosilaca.

Gradska knjižnica Zadar središnja je zadarska posudbena narodna knjižnica, središte mreže zadarskih knjižnica, ali i središte lokalne zajednice zbog velikog broja događanja koje prihvaća, pomaže ili samostalno organizira. Programe

nudi korisnicima svih životnih dobi, na području središnjice i u ograncima – Bili brig, Crno, Ploča i Arbanasi, a u skoro vrijeme otvorit će i odjel za mlade u zgradi tzv. Centra za mlade. U sastavu knjižnice postoji i bibliobus. Osim osnovne djelatnosti posuđivanja knjiga, Knjižnica nudi i druge programe te ugošćuje programe vanjskih nosilaca. S 46 zaposlenih pruža usluge za 16.510 korisnika. Gradska knjižnica Zadar, osim svoje osnovne djelatnosti, provodi niz programa u vlastitoj produkciji, kao što su: *Mjesec hrvatske knjige*, *Mali znanstvenici*, *Mali kemičari*, *Mali geografi*, *Generator-radionica na struju*, *Zadar čita* itd. Ujedno je suorganizator brojnih događanja drugih nosilaca, koji u Gradskoj knjižnici Zadar (osobito ustupanjem prostora multimedijske dvorane) pronalaze platformu za produkciju događanja (pjesnička i književna događanja, izložbe, koncerti i slično).

Znanstvena knjižnica Zadar ima dugu povijest; jedna je od najvećih hrvatskih knjižnica općeznanstvene vrste. Korisnici su učenici te osobito studenti i znanstveni djelatnici. Osim posudbe knjiga, knjižnica ima i vlastitu izdavačku djelatnost te priređuje godišnju izložbu *Izdavaštvo na zadarskom području*, ali i druga događanja (predstavljanja knjiga, predavanja, okrugle stolove i sl.), te nudi niz zvučnih knjiga realiziranih u projektu *Talking Books*, digitalizirani pregled kulturne baštine u pregledniku *Dikaz* i drugo. Znanstvena knjižnica ima znatno uže ciljano tržište; 2018. imala je 1511 korisnika i 30 zaposlenih.

Kao što je već napomenuto, građani Zadra imaju priliku pratiti i programe ostalih kulturnih ustanova kojima Grad Zadar nije osnivač i to s područja lutkarstva, muzejskih djelatnosti, odnosno kulturne baštine.

Uz redovite programe gradskih, županijskih i nacionalnih kulturnih ustanova, većina kulturnih programa dio je godišnjih aktivnosti organizacija i udruga koje su financirane javnim gradskim sredstvima. Grad Zadar financira programe/projekte u kulturi od interesa za Grad Zadar prema sljedećim prioritetima: 1. fokus programa/projekta je kultura Grada u nacionalnom i europskom kontekstu, 2. promicanje interkulturalnog dijaloga, 3. razvoj civilnog društva. Nadalje, programi/projekti moraju biti stručno utemeljeni, visoke razine kvalitete, ekonomični, profilirani u odnosu na osnovnu djelatnost organizatora te se održavati kontinuirano.¹⁵ Za svih deset područja potpore određene su i vrste aktivnosti koje se financiraju, a prioriteti su usklađeni i s kriterijima Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva.

Dio programa usmjeren je i na kulturno-turističko tržište. Kao takvi primjeri projekata u recentnoj povijesti mogu se istaknuti tzv. *blockbuster* izložbe Marca Chagalla 2017., odnosno Andyja Warhola 2018. (više o kulturno-turističkim projektima u Poglavlju 15.1.2.), koje su pobudile zanimanje široke publike. Za snažnije učinke moguće je unaprijediti strateško planiranje, kao i suradnju sustava turističkih zajednica sa sektorom kulture. Potencijal za suradnju vidljiv je u koprodukciji projekata, zajedničkom financiranju i promociji, ali tek nakon izrade jasnog strateškog i poslovnog plana.

¹⁵ Prema Uputama za prijavitelje na Program javnih potreba u kulturi od 10. listopada 2019.

Programi koji se općenito produciraju su brojni, a veći dio programa pokušava kapitalizirati na činjenici da je Zadar djelomice i kulturno-turističko tržište.

<p>Ocjena stanja</p> <p>Kulturna produkcija u Zadru ne uključuje jednako ravnomjerno sve kulturne djelatnosti; javne kulturne ustanove, neovisno o tome tko im je osnivač, nude programe uglavnom s područja muzejske djelatnosti, baštine, knjižne, kazališne i glazbeno-scenske djelatnosti. Ostali programi, osim navedenih djelatnosti, nude aktivnosti plesne i vizualne umjetnosti, dok je sektor audiovizualnih djelatnosti i medija znatno manje zastupljen. Programi udruga često su aktivnosti s područja kulturno-umjetničkog amaterizma. Razine kulturnih programa vrlo su raznovrsne; s jedne strane ima visokokvalitetnih programa, a s druge je strane potrebno podizati kvalitetu upravo u skladu s kriterijima iz Poziva za predlaganje programa javnih potreba u kulturi.</p>	
<p>Problemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - manja zastupljenost ili nezastupljenost pojedinih kulturnih sektora u programskoj ponudi (film i mediji) - broj vlastitih produkcija u javnim ustanovama u vlasništvu Grada - neujednačena kvaliteta kulturnih programa - nedovoljno strateško planiranje projekata u suradnji kulturnog i turističkog sektora - preklapanja kulturnih programa 	<p>Potrebe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poticati produkciju u podzastupljenim kulturnim sektorima - povećati vlastitu produkciju u javnim ustanovama u vlasništvu Grada - ujednačiti, odnosno kontinuirano poboljšavati kvalitetu programa - razvijati kvalitetnu kulturnu ponudu cijele godine (i za građane i za turiste) - pažljivo planirati kulturno-turističke projekte uz istraživanje potreba i isplativosti - izraditi i redovito voditi glavni kalendar događanja

6.1. Infrastruktura u kulturi

Za rad i djelovanje svih ustanova/organizacija u kulturi od iznimne važnosti je prostor za rad koji, osim kao mjesto realizacije kulturnih programa, služi i kao središte okupljanja pojedinaca i kreiranja novih kulturnih sadržaja.

Hrvatsko narodno kazalište Zadar raspolaže kazališnom dvoranom s oko 650 sjedećih mjesta, s godišnjom posjećenosti od 85 %; prostorni kapacitet za sada brojem sjedećih mjesta zadovoljava potrebe. Međutim, prostor ne zadovoljava potrebe produkcije većih predstava (premala pozornica), kao ni akustičke uvjete za sve vrste produkcija. Problem je i nepostojanje manje scene, odnosno modularne dvorane za manje produkcije. Osim

potreba za vlastite produkcije i gostovanja, prostor HNK-a koristi se i za programe najмова drugih ustanova, udruga, umjetničkih organizacija i sl.

Kazalište lutaka ima 204 sjedeća mjesta u velikoj dvorani. Uz veliku, ima i malu dvoranu s 80 sjedećih mjesta koja se koristi kao mala scena. Osim za potrebe svojega programa, prostor toga kazališta koristi se i za programe udruga i umjetničkih organizacija koje se bave kazalištem, a rjeđe i programa s drugih umjetničkih područja.

Središnja zgrada Gradske knjižnice Zadar prostire se na 1600 m² natkrivene površine. U sklopu nje je manja, multimedijaska dvorana s 40-50 sjedećih mjesta, u kojoj se održavaju javna predavanja, okrugli stolovi i predstavljanja knjiga, ali i druga događanja koja organizira knjižnica ili pak neke druge ustanove, udruge ili građani. Sa svoja četiri ogranka te tri stacionara, središnje je mjesto okupljanja i razvoja brojnih inicijativa građana. Postojeći prostor Gradske knjižnice nedostatan je za dio građe, ali i programe te ustanove. Gradska knjižnica će rekonstrukcijom susjednog objekta (tzv. Centra za mlade) dobiti novi odjel za mlade, no to proširenje neće riješiti problem nedostatnog prostora već postojećih odjela, osobito odjela za odrasle. Naime, Gradska knjižnica Zadar izražava sve veću potrebu za dodatnim prostorom za odrasle i djecu, kao i prostorom koji će omogućiti kvalitetno arhiviranje te skladištenje opreme i građe. Potrebu za dodatnim skladišnim prostorom, poput Gradske, ima i Znanstvena knjižnica Zadar.

Obnovom Kneževe palače, Koncertni ured Zadar dobio je novi prostor s oko 120 sjedećih mjesta u Koncertnoj dvorani braće Bersa, 50-60 mjesta u Multimedijaskoj dvorani te 30 mjesta u Kreativnoj dvorani. Svi prostori koriste se i za druge namjene te su pozitivan primjer višenamjenskog korištenja novoobnovljenog obnovljenog prostora, za koncerte, kongrese, predavanja, radionice, za projekcije filmova i sl. Valja istaknuti da prostor Koncertne dvorane braće Bersa nije trajno prostorno i akustičko rješenje za održavanje koncerata Koncertnog ureda Zadar, osobito s obzirom na Zadarski komorni orkestar, gradski ansambl, koji broji najmanje 20 umjetnika. Bez obzira na to, vrijedan povijesni prostor, u kojem su se do devedesetih godina prošloga stoljeća održavale koncertne produkcije Glazbene škole *Blagoje Bersa* Zadar, kao i ostali koncerti, toj mladoj ustanovi služi kao prostor za veliki broj aktivnosti kojima se bavi. Važno je istaknuti da u Zadru ne postoji akustička i prostorno adekvatna, namjenski projektirana koncertna dvorana, nego se sve koncertne produkcije održavaju u povijesnim i/ili sakralnim prostorima Grada.

S Kneževom palačom spojena je Provedurova palača koja je trenutno u fazi obnove u sklopu projekta *Zadar baštini*. Taj se projekt sufinancira u sklopu Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* i za njega je Grad Zadar osigurao dio sredstava iz vlastitog proračuna. Obnovom Provedurove palače riješit će se dugogodišnja potreba za adekvatnim i objedinjenim muzejsko-galerijskim prostorom. Isto tako, obnovom sjevernoga dijela bedema, to jest Bedema zadarskih pobuna, koji se također obnavljaju u sklopu istog projekta, rješava se problem prezentacije baštine upisane na UNESCO-ovu listu na samom Poluotoku te se dobiva otvoreni prostor koji ima potencijal za različite aktivnosti u kulturi na otvorenome.

I druge javne ustanove u kulturi (Narodni muzej, Arheološki muzej, Muzej antičkoga stakla, Zavod za povijesne znanosti – HAZU, Konzervatorski ured, Hrvatski restauratorski zavod, Državni arhiv Zadar), koje djeluju na zadarskom području, raspolažu vlastitim objektima opremljenima u skladu sa svojom kulturnom djelatnošću i aktivnostima.

Udruge u kulturi najčešće nemaju vlastite prostore za svoje djelovanje. Znatnom broju udruga Grad ustupa prostore na korištenje, uz simboličnu naknadu. Prema podacima Upravnoga odjela za gospodarenje gradskom imovinom iz 2019. godine, 80 udruga, odnosno civilnih organizacija, koristi se prostorima Grada Zadra po cijeni od jedne kune po četvornome metru, uz plaćanje režijskih troškova. Među navedenim udrugama, njih 15 ima registriranu barem jednu kulturnu djelatnost.

Početak 2020. počeli su radovi na rekonstrukciji zapuštene vojne zgrade, u Vojarni Stjepana Radića, koja će postati društveno-kulturni centar (radni naziv: Centar za mlade),¹⁶ čime bi se riješio dugogodišnji problem nedostatka prostora za mnoge aktivne udruge koje danas djeluju na brojnim lokacijama po cijelom gradu. Projektom će se rekonstruirati dvoetažni prostor površine 4498,24 m², koji se nalazi pokraj postojeće Gradske knjižnice. Novouređeni prostori bit će prilagođeni potrebama udruga, a te potrebe utvrdit će se analizom stanja te participativne aktivnosti radi izrade modela sudioničkog upravljanja, koja se provodi u sklopu projekta *ZadruArt*, čiji je nositelj Centar nezavisne kulture Zadar, a partneri su Grad Zadar, Koncertni ured Zadar i Gradska knjižnica Zadar. Tako će se dobiti višefunkcionalni prostori za urede, dvorane za predavanja, velika multimedijaska dvorana za koncerte i projekcije, dvorane za ples i drugo. Također, u tijeku je izgradnja Centra za kreativne industrije (površine 1560 m²), s ciljem uspostavljanja specijaliziranog poslovnog inkubatora za kreativne industrije, s težištem na audiovizualnoj industriji i IT industriji.

Od privatnih prostora koji uključuju kulturni sadržaj, može se izdvojiti prostor Blitz Cinestara s vlastitim kinodvoranama, koji raspolaže sa šest dvorana i 980 sjedećih mjesta.¹⁷

Ocjena stanja

Ustanove u kulturi, koje djeluju na području Zadra, smještene su uglavnom na području stare gradske jezgre, a obnovom nekih građevina, znatno su (ili će tek biti) unaprijeđeni prostorni kapaciteti za neke kulturne djelatnosti, osobito za muzejsko-galerijsku djelatnost. S obzirom na rast posjećenosti i programa nekih ustanova,

¹⁶ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, iz Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.*, dodijelilo je Gradu Zadru bespovratna sredstva u iznosu od 33.150.000 kuna za financiranje toga projekta. Radi se o 83,3 % prihvatljivih troškova financiranja, dok će preostalih 16,6 % prihvatljivih troškova, odnosno 6,6 milijuna kuna, osigurati Grad Zadar.

¹⁷ <https://www.blitz-cinestar.hr/cinestar-zadar-city-galleria-2497>

kao i potrebe civilnog sektora, valja imati u vidu i ograničenost postojećih prostornih kapaciteta ili njihovu nedovoljnu opremljenost i prilagođenost različitim sadržajima.¹⁸

Grad raspolaže prostorima koje je, razvojem odgovarajućih kriterija dodjele, moguće dodijeliti organizacijama koje pridonose kulturnom razvoju te tako potaknuti razvoj civilnog sektora u kulturi. Tome će pridonijeti i izgradnja tzv. Centra za mlade koji je namijenjen upravo radu udruga.

Problemi:	Potrebe:
<ul style="list-style-type: none">- nedovoljni ili nedovoljno adekvatni prostori za kulturnu djelatnost- prostorni i tehnički uvjeti za daljnji razvoj programa i razvoj publike- razina opremljenosti pojedinih prostora- nepostojanje knjižnične usluge u Kožinu i Diklu- prostorna prekapacitiranost Središnje knjižnice te Ogranka Bili brig- adekvatna infrastruktura za profesionalne umjetnike	<ul style="list-style-type: none">- ulaganja u infrastrukturu koja bi omogućila daljnji razvoj kulturnih programa i više posjetitelja- unapređivanje postojeće javne baze podataka za prostore namijenjene kulturi, uz kriterije za dodjelu prostora- poticanje međusektorske i unutarsektorske suradnje radi optimiranja korištenja javne infrastrukture u kulturi- rješavanje problema dviju dvorana - koncertne i kazališne- vanjska suvremeno opremljena i natkrivena pozornica

7.1. Kulturna baština

Kulturna baština Zadra je važan kulturni resurs. Specifičan urbanistički izgled povijesne jezgre Zadra, smještene na Poluotoku, određen je sačuvanim rimskim rasporedom ulica (*cardo/decumanus*), ostacima fortifikacijskog sustava te brojnim kulturno-povijesnim građevinama, od kojih neke datiraju od antičkih vremena. Grad Zadar bio je omeđen bedemima, čiji su ostaci i danas vidljivi. Uz bedeme se nalazi srednjovjekovna Kapetanova kula, a najprepoznatljiviji i najatraktivniji dio bedema čine Kopena vrata na Foši iz 1543. godine.¹⁹

Najstarija sačuvana građevina na Narodnom trgu je crkva sv. Lovre, čiji je bogati kameni namještaj pohranjen u Arheološkom muzeju. Na prostoru Foruma nalazi se i crkva sv. Marije sa samostanom sestara benediktinki, koja je, na više razina, vrlo važna za hrvatsku umjetnost. U sklopu samostana nalazi se Stalna izložba crkvene umjetnosti, poznata kao *Zlato i srebro Zadra*, čiji se izložci često koriste kao vizualni simboli zadarske kulture i umjetnosti pa je tako ušla u svijest građana kao kulturni identitet. Izložba predstavlja bogatu ostavštinu umjetničkih i obrtničkih,

¹⁸ Tijekom izrade analize stanja provedeno je istraživanje na uzorku od sto dionika u kulturi, od kojih je samo 32 % potvrdilo da su postojeći javni prostori dostatni za programe svih organizacija u kulturi.

¹⁹ Umjetnička baština Zadra, Ivo Petricioli; Zagreb, Matica hrvatska, 2005. Citirano prema: Strategija razvoja Grada Zadra 2013. - 2020., str.14.

mahom zlatarskih radova, nastajalih od 8. do 18. stoljeća. Od otvaranja do danas zbirka nije preuređivana, a jednostavan i moderan postav i danas zadovoljava i muzejske standarde i brojne posjetitelje.

Područje grada Zadra jedno je od bogatijih područja prema broju registriranih kulturnih dobara. Prema podacima Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, na području Zadra ima čak 161 registrirano, zaštićeno kulturno dobro. Popis zaštićenih kulturnih dobara naveden je u tablici (prilog dokumentu).

U staroj gradskoj jezgri valja istaknuti nekoliko nepokretnih kulturnih dobara koja su u fokusu zanimanja posjetitelja (ujedno potencijal za turističku valorizaciju). To su Episkopalni kompleks (skup građevina u krugu biskupske palače i katedrale sv. Stošije), crkva sv. Krševana u Zadru (sa zvonikom iz 15. st. te ostacima srednjovjekovnog benediktinskog samostana), crkva sv. Frane i samostan franjevac (najstarija dalmatinska gotička crkva iz 13. stoljeća), crkva sv. Šimuna (najbolje očuvana starokršćanska crkva na zadarskom području, u kojoj su ostaci sv. Šimuna), crkva sv. Andrije i sv. Petra starog (kompleks od dviju povezanih crkvice koji danas služi kao prostor za razne izložbe), crkva sv. Dominika i ostaci samostana (gotička arhitektura, danas se koristi kao prostor za izložbe i koncerte), Citadela (mletačka utvrda iz 1409. godine), Gradska loža na Narodnom trgu (danas služi kao prostor za održavanje izložbi, predstavljanje knjiga i sl. – pod upravom Narodnog muzeja Zadar) te Gradska straža (izgrađena za smještaj mletačke vojske 1562. godine, a danas se koristi kao izložbeno-galerijski prostor – pod upravom Narodnog muzeja Zadar).

Posjetiteljima je zanimljiv i prostor Trga Petra Zoranića, na kojem se nalaze dvojica gradska vrata, glavno pročelje Providurove palače i „kolona“ (rimski stup premješten s ostataka hrama, s prostora Forum), ostaci glavnog ulaza u rimski Jader te ostaci glavnih gradskih vrata srednjovjekovnog Zadra. Tu je i Trg pet bunara, važan zbog mogućnosti uočavanja razlika u srednjovjekovnom i novovjekovnom načinu utvrđivanja, jer se na razmaku od petnaestak metara nalaze i jedne i druge zidine.

U Zadru djeluje Konzervatorski odjel Ministarstva kulture za područje Zadarske županije, koji je ovlašten za provedbu mjera zaštite i očuvanja baštine te osiguravanja provođenja svih propisa kojima se uređuje zaštita i očuvanje kulturnih dobara.

Valja istaknuti i nematerijalnu kulturnu baštinu, koja podrazumijeva razne oblike i pojave duhovnog stvaralaštva prenošene predajom ili na drugi način. Govor zadarskih Arbanasa nematerijalno je kulturno dobro, a odnosi se na govor stanovnika zadarskoga predjela Arbanasi. Također, tradicijsko lončarstvo otoka Iža uvršteno je na popis nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske, kao i Silbenski tanac koji se zadržao na otoku Silbi.

O važnom dijelu muzejske građe skrbe se tri muzeja: Arheološki muzej Zadar, Narodni muzej Zadar i Muzej antičkog stakla.

Arheološki muzej Zadar osnovan je još 1832. godine kao dio Narodnog, odnosno Pokrajinskog muzeja. Danas u sklopu Muzeja djeluje više odjela: odjel za prapovijesnu, antičku, srednjovjekovnu arheologiju, odjel za novi vijek, odjel za podmorska arheološka istraživanja te odjel za pedagoško-andragošku djelatnost, konzervatorsko-restauratorski odjel, knjižnica i drugi. Muzej prikazuje materijal koji obuhvaća razdoblja od kamenog doba do srednjega vijeka, a u fundusu se nalazi više od sto tisuća predmeta. Muzejske aktivnosti obuhvaćaju istraživanja, zaštitu i obradu arheološke građe, njezino prezentiranje, organizaciju izložbi i izdavačku djelatnost. Uz to, muzejske replike vrlo su popularni suveniri (posebno je popularan novi postav antičke zbirke).

Narodni muzej Zadar osnovan je 1962. godine, kao kompleksni muzej koji istražuje, čuva i posreduje prirodnu i kulturnu baštinu sjeverne Dalmacije.²⁰ U Muzeju djeluju četiri odjela: Prirodoslovni, Etnološki, odjel Muzeja grada Zadra, Galerija umjetnina te dvije zbirke – Etnografska Veli Iž i Kulturno-povijesna Mali Iž. Muzej upravlja i spomenicima kulture: Gradskom ložom, Gradskom stražom, dijelom Kneževe palače i Malim arsenalom. Galerija umjetnina Narodnog muzeja Zadar posjeduje knjižni fond s oko 5500 naslova, uglavnom s područja moderne i suvremene umjetnosti. Fundus Galerije je od 80 početnih radova, otkupima i donacijama narastao na 1700 umjetničkih predmeta, a tomu treba dodati i oko 30.000 negatifa fotoreporterskog opusa Ante Brkana.²¹ Međutim, valja istaknuti da fundus nije znatnije obnovljen posljednjih trideset godina, a postojeći nije valjano prezentiran. Također je važan opus poznatoga zadarskog umjetnika Ratka Petrića, koji još uvijek nije nedovoljno istražen i nalazi se u privatnoj zbirci.

Muzej antičkoga stakla osnovan je 2006., a za posjetitelje je otvoren 2009. godine. Jedan je od najposjećenijih muzeja u gradu. Muzej je arheološki, ali specijaliziran. Predstavlja jedinstvenu zbirku s više od pet tisuća staklenih predmeta iz doba antike, odnosno iz razdoblja od 1. st. pr. K. do 5. stoljeća. U Muzeju djeluje staklarska radionica u kojoj se izrađuju replike antičkog stakla, odnosno radionica izrade staklenog nakita. Obje radionice i stalni postav vrlo su atraktivni, posjećeni i nacionalno nagrađivani. Muzej priređuje i povremene izložbe, koncerte i radionice za djecu.

Zadar ima prekrasne perivoje i parkove, u staroj gradskoj jezgri i izvan nje. Prvi javni perivoj u Dalmaciji je današnji Park kraljice Jelene, iz 1829. godine, a podignut je na najvećem bastionu zadarske utvrde. Na drugoj strani Poluotoka nalazi se Perivoj Gospe od Zdravlja, u kojem su brončana poprsja na kamenim postamentima, rad akademskoga kipara Zadrana Ratka Petrića. Najveći zadarski perivoj je Perivoj Vladimira Nazora, nekad Perivoj Blažeković, veličine oko 5,5 ha, nastao na bivšoj gradskoj utvrdi Forte. Valja istaknuti i Perivoj Riva, Perivoj Vrulja te brojne druge zelene površine u gradu, kao i Park-šumu Musapstan na ulazu u Zadar.

Iako je Zadar bogat arheološkim i spomeničkim blagom, tek je 2017. godine, nakon uvrštenja bedema na popis svjetske kulturne baštine, Zadru potvrđena univerzalna spomenička vrijednost. Naime, Odbor za svjetsku baštinu

²⁰ Prema podacima s mrežne stranice Narodnog muzeja.

²¹ <http://nmz.hr/hr/sastavne-jedinice/galerija-umjetnina,1.html>

pri UNESCO-u, u srpnju 2017. godine, donio je odluku o upisu na Popis svjetske baštine transnacionalnog serijskog kulturnog dobra *Obrambene sustave Republike Venecije u razdoblju od 15. do 17. stoljeća*, čiji je dio i fortifikacijski sustav Zadra, zadarski bedemi. Venecijanski obrambeni sustav 16. i 17. stoljeća Hrvatska je upisala zajedno s Italijom i Crnom Gorom kao transnacionalno kulturno dobro: obrambeni sustav Zadra i šibenska Tvrđava sv. Nikole, utvrđeni grad Bergamo, utvrđeni grad Peschiera del Garda, grad-tvrđava Palmanova u Italiji te grad Kotor u Crnoj Gori.

Takvo prestižno priznanje može biti iskorišteno u promotivne svrhe, imajući u vidu i obveze koje iz takvog priznanja proizlaze. Sustav mjera zaštite nepokretnih kulturnih dobara, koja su upisana na Listu svjetske baštine, uključuje i poseban plan upravljanja kontaktnom zonom, odnosno područjem koje okružuje kulturno dobro upisano na Listu svjetske baštine, radi osiguranja zaštite vrijednosti kulturnog dobra. U to je uključena konzervatorska podloga koja sadrži opće i posebne uvjete zaštite i očuvanja kulturnog dobra, kao i granice kontaktne zone kulturnog dobra te način zaštite na području kontaktne zone. U planu je imenovanje radne skupine za izradu projektnog zadatka za Plan upravljanja baštinom Grada te izrada studije kapaciteta turističke iskoristivosti upisanog dobra.

<p>Ocjena stanja</p> <p>Zadar ima iznimnu povijest i tradiciju, a time i kulturnu baštinu, pa se postavlja obveza njezina očuvanja. To je i izuzetni potencijal za razvoj novih sadržaja. Osim pokretne i nepokretne kulturne baštine, važno je istaknuti i bogatstvo zelenih površina, prije svega perivoja i parkova na području Zadra, koji su važna platforma za razvoj. UNESCO-ova zaštita uvelike pridonosi privlačenju novih posjetitelja, ali je potrebno izraditi okvir za upravljanje kulturnim dobrom, kao i studiju kapaciteta turističke iskoristivosti bedema. Bogata muzejska građa pojedinih muzeja nije dovoljno iskorištena. Funduse treba osuvremeniti radi adekvatnije i suvremenije prezentacije, koja posljedično pridonosi atraktivnosti i većoj posjećenosti.</p>	
<p>Problemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno osuvremenjeni i neredovito obnavljani fundusi - zbirke „skrivene“ u depoima (npr. glagoljica) - staromodni pristup pojedinim muzejskim postavima - nedovoljno iskazivanje vrijednosti perivoja i zelenih površina - nedovoljno vidljiva baština pod zaštitom UNESCO-a na razini turističke promocije Grada 	<p>Potrebe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osmisliti inovativne formate prezentacije kulturne i umjetničke baštine - kvalitetnije prezentirati i iskoristiti potencijal perivoja, parkova i drugih zelenih površina - realizacija projekta osnivanja i formiranja Hrvatskog muzeja maritimne kulture - izrada konzervatorskih podloga - plan upravljanja kulturnim dobrima pod UNESCO-ovom zaštitom - studija kapaciteta turističke iskoristivosti baštine pod zaštitom UNESCO-a

8.1. Strateški i planski okvir razvoja u kulturi

Ministarstvo kulture donijelo je, na nacionalnoj razini, Strateški plan Ministarstva kulture 2018. - 2020. Strategijom se pridonosi misiji Ministarstva kulture kojoj je temelj osiguranje normativnih, organizacijskih, financijskih, materijalnih i drugih uvjeta za razvitak kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, sudjelovanje u kulturi, zaštitu i očuvanje kulturne baštine u Republici Hrvatskoj, predstavljanje hrvatske kulture u Europi i svijetu te podupiranje svestrane međunarodne kulturne suradnje.²²

Strateški i planski okvir razvoja kulture Zadra dio je nekoliko strateških dokumenata i planova, a najvažniji su Strategija razvoja grada Zadra 2013. - 2020., kao i Strategija razvoja turizma Grada Zadra u razdoblju 2016. - 2026. godine.

Godine 2013. godine izrađena Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra.²³ To je to prvi strateški dokument koji se bavi nezavisnom kulturom u Zadru. Stvoren je s ciljem postavljanja prioriteta i određivanja smjera razvoja zadarske nezavisne kulturne scene, u srednjoročnom razdoblju od pet godina. Postavlja prioritete i određuje smjer razvoja izvaninstitucionalne zadarske kulturne scene i promiče oblik kulture koji nastaje kao proizvod sadašnjega vremena, pritom stvarajući nove vrijednosti i odrednice identiteta.²⁴

Uz te strateške dokumente, važnu ulogu u recentnom kulturnom razvoju Grada Zadra zauzima i programsko-planski dokument *Kreativni Zadar 2020.*, koji daje prijedloge ciljeva i mjera za razvoj kreativnih potencijala grada Zadra, kulture, udruga i institucija u kulturi, umjetničkih organizacija, kreativaca i mladih. Cilj dokumenta je stvoriti nove kulturne vrijednosti, potaknuti kreativnost, toleranciju i razumijevanje, koji će omogućiti Zadru skladan život u različitostima.²⁵

Važno je istaknuti i da su pojedine ustanove u kulturi, koje djeluju na području Zadra (Gradska knjižnica Zadar, Narodni muzej Zadar i Kazalište lutaka Zadar), prepoznale važnost strateškog razvoja svojih ustanova te izradile vlastite strateške planove razvoja.²⁶

²² Prema podacima iz dokumenta *Strateški plan Ministarstva kulture 2019. - 2021.*

²³ Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra, Ž. Tonković, N. Pepić, ožujak 2013.

²⁴ Prema podacima iz dokumenta *Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra.*

²⁵ Prema http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/kreativni_zadar_2020_.pdf

²⁶ Strateški plan razvoja kulturne ustanove Kazalište lutaka Zadar za razdoblje 2017. - 2020. i Strateški plan razvoja kulturne ustanove Narodni muzej Zadar za razdoblje 2017. - 2020.

Ocjena stanja

Područje kulture do sada je obuhvaćeno Strategijom razvoja turizma Grada Zadra 2016. - 2026. te su tim dokumentom kulturno-povijesna baština i kulturni život grada prepoznati kroz prizmu turističke valorizacije. Strategija razvoja Grada Zadra 2013. - 2020. pruža opći plan razvoja grada i iznosi sažetu analizu stanja kulturnih djelatnosti, no ne bavi se detaljnom planskom valorizacijom kulture.

Dokument *Kreativni Zadar 2020.* konkretan je pomak u pogledu usmjeravanja kulturnog razvoja grada. Svojevrsni doprinos u razvoju civilnog sektora, na području kulture, dan je i dokumentom Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra (2013.). Sve navedeno čini podlogu za promišljanje sveobuhvatnog i strateškog razvoja kulture, kao pokretača društvenog i gospodarskog razvoja koji tek predstoji.

Problemi:

- kultura je djelomično prepoznata kao pokretač održivog društvenog i ekonomskog razvoja lokalne zajednice u lokalnim razvojnim dokumentima
- preopširna vizija kulturnog razvoja grada

Potrebe:

- donošenje sektorskih strategija
- uključivanje široke skupine dionika i zainteresiranih stručnjaka u promišljanje o razvoju kulture
- ocjena realizacije strategijama planiranih mjera koje pridonose razvoju sektora kulture

9.1. Upravljanje kulturom

Upravni odjel za kulturu i šport (u nastavku teksta: Odjel) obavlja poslove kojima se osiguravaju lokalne potrebe stanovnika na području kulture, tehničke kulture i športa, naročito praćenje stanja na području kulture i izrada strateških dokumenata kulturne politike Grada.

Odjel osigurava i financijske i materijalne uvjete za rad ustanova u kulturi kojima je osnivač Grad te prati i nadzire njihov rad i upravljanje. Između ostalog, Odjel predlaže Program javnih potreba u kulturi Grada Zadra, raspodjelu sredstava proračuna odobrenih za programe, osigurava praćenje namjenskog korištenja sredstava proračuna, prati i promiče rad udruga, drugih pravnih i fizičkih osoba u kulturi te sudjeluje u pripremi i realizaciji kulturnih manifestacija važnih za Grad. Od ostalih aktivnosti, Odjel je zadužen i za suradnju s nadležnim službama i institucijama u svim pitanjima zaštite i očuvanja kulturnih dobara.²⁷

²⁷ Preuzeto s mreže <http://www.grad-zadar.hr/o-odjelu-1074/>

Prema opisu rada, Upravni odjel za kulturu i šport ključan je za upravljanje kulturom Grada Zadra. Njegovih sedam službenika djeluje na području kulture, sporta i tehničke kulture. Unutar Odjela ustrojeni su Odsjek za kulturu i tehničku kulturu te Odsjek za šport. S obzirom na široku definiranu nadležnost, može se zaključiti da broj zaposlenika na području kulture nije dostatan za veće iskorake u radu, osobito u segmentu kulturne baštine.

Osim Odjela za kulturu i šport, sektor kulture uključen je i ovisi o aktivnostima i drugih gradskih odjela, među kojima su Upravni odjel za prostorno uređenje i graditeljstvo, Upravni odjel za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša, Upravni odjel za odgoj i školstvo, Upravni odjel za gospodarenje gradskom imovinom te Upravni odjel za EU fondove.

Osnovni model upravljanja kulturom, na lokalnoj razini, sličan je nacionalnom. Predstavničko tijelo Grada jest Gradsko vijeće Grada Zadra. Gradsko vijeće Grada Zadra ima ovlaštenja definirana Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi te u skladu s tim donosi i glavne normativne akte na lokalnoj razini, uvažavajući i nacionalne odredbe na području kulture. Gradsko vijeće osniva javne ustanove u kulturi, daje suglasnost za statute tih ustanova te, ako je propisano zakonom, imenuje i razrješava predstavnike Grada u tijelima javnih ustanova kojima je osnivač lokalna samouprava, odnosno Grad Zadar. Javnim ustanovama u kulturi, kojima je osnivač Grad Zadar, upravljaju upravna vijeća. Sastav, način imenovanja, odnosno izbora članova, trajanje mandata upravnog vijeća i način donošenja odluka, utvrđuju se zakonom, odnosno aktom o osnivanju i statutom ustanove. Gradsko vijeće usvaja i godišnji Program javnih potreba u kulturi Grada Zadra.

O Programu javnih potreba u kulturi Grada Zadra svoje mišljenje iznosi Kulturno vijeće Grada Zadra (u nastavku teksta: Kulturno vijeće/Vijeće). Kulturno vijeće od 2019. ima sedam članova (do tada ih je imalo pet). Na javni poziv za članove Kulturnog vijeća predlagatelj predlaže po jednog člana s različitih programskih područja. Za članove Vijeća mogu biti kandidirani kulturni djelatnici i umjetnici koji, dosadašnjim postignućima i poznavanjem pojedinih područja kulture i umjetnosti za koje se predlaže, mogu pridonijeti ostvarenju ciljeva zbog kojih je Kulturno vijeće i osnovano. Za člana Vijeća ne može biti imenovana osoba koja ima udio u vlasništvu ili sudjeluje u upravljanju pravne osobe koja obavlja djelatnost u kulturi s područja Kulturnog vijeća. Nakon provedenog javnog poziva, gradonačelnik imenuje članove Kulturnog vijeća Grada Zadra. Članovi Kulturnog vijeća imenuju se na mandat od četiri godine.²⁸ Kulturno vijeće Grada Zadra djeluje u skladu sa Zakonom o kulturnim vijećima i pozitivnim propisima Grada.

Na javni poziv predlaganja Programa javnih potreba u kulturi, pojedinci i organizacije prijavljuju svoje programe/projekte, a Kulturno vijeće Grada Zadra o njima donosi mišljenje koje nije obvezujuće, ali pomaže Upravnom odjelu za kulturu i šport u donošenju prijedloga Programa javnih potreba, koji potom usvaja Gradsko vijeće. Postupak od pripreme i provedbe javnog poziva do donošenja odluke o prijedlogu Programa javnih potreba

²⁸ Preuzeto s mrežne stranice <http://www.grad-zadar.hr/vijest/opce-vijesti-28/poziv-za-predlaganje-clanova-kulturnog-vijeca-grada-zadra-3743.html>

u kulturi provodi se u skladu s Pravilnikom u kojem su definirana područja financiranja, preduvjeti za financiranje, rokovi, postupci financiranja i ugovaranja, obveze dokumentiranja i sl. Osim suradnje s Kulturnim vijećem, Upravni odjel za kulturu i šport surađuje i s drugim savjetodavnim tijelima (npr. Vijeće nacionalnih manjina, Savjet mladih itd.).

Brojna pitanja vezana za kulturu rješavaju se u suradnji s drugim gradskim odjelima i gradskim institucijama. Prije svega treba istaknuti Upravni odjel za financije, Upravni odjel za prostorno uređenje i graditeljstvo, Upravni odjel za gospodarstvo, obrtništvo i razvitak otoka, Upravni odjel za odgoj i školstvo, Upravni odjel za gospodarenje gradskom imovinom te Upravni odjel za EU fondove. Osim navedenih odjela, važan je i rad Turističke zajednice grada Zadra te Agencije za razvoj Zadarske županije koje svojim aktivnostima i projektima uvelike pridonose kulturnom razvoju grada.

Upravni odjel za kulturu i šport surađuje s javnim ustanovama u kulturi kojima nije osnivač, a one djeluju na području Zadra (osobito s Narodnim muzejom Zadar, Muzejom antičkoga stakla i HAZU-om). Također, Narodnom muzeju Zadar je, uz Koncertni ured Zadar, temeljem ugovora o upravljanju i korištenju Kneževe palače, povjeren na korištenje i upravljanje dio Kneževe palače, koja je u vlasništvu Grada Zadra. Navedeno je rijedak primjer suradnje ustanova u kulturi.

Analiza nije zabilježila veći broj suradničkih projekata među institucijama (međusektorskih ili unutar samih sektora), što upućuje na to da ima mjesta za napredak na području korištenja praksi suvremenih kulturnih politika preko suradničkih projekata i umrežavanja. Ipak, vrijednih primjera ima: dugogodišnja suradnja Zadarskog komornog orkestra (udruga) i Koncertnog ureda Zadar (ustanova), prije i HNK-a Zadar (ustanova). Realizira se tako da udruga koja okuplja profesionalne umjetnike dobiva produkcijsku, organizacijsku i marketinšku potporu ustanove Koncertni ured Zadar. Tomu slična je nešto kraća, ali podjednako uspješna suradnja HNK-a Zadar i udruge Drama Plus kroz koju javna ustanova HNK Zadar udruzi osigurava prostor, tehničke uvjete te od događanja do događanja prema dogovoru i ostale resurse, a sama udruga proizvodi programsko – umjetnički sadržaj.

U sklopu projekta *ZadruArt – platforma za suradnju i razvoj nezavisne kulture grada Zadra*, u 2019. godini provedena su istraživanja koja uključuju potrebe i stavove mladih te organizacija civilnog društva kao potencijalnih korisnika budućeg Centra za mlade,²⁹ a odnosi se na upravljanje Centrom. Projekt *Centar za mlade* uključuje izgradnju i uređenja zgrade ukupne površine od oko 4500 m², odnosno uspostave društveno-kulturnog centra namijenjenog prije svega mladima (više o projektu *Centar za mlade* u Poglavlju 6.1. Infrastruktura u kulturi). Jedan od planiranih rezultata projekta *ZadruArt* je definiranje smjernica za uspostavu modela upravljanja budućim Centrom prema modelu javno-civilnog partnerstva. Grad Zadar u 2019. naručio je istraživanje te je ono provedeno na više od dvije tisuće ispitanika (srednjoškolci, studenti i šira populacija mladih)³⁰. Istraživanje pokazuje da mladi

²⁹ Centar za mlade je radni naziv te se koristi dok se participativnim putem ne utvrdi konačni naziv.

³⁰ Kulturne potrebe, stavovi i očekivanja mladih o budućem centru za mlade u Zadru, rezultati istraživanja, projekt *ZadruArt*, Željka Tonković i Krešimir Krolo, 2019.

nisu skloni političkim akterima u upravljanju, ali su otvoreni prema predloženom modelu u kojem bi udruge iz civilnog sektora zajedno sa stručnjacima odlučivale o programskim smjernicama budućega centra. Zamjetna je i potreba mladih da Centar nudi širok dijapazon kulturno-edukativnih sadržaja (posebno kreativne i kritičke sadržaje).

Grad Zadar naručio iste 2019. i kvalitativno istraživanje³¹ koje je obuhvatilo predstavnike organizacija civilnoga društva, a u njemu su sudjelovali pretežito predstavnici udruga i inicijativa koje okupljaju mlade te djeluju na području kulture i umjetnosti. Među ostalim, prema rezultatima provedenog istraživanja iskazano je nepovjerenje civilnog sektora prema namjeri Grada da se u budućem prostoru osigura sloboda umjetničkog izražavanja i djelovanja. Sudionici toga kvalitativnog istraživanja s jedne su strane skloni uspostavi modela upravljanja koji će osigurati transparentnost i participaciju, te programsku neovisnost i stručnost, dok s druge strane većina istih sudionika istraživanja nije pokazala zanimanje za sudjelovanje u upravljanju.

<p>Ocjena stanja</p> <p>Upravljanje razvojem sektora kulture jasno je definirano strukturom upravljanja unutar Grada Zadra te javnih ustanova u kulturi, čije je djelovanje, između ostalog, regulirano i Zakonom o upravljanju javnim ustanovama u kulturi. Članove upravnih vijeća javnih ustanova, kao predstavnike osnivača, ako je to propisano zakonom, imenuje Gradsko vijeće, dok su ostali članovi predstavnici pojedine ustanove za koju se upravno vijeće bira. Takav zakonski okvir ne uključuje obvezu osnivača na participativne procese. Upravljanje u kulturi je zakonski određeno, no preporučljivo je, gdje god je primjenjivo, slijediti trendove Europske unije u sudioničkom upravljanju u kulturi (kao što se trenutno čini projektom <i>ZadruArt</i>) te predlagati nove načine takvog ostvarivanja. I druga neovisna stručna tijela treba više uključiti u strateško planiranje razvoja kulture, da bi se osigurala participacija procesa upravljanja kulturom. Upravni odjel za kulturu i šport ima širok i različit djelokrug rada, ali broj zaposlenika ne odgovara količini posla pa pojedina područja nisu obuhvaćena.</p>	
<p>Problemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kapaciteti Upravnog odjela za kulturu i šport za razvoj pojedinih područja (poput baštine) - participativnost neovisnih stručnih tijela u savjetodavnom procesu prije donošenja odluka - nepostojanje jasnije definirane kulturne politike - broj i kvaliteta suradnji među institucijama s ciljem razvoja zajedničkih projekata 	<p>Potrebe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jačati kapacitete svih dionika u kulturi radi razvijanja i sudjelovanja u novim programima i projektima razvoja kulture - razvijati mehanizme koji osiguravaju participaciju u savjetovanju o upravljanju kulturom - razvijati zajedničke projekte (koprodukcije) koji potiču razvoj kulture - jasna vizija razvoja kulture Grada - kontrola kvalitete rada zaposlenih djelatnika

³¹ Prema društveno-kulturnom centru u Zadru, izvještaj o rezultatima kvalitativnog istraživanja, Željka Tonković i Krešimir Krolo, 2020.

	<ul style="list-style-type: none"> - jedinstvena baza događanja - detaljnija i razrađena prezentacija godišnjih izvješća i planova - suvremeni pristup kulturnoj politici - istraživanje potreba korisnika i cjelokupne zajednice s ciljem kvalitete planiranja kulturnih programa i predviđanja poslovanja
--	---

10.1. Financiranje kulture

Proračun Grada Zadra za kulturu i sport kreće se, unatrag nekoliko godina, od oko 45 do gotovo 65 milijuna kuna godišnje (sveukupno). Iznos sredstava kojima raspolaže UO za kulturu i šport najniži je bio 2016. (45.575.748,61). Tijekom godina je rastao, a 2019. godine bio je najveći (64.955.188,64). Tim sredstvima financiraju se ustanove i kulturni programi.

Financiranje Programa javnih potreba u kulturi, od 2014. do 2019. godine, primjetno je poraslo, uz istovremeno smanjenje broja financiranih programa.

Tablica 9. Sredstva iz Programa javnih potreba u kulturi Grada Zadra od 2015. do 2019. godine

Godina	Sredstva za programe u kulturi	Broj programa
2015.	4.700.000	275
2016.	4.408.000	202
2017.	4.471.000	202
2018.	5.357.000	220
2019.	5.221.100	207

Izvor: Programi javnih potreba u kulturi Grada Zadra

Također, Grad Zadar osigurava financijska sredstva za rad ustanova u kulturi kojima je osnivač. Ukupni prihodi te prihodi iz proračuna Grada za ustanove u kulturi kojima je Grad osnivač, prikazani su u tablici 10.

Tablica 10. Ukupni prihodi i prihodi iz proračuna Grada Zadra ustanova u kulturi od 2014. do 2018. godine

Godina	Ukupni prihodi svih ustanova u kulturi	Prihodi iz proračuna Grada Zadra

2014.	16.344.146	13.593.448
2015.	15.504.027	13.031.641
2016.	14.173.903,13	11.584.819,13
2017.	14.902.340	12.322.706
2018.	15.273.254	12.705.690

Grad Zadar također sudjeluje u financiranju plaća i za druge ustanove kojima nije osnivač (Muzej antičkoga stakla, Narodni muzej Zadar, HAZU), a kao jedan od osnivača, osigurava sredstva za materijalne troškove i plaće za Stalnu izložbu crkvene umjetnosti (50 % ukupnih sredstava potrebnih za redovito financiranje SICU-a osigurava se iz proračuna Grada Zadra, a ostalih 50 % iz proračuna Ministarstva kulture RH).

Unutar Programa javnih potreba, Grad Zadar, preko programa u kulturi, financira aktivnosti udruga i umjetničkih organizacija te pojedinaca (knjižna, nakladnička i knjižničarska djelatnost); 2018. godine financiran je rad 40 udruga u ukupnom iznosu od 1.824.000 kn, tj. 33,8 % od ukupno odobrenih sredstava za Programe u kulturi (5.397.000 kn).

Tablica 11. Struktura sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi Grada Zadra od 2014. do 2018. godine

Programi u kulturi	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Međunarodna kulturna razmjena	70.000	56.000	44.000	58.000	95.000	93.000
Kulturni programi za otoke	126.000	87.000	85.000	113.000	140.000	170.500
Izdavačka djelatnost	144.000	151.000	156.000	173.000	190.000	241.500
Djelatnost amaterskih i stručnih udruga	455.000	487.000	492.000	560.000	650.000	765.800
Glazbene večeri u Sv. Donatu	550.000	550.000	500.000	650.000	650.000	650.000
Koncertna sezona	250.000	250.000	300.000	300.000	350.000	350.000
Pjevački zborovi ³²	300.000	15.000	200.000	15.000	300.000	15.000
Festivali i ostale smotre glazbenog i likovnog stvaralaštva	566.000	481.000	429.000	300.000	350.000	378.000
Gradska glazba Zadar	150.000	150.000	130.000	250.000	150.000	150.000
HPGD <i>Zoranić</i>	120.000	120.000	100.000	150.000	150.000	150.000
Matica hrvatska Zadar	370.000	285.000	255.000	240.000	190.000	165.000
Zadarski komorni orkestar	420.000	450.000	450.000	580.000	580.000	600.000
SICU	750.000	750.000	720.000	750.000	750.000	750.000
Potpورا za promicanje programa u kulturi	110.000	50.000	55.000	80.000	80.000	80.000
Znanstveno-istraživačka tiskarska	348.000	333.000	278.000	342.000	342.000	301.000

³² Tradicionalna manifestacija Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova održava se svake dvije godine.

djelatnost						
Zaštita i obrana spomenika kulture		390.000	140.000		100.000	122.300
Ostale ustanove kojima Grad nije osnivač	413.000	95.000	74.000	180.000	290.000	239.000
UKUPNO	5.142.000	4.700.000	4.408.000	4.741.000	5.357.000	5.221.100

Izvor: Programi javnih potreba u kulturi Grada Zadra

Odobrena javna, gradska sredstva za određene programe ujednačena su u promatranom razdoblju, za neke programe se povećavaju iz godine u godinu, dok se za neke smanjuju. Kriteriji dodjele revidirani su 2013. godine, a u trenutku dovršetka ovoga dokumenta revidirani kriteriji su u procesu javnog savjetovanja.

Grad Zadar ostvaruje znatne prihode iz EU fondova na području kulture, i to preko različitih upravnih odjela, prije svega preko Upravnoga odjela za EU fondove. Prema podacima toga Odjela, od 2014. do 2019. godine Grad Zadar sudjelovao je u osam projekata na području kulture, ukupne vrijednosti oko 160.000.000 kuna iz različitih europskih fondova. Većina projekata namijenjena je revitalizaciji kulturne baštine, izuzev projekta Centra za mlade.

Tablica 12. Pregled trenutno aktivnih projekata na području kulture financiranih sredstvima Europske unije

Naziv projekta / naziv EU programa	Ukupna vrijednost (HRK)	Bespovratna sredstva (HRK)	Razdoblje provedbe projekta
Zadar baštini	66.461.390,13	56.492.181,60	14. 8. 2017. – 14. 12. 2020.
Obnova i turistička valorizacija Kneževe palače	48.000.000	35.679.090,57	1. 10. 2014. – 1. 12. 2016.
Centar za mlade	39.870.743,71	33.150.000	1. 10. 2018. - 1. 12. 2020.
ZadrugArt	1.867.528,51	1.589.399,23	29. 10. 2018. do 29. 10. 2020. (24 mjeseca)
Programi Europske teritorijalne suradnje:			
Recolor	1.915.064,73	1.627.805,02	1. 1. 2019. - 30. 6. 2021. (30 mjeseci)
Revival	1.689.797,79	1.436.328,12	1. 1. 2019. - 30. 6. 2021. (30 mjeseci)
RUINS, Interreg CE	1.186.642,50	1.008.646,13	1. 6. 2017. – 31. 5. 2020. (36 mjeseci)
Virtual Arch	1.089.778,13	926.311,41	1. 7. 2017. - 30. 6. 2020. (36 mjeseci)
UKUPNO	160.569.185,98	130.676.131,83	

Financijski najvažniji projekt, *Zadar baštini*, još uvijek je u provedbi, a sufinancira se iz Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.* Projekt je usmjeren na očuvanje, revitalizaciju i integraciju kulturne baštine u zaštićenom povijesnom dijelu grada Zadra (Poluotok) preko različitih komponenti projekta:

- rekonstrukcija i revitalizacija Providurove palače
- uređenje i revitalizacija zadarskih bedema
- jačanje kapaciteta za promociju kulturno-turističkih proizvoda
- tržišno pozicioniranje Integriranog kulturnog programa Grada Zadra i promocija destinacije.

Provedba dijela rekonstrukcije Providurove palače drugi je korak (nakon obnove Kneževe palače) u realizaciji Muzeja Dviju palača, kojim se želi obnovljeni kompleks pretvoriti u kulturni centar od nacionalne važnosti.

I drugi gradski odjeli provode projekte i aktivnosti koje se odnose na kulturu. Prije svega se to odnosi na građevinske radove i održavanje objekata preko Upravnog odjela za prostorno uređenje i graditeljstvo, ali i preko Upravnog odjela za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša, koji je npr. od 2016. do 2019. godine sanirao i održavao kulturnu baštinu u ukupnoj vrijednosti od 250.000 kuna.

Osim proračuna Grada, ustanove, udruge i privatni sektor koji se bavi kulturnim djelatnostima mogu financirati svoje programe iz dodatnih izvora.

Civilni sektor, koji djeluje na području suvremene umjetnosti, može se prijavljivati na redovite natječaje hrvatske Zaklade *Kultura nova*, koja je osnovana 2011. godine sa svrhom promicanja i razvoja civilnog društva na području suvremene kulture i umjetnosti.³³ Tek su malobrojne udruge iz Zadra ostvarile financiranje preko navedene Zaklade.

Osim toga, svakako treba istaknuti brojne programe Ministarstva kulture kojima je moguće financirati lokalne kulturne programe. Naime, samo u 2018. godini Ministarstvo kulture, putem javnih poziva, financiralo je brojne projekte koji potiču razvoj publike u kulturi, poduzetništvo u kulturnim i kreativnim industrijama, književno stvaralaštvo, prijevode djela hrvatskih autora na strane jezike, hrvatsko glazbeno stvaralaštvo, kao i umjetničko-edukativne programe i/ili radionicu za *Ruksak (pun) kulture – umjetnost i kultura u vrtiću i školi*.³⁴

Temeljem Poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2018. godinu, odobreno je 118 programa koje su provodile ustanove ili organizacije iz Zadra. Struktura odobrenih programa dana je u nastavku:

³³ Organizacije civilnog sektora koje djeluju na području kulture financijska sredstva za svoje djelovanje mogu dobiti i od Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva, čiji je rad reguliran Zakonom o Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva (NN 173/03).

³⁴ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21239>

Tablica 13. Broj odobrenih programa prijavljenih na Poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2018.

R. br.	Vrsta programa	Broj odobrenih programa
1.	Arhivska	14
2.	Dramska umjetnost - profesionalna kazališta	14
3.	Dramska umjetnost – suvremeni ples i pokret	5
4.	Dramska umjetnost – kazališni amaterizam	2
5.	Kazališno-umjetnički amaterizam	4
6.	Glazbene i glazbeno-scenske umjetnosti	3
7.	Muzejsko-galerijska djelatnost	14
8.	Inovativne i druge umjetničke prakse	1
9.	Zaštita nepokretnih spomenika kulture	42
10.	Programi zaštite na nematerijalnim kulturnim dobrima	2
11.	Književni programi knjižara	1
12.	Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe	2
13.	Knjižnična djelatnost – pregled programa po županijama	12
14.	Knjižnična djelatnost - akcije i manifestacije knjižnične djelatnosti	2
	Ukupno	118

U sklopu Ministarstva kulture promiče se međunarodna kulturna suradnja te se financiraju programi kulturne suradnje. Tijekom 2018. godine odobreno je deset programa međunarodne kulturne suradnje, koje su prijavile udruge ili organizacije iz Zadra. Radi se ponajprije o gostovanjima, sudjelovanju na kongresima ili festivalima.

Ministarstvo kulture prikuplja i objavljuje i podatke o programima koji umjetnicima iz Hrvatske omogućuju sudjelovanje u međunarodnim rezidencijalnim programima, kao jednom od najčešćih oblika umjetničke mobilnosti, a važno je istaknuti i da, u sklopu Službe za kulturne i kreativne industrije Ministarstva kulture, djeluje nacionalna kontaktna točka, odnosno Desk Kreativne Europe (*Creative Europe Desk*). Naime, Desk Kreativne Europe u svim je zemljama članicama programa uspostavljen radi pružanja informacija o programu, održavanja informativnih dana, seminara i radionica te individualnih konzultacija i tehničke pomoći vezane uz sudjelovanje u potprogramu Kultura programa Kreativna Europa. Prema podacima Ministarstva kulture, od 2014. do 2019. godine, programom *Kreativna Europa* nije financiran nijedan projekt s područja grada Zadra.

Godine 2019. Ministarstvo kulture je, jedanaestu godinu zaredom, u suradnji s Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta, putem Javnog poziva dodjeljivalo bespovratna sredstva za poticanje poduzetništva u kulturnim i kreativnim industrijama. Ta su se sredstva odnosila na sljedeća područja: izvedbene umjetnosti,

književno-nakladnička i knjižarska djelatnost, vizualna umjetnost te audiovizualne djelatnosti (obuhvaćaju i djelatnost razvoja i proizvodnje videoigara umjetničkog i kulturnog značaja).³⁵ Dva poslovna subjekta (obrta) bila su korisnici tih sredstava, i to u 2009. godini, kad su dobili tek 45.000 kuna, a tim je putem ukupno dodijeljeno čak 38.000.000 kuna različitim korisnicima iz cijele Hrvatske.

Preko sustava turističkih zajednica ostvaruje se također manja potpora kulturnim programima. Tako su primjerice temeljem Javnog poziva za potpore događanjima u 2018., TZŽ Zadarske i Zadarska županija, zajednički dodijelile potpore 58. Glazbenim večerima u Sv. Donatu (10.000 kn), Narodnom muzeju za izložbu *Andy Warhol* (5000 kn), Manifestaciji *Kalelargart* (5000 kn) te programima *Klub u Kneževoj* i *Ples u Kneževoj* (3000 kn). Godine 2019. je TZŽ Zadarske dodijelila potpore temeljem Javnog poziva za dodjelu potpora događajima putem marketinških aktivnosti te potporu za troškove organizacije 59. Glazbenim večerima u Sv. Donatu (1300 kn). HTZ je u 2019. dodijelio potporu jedino manifestaciji *Noć punog miseca*, kao događanju pretežito zabavnog karaktera. Tu je otvoren prostor za veće iskorake, ponajprije što se tiče zajedničkog strateškog planiranja, a onda i financiranja projekata za kulturne turiste. TZGZ u 2019. godini znatnije je sufinancirao kulturne programe nego godinu prije, no primjetno je da je većina programa, koji su financirani tim sredstvima, zabavnog karaktera s elementima popularne kulture.

Također, područna samouprava, odnosno Zadarska županija, odvaja proračunska sredstva za kulturni sektor, i to prije svega za funkcioniranje dviju ustanova u kulturi kojima je osnivač (Narodni muzej Zadar i Kazalište lutaka Zadar), koje djeluju na području Zadra. Ukupna izdvajanja za rad tih ustanova u 2018. godini iznosila su 8.554.828 kn, dok je 560.000 kn izdvojeno za programe, odnosno ukupno 117 projekata na području grada, koji su odobreni u sklopu Javnog poziva objavljenog u skladu s Odlukom o financiranju programa i projekata od interesa za opće dobro, koje provode udruge iz sredstava proračuna Zadarske županije (*Službeni glasnik Zadarske županije*, broj 22/15).

Ocjena stanja

Osim sredstava koja se iz proračuna Grada Zadra dodjeljuju javnim ustanovama u kulturi za operative troškove, znatna sredstva dodjeljuju se i preko Programa javnih potreba u kulturi. Sredstva Europske unije, koja su na raspolaganju kulturnom sektoru u programu *Kreativna Europa*, nije iskoristio ni jedan projekt s područja grada Zadra, što upućuje na potrebu snažnijeg uključivanja sektora u takve izvore financiranja, kao i na potrebu edukacije na planu pripreme i provedbe EU projekata. Privatni subjekti u kulturi izrazito su neaktivan dio gospodarskog sektora, osobito u osmišljavanju i prijavljivanju programa za financiranje iz javnih izvora.

Problemi:

- udio sredstava za programe u ukupnim

Potrebe:

- jasnije definirati kriterije i prioritete za dodjelu

³⁵ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5480>

<p>prihodima javnih ustanova ostvarenih iz proračuna Grada</p> <ul style="list-style-type: none"> - visina financiranja kulturnih programa - nedovoljna informiranost privatnog sektora o mogućnostima financiranja kulturnih programa - nedovoljna ulaganja turističkog sektora u sektor kulture 	<p>sredstava iz Programa javnih potreba</p> <ul style="list-style-type: none"> - osnažiti informativne kampanje koje se odnose na dostupne izvore financiranja kulturnih programa - povećati izdvajanja Grada Zadra za programe javnih ustanova u kulturi - osnažiti kapacitete svih dionika u kulturi za prijavu na nacionalne i međunarodne natječaje koji omogućavaju financiranje novih programa - osnažiti kapacitete svih dionika u kulturi za kulturni menadžment - veća zainteresiranost neprofitnih organizacija za napredovanje (uključivanje u edukacije i programe, npr. nacionalne zaklade, Ministarstvo, Ured za udruge...) - zajedničko planiranje i financiranje kulturno-turističkih projekata, u suradnji sustava turističkih zajednica i sektora kulture - razvijati vještine i znanja kulturnog sektora na području prikupljanja sredstava
--	---

11.1. Zaposleni u sektoru kulture

U četiri javne ustanove, kojima je osnivač Grad Zadar, 2018. godine bilo je zaposleno ukupno 98 osoba. Zaposlenost u tim kulturnim ustanovama bilježi lagani trend porasta u posljednjih pet godina.

Tablica 14. Broj zaposlenih prema spolu i prema ustanovama u kulturi

Ustanova u kulturi	Ž	M	Ukupno
HNK	11	7	18
Gradska knjižnica	33	13	46
Koncertni ured	2	2	4
Znanstvena knjižnica	19	11	30
Ukupno	65	33	98

Izvor: Interne evidencije Grada Zadra

Grad Zadar, kao osnivač navedenih četiriju ustanova u kulturi, u svojem je proračunu za 2019. predvidio financiranje plaća 98 zaposlenika. Grad Zadar podmiruje i troškove dijela zaposlenika Narodnog muzeja Zadar, temeljem Ugovora o ustupanju nekretnina na upravljanje. Naime, obnovljena zgrada Kneževe palače, premda u vlasništvu Grada Zadra, dana je jednim dijelom na upravljanje Narodnom muzeju, slijedom čega se Grad obvezao na sufinanciranje plaća za šest zaposlenika Narodnoga muzeja, koji obavljaju poslove koji se odnose na rad Kneževe palače.

Osim navedenog, Grad Zadar svojim proračunom za 2019. predviđa sredstva za financiranje još četiriju zaposlenika u drugim ustanovama i organizacijama u kulturi (Muzej antičkoga stakla, Pomorska zbirka Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru).

Analizirajući strukturu zaposlenika u ustanovama u kulturi, kojima je osnivač Grad Zadar, podaci o zaposlenosti stručnog osoblja naspram administrativno-tehničkoga, razlikuju se od ustanove do ustanove. Ako se promatraju podaci o strukturi zaposlenika za Hrvatsko narodno kazalište Zadar, za 2018. godinu, udio umjetničkog osoblja u ukupnom broju zaposlenika bio je 16,6 %, a zajedno s tehničkim osobljem iznosio je 55,5 %. Prema navedenim podacima može se zaključiti kako ima prostora za razvoj ljudskih kapaciteta u sektoru umjetničkog osoblja, u cilju razvoja što većega broja vlastitih produkcija.

Tablica 15. Struktura zaposlenih u HNK-u Zadar 2014. - 2018.

HNK	Umjetničko osoblje	Administrativno osoblje	Tehničko osoblje	Ukupan broj zaposlenih
2014.	2	8	7	17
2015.	2	9	7	18
2016.	3	8	7	18
2017.	3	8	7	18
2018.	3	8	7	18

Većina javnih ustanova u kulturi ne prepoznaje važnost strateškog planiranja i upravljanja razvojem dugoročnim sustavnim planiranjem radi ostvarenja ciljeva ustanove. Time se otvara prostor na području unapređenja vještina kulturnog menadžmenta koji, osim planiranja, uključuje i realizaciju plana organiziranjem te upravljanjem ljudskim resursima, koordinacijom, kontrolom i evaluacijom.

Rad Zadarskog komornog orkestra potiče i prati Koncertni ured Zadar, a struktura zaposlenika u Koncertnom uredu Zadar je uravnotežena. Ta ustanova osnovana je s ciljem organizacije i produkcije tradicionalnih projekata - Koncertne sezone Zadar, Glazbenih večeri u Sv. Donatu, Međunarodnog natjecanja pjevačkih zborova i koncerata

Zadarskog komornog orkestra te razvoja novih glazbenih manifestacija i događanja, kojih je iz godine u godinu sve više, a u skladu s tim raste i broj zaposlenika. Glazbenici Zadarskog komornog orkestra, međutim, nisu i zaposlenici Koncertnog ureda Zadar.

Tablica 16. Struktura zaposlenih u Koncertnom uredu Zadar 2014. - 2018.

KUZD	Umjetničko osoblje	Administrativno osoblje	Tehničko osoblje	Ukupan broj zaposlenih
2014.				
2015.	1	1		2
2016.	1	1		2
2017.	1	1	1	3
2018.	1	1	2	4

Osim spomenutog broja umjetničkog osoblja (npr. glumaca), potreban je i brojniji stručni radni kadar u kulturi (kostimografi, scenografi, redatelji), kao i radni kadar za popratne poslove u kulturi (npr. majstori tona, majstori svjetla, tehnike i sl.). Općenito je mali broj i likovnih umjetnika.

Prema podacima Ministarstva financija, u financijskim izvještajima koje neprofitne organizacije, odnosno udruge, predaju, iskazani su izdaci za radnike koji neravnomjerno osciliraju iz godine u godinu, od 2014. do 2018. Iz navedenih podataka nije moguće utvrditi broj zaposlenih u udrugama, ali se može zaključiti da je samo manji broj udruga (5-10 %) u promatranom razdoblju iskazivao troškove na poziciji Rashodi za radnike.

Tablica 17. Broj udruga sa zaposlenicima i rashodi za zaposlene

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Broj udruga sa zaposlenicima	6	9	7	10	7
Rashodi za zaposlene	298.310	426.588	267.994	372.105	447.134

Izvor: Ministarstvo financija

Prateći broj zaposlenih u privatnom sektoru, odnosno u trgovačkim društvima, za koje podatke prati Hrvatska gospodarska komora, može se zamijetiti veći pad zaposlenih osoba u 2017. godini, u sektoru izdavačke djelatnosti, što je izravna posljedica stečaja lokalne novinske tvrtke sa sjedištem u Zadru. U ostalim djelatnostima također je zamjetan manji pad, što je vidljivo i iz sljedeće tablice.

Tablica 18. Broj zaposlenih u trgovačkim društvima

Djelatnost	2015.	2016.	2017.
58 - Izdavačka djelatnost	28	32	9
59 - Proizvodnja filmova, videofilmova i drugo	8	8	6
60 - Emitiranje programa	19	30	26
90 - Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	4	2	0
Ukupno	64	76	46

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Ocjena stanja

Zaposlenost u kulturnim ustanovama, kojima je osnivač Grad Zadar, bilježi lagani trend rasta. Grad Zadar je preuzeo i financiranje zaposlenika pojedinih javnih ustanova i drugih organizacija, kojima nije osnivač te mu je u tim slučajevima ograničen utjecaj na programe tih ustanova i organizacija (osim ako ih ne financira Javnim pozivom). U dijelu javnih ustanova uočljiv je nedostatak umjetničkog osoblja, uz dominaciju zaposlenika u administrativnim zanimanjima. Vrlo je mali broj zaposlenih u udrugama, kao i u privatnom sektoru.

Problemi:

- neodređenost forme programskog okvira Grada Zadra i njegovih ustanova
- nedostatak strateškog pristupa i planiranja razvoja za neke ustanove u kulturi
- mali broj zaposlenih u udrugama i poslovnim subjektima
- znatan pad zaposlenih u sektoru izdavačke djelatnosti u privatnom sektoru te manji pad u ostalim sektorima
- nedostatan umjetničko i stručno osoblje

Potrebe:

- smanjiti nesklad zaposlenog stručnog naspram administrativno-tehničkog osoblja u pojedinim javnim ustanovama
- poticati razvoj formalnih i neformalnih obrazovnih programa za menadžere u kulturi
- osmisliti model upravljanja obnovljenim objektima (Dvije palače) s naglaskom na model zapošljavanja
- poticati razvoj javnog, privatnog, a osobito civilnog sektora, i to osnaživanjem kapaciteta za razvoj obrazovnih programa i projekata koji bi omogućili zapošljavanje

12.1. Financijski pokazatelji poslovanja u sektoru kulture

12.1.1. Prihod javnog kulturnog sektora

Javne ustanove u kulturi, kojima upravlja Grad Zadar, većinu prihoda ostvaruju iz proračuna osnivača (Grada Zadra), a mogu stjecati i vlastite prihode obavljanjem vlastite djelatnosti, u skladu sa zakonom. Ako se promatra struktura prihoda svih javnih ustanova u kulturi, kojima je Grad osnivač, može se zaključiti da su njihovi najvažniji prihodi iz proračuna Grada Zadra. U nastavku je dan pregled strukture ukupnih prihoda te rashodi za zaposlene, koje su javne ustanove u kulturi ostvarile od 2014. do 2018. godine.

Tablica 19. Struktura ukupnih prihoda Hrvatskoga narodnog kazališta prema izvorima

GODINA	UKUPNI PRIHODI	PRORAČUN GRADA	VLASTITI PRIHODI	EU SREDSTVA	DONACIJE	RASHODI ZA ZAPOSLENE
2014.	4.870.393	3.985.514	844.145	0	40.734	1.788.906
2015.	4.035.167	3.433.054	562.113	0	40.000	1.711.699
2016.	3.567.217	2.763.492	783.725	0	20.000	1.896.053
2017.	3.836.032	2.993.097	832.935	0	10.000	1.911.492
2018.	3.928.366	3.113.955	814.411	0	0	1.999.430

Tablica 20. Struktura ukupnih prihoda Gradske knjižnice Zadar prema izvorima

GODINA	UKUPNI PRIHODI	PRORAČUN GRADA	VLASTITI PRIHODI	EU SREDSTVA	DONACIJE	RASHODI ZA ZAPOSLENE
2014.	6.757.410	5.223.217	1.327.454	0	206.739	5.096.371
2015.	6.965.471	5.368.252	1.463.925	0	133.294	4.990.388
2016.	6.579.189	4.987.863	1.438.486	0	152.840	4.974.495
2017.	6.909.573	5.370.357	1.442.196	0	97.020	5.147.958
2018.	7.100.645	5.516.405	1.501.675	0	82.565	5.354.100

Udio prihoda iz proračuna Grada, u ukupnim prihodima Hrvatskoga narodnog kazališta Zadar, pokazuje trend smanjenja te je u 2018. godini iznosio 79 %, dok je u 2015. godini iznosio 85 %. Udio prihoda ostvarenih iz proračuna Grada, u ukupnim prihodima Gradske knjižnice, iznosio je oko 77 %.

Premda ne bilježe prihode iz EU fondova, a iznos donacija se smanjuje u promatranom razdoblju, Hrvatsko narodno kazalište Zadar i Gradska knjižnica Zadar bilježe sve veći udio vlastitih prihoda u ukupnim prihodima koje ostvaruju.

Tablica 21. Struktura ukupnih prihoda Znanstvene knjižnice prema izvorima

GODINA	UKUPNI PRIHODI	PRORAČUN GRADA	VLASTITI PRIHODI	EU SREDSTVA	DONACIJE	RASHODI ZA ZAPOSLENE
2014.	4.716.343	4.384.717	202.422	124.142	5062	2.927.192
2015.	4.503.389	4.230.335	186.263	33.019	53.772	2.791.746
2016.	4.027.497,13	3.833.464,13	184.033	0	10.000	3.188.534
2017.	4.156.735	3.959.252	192.483	0	5000	3.275.417,21
2018.	4.244.243	4.075.330	166.913	0	2000	3.597.212

Premda ukupni prihodi Znanstvene knjižnice Zadar, kao i prihodi iz proračuna Grada, ne bilježe veći trend pada ili rasta, može se zaključiti da je u svim godinama nakon 2014. godine došlo do pada prihoda, što je posebno vidljivo iz vlastitih prihoda. No razvidno je da je Znanstvena knjižnica Zadar 2014. i 2015. godine ostvarila prihode iz EU fondova, koji nisu ostvareni u godinama nakon toga. Udio prihoda iz proračuna Grada, u ukupnim приходima, povećao se u posljednje tri godine i iznosio je oko 95 %.

Tablica 22. Struktura ukupnih prihoda Koncertnog ureda Zadar prema izvorima

GODINA	UKUPNI PRIHODI	PRORAČUN GRADA	VLASTITI PRIHODI	EU SREDSTVA	DONACIJE	RASHODI ZA ZAPOSLENE
2014.	-	-	-	-	-	-
2015.	647.932,34	537.254,40	110.677,94	0	0	252.767,86
2016.	773.499,49	626.909,92	114.589,57	0	32.000	227.957,31
2017.	1.404.063,79	1.147.093,79	256.970	0	38.000	431.577,47
2018.	1.392.516,53	964.599,53	427.917,00	0	105.000	503.887,74

Koncertni ured Zadar osnovan je u srpnju 2014. godine. S radom je počeo u siječnju 2015. godine, kad bilježi i prve prihode. Zamjetan je rast ukupnih prihoda u 2017. godini te prihoda iz proračuna Grada. Godine 2018. udio prihoda iz proračuna Grada smanjen je na 69 %, u odnosu na prethodne godine kad je iznosio 81 %. Također, može se istaknuti i veći porast vlastitih prihoda te prihoda od donacija u 2018. godini, kad su oni povećani za više od tri puta u odnosu na 2016. godinu. Koncertni ured Zadar prvi EU projekt uključio se u 2018., no prihode iz EU fondova ostvaruje tek u 2019. godini.

Tablica 23. Prihodi svih javnih ustanova prema izvorima

GODINA	PRORAČUN GRADA	VLASTITI PRIHODI	EU SREDSTVA	DONACIJE	RASHODI ZA ZAPOSLENE
2014.	13.593.448	2.374.021	124.142	252.535	9.812.469

2015.	13.031.641	2.212.301	33.019	227.066	9.493.833
2016.	11.584.819,13	2.406.244	0	182.840	10.059.082
2017.	12.322.706	2.467.614	0	112.020	10.334.867,21
2018.	12.705.690	2.482.999	0	84.565	10.950.742

Ako se promatraju podaci za sve javne ustanove, može se uočiti trend rasta vlastitih prihoda u promatranom razdoblju, kao i trend smanjenja donacija te rast rashoda za zaposlene. Također, jedina ustanova koja je u promatranom razdoblju ostvarila prihode iz EU fondova bila je Znanstvena knjižnica Zadar, a razvidno je i da se ti prihodi ne ostvaruju u posljednje tri promatrane godine.

Promatrano prema djelatnostima javnih ustanova, prihodi su ostvareni kako slijedi:

Tablica 24. Ukupni prihodi javnih ustanova u kulturi prema djelatnostima

Djelatnost	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Knjižnična i nakladnička djelatnost	12.489.393,75	12.601.806,45	11.725.739,25	12.193.388,98	12.624.493,20
Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti	-	1.582.044	1.866.496	2.872.366	2.645.496
Dramska i plesna te izvedbena umjetnost	5.235.634	4.148.311	3.648.968	3.985.614	4.071.110

Najviši prihodi ostvaruju se u knjižničnoj i nakladničkoj djelatnosti te pokazuju lagani trend rasta u posljednje dvije godine. Slično je i s dramskom i izvedbenom umjetnošću, koju predstavlja Hrvatsko narodno kazalište Zadar, čiji prihodi blago rastu u posljednje tri godine. Međutim, valja istaknuti da su 2014. godine ti prihodi bili viši, te je u 2018. godini zabilježen pad od 23 % u odnosu na 2014. godinu, no taj podatak dovodi se u vezu s radom glazbene produkcije koja je do kraja 2014. djelovala u HNK-u, a od 2015. prešla je pod Koncertni ured Zadar. Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti su, s početkom rada Koncertnog ureda Zadar, dobile su dodatan zamah te bilježe veći rast prihoda do 2018. godine, kad je došlo do blagog pada ukupnih prihoda, što se dogodilo zbog dodatnih sredstava koje je KUZZ osigurao 2017. zbog velikog broja dodatnih, do tada neredovitih programa, koje je producirao u povodu otvaranja Kneževe palače.

12.1.2. Prihod civilnog kulturnog sektora

Analizom prihoda civilnog kulturnog sektora obuhvaćeno je 118 udruga koje su, prema Registru udruga, registrirane za neku kulturnu djelatnost na području grada Zadra. Analiza se temelji na podacima Ministarstva financija i financijskih izvješća svih navedenih udruga, temeljem kojih su bilježeni zbirni podaci o strukturi ostvarenih prihoda navedenih udruga od 2014. do 2018. godine.

Tablica 25. Struktura prihoda udruga u kulturi na području Grada Zadra od 2014. do 2018. godine

Godina	JLS/RS ³⁶	Donacije od pravnih osoba	Državni proračun	Članarine	Prihodi od prodaje	Prihodi iz EU sredstava	Ukupno
2014.	1.255.186	122.910	222.000	183.070	382.381	-	2.165.547
2015.	1.612.712	243.144	138.000	168.783	322.356	-	2.484.995
2016.	1.700.322	276.206	304.438	304.438	521.315	-	3.106.719
2017.	1.972.317	276.206	301.490	364.932	488.964	-	3.403.909
2018.	2.472.121	415.261	290.668	341.388	402.755	72.383	3.994.576

Izvor: Registar godišnjih financijskih izvještaja neprofitnih organizacija

Iz prethodne analize proizlazi da većinu prihoda (više od 60 %) udruge ostvaruju iz proračuna jedinica lokalne i područne samouprave. Znatno je bio i prihod od vlastite djelatnosti (31 % u 2016. godini), a manji udio ukupnih prihoda odnosi se na prihode iz državnoga proračuna, od članarina i donacija. Međutim, 20 udruga (17 %) imalo je prihode iz državnog proračuna, dok je samo jedna, i to samo u 2018. godini, iskazala prihode iz EU sredstava (Udruga *Dante Alighieri*).

U razdoblju od pet promatranih godina, 82 udruge iskazale su prihode, dok su 33 udruge iskazale prihode veće od 100.000 kuna, a njih devet prihode veće od 400.000 kuna u svih pet godina. S obzirom na to da se djelatnost udruga ne može precizno utvrditi prema glavnoj kulturnoj djelatnosti koju je udruga registrirala, nije moguće ni analizirati u kojem kulturnom sektoru se ostvaruju najveći prihodi. Međutim, u nastavku je dan pregled udruga u kulturi, koje su, od 2014. do 2018., ostvarile ukupne prihode veće od 400.000 kn. S obzirom na programsku orijentaciju navedenih udruga, može se zaključiti da su najveći prihodi ostvareni u kulturnoj djelatnosti Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti.

Tablica 26. Prihodi udruga od 2014. do 2018.

Zadarski komorni orkestar	2.746.977
<i>Zadar snova</i>	1.183.152
Gradska glazba Zadar	835.661
Društvo arhitekata Zadra	722.565
HPGD <i>Zoranić</i>	704.299
<i>Igrajmo se</i>	517.825
Plesna udruga <i>Gesta</i>	509.277

³⁶ Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Društvo <i>Propela Zadar</i>	497.288
Teatro VeRRdi	449.654

Analizom dodijeljenih sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi Grada Zadra u 2018. godini, utvrđeno je da je, u istoj godini, dodijeljeno ukupno 6.382.323,09 kuna, za realizaciju ukupno 220 programa i oko 200 korisnika.³⁷ Detaljnija analiza korisnika Programa u 2018. godini obrađena je u Poglavlju 9. Financiranje kulture.

Određeni broj odobrenih potpora Grada, međutim, ostaje neiskorišten zbog nedovoljnih administrativnih kapaciteta udruga za provedbu prijavljenih projekata. Tako je na primjer 2014. godine gotovo 10 % odobrenih potpora ostalo neiskorišteno. U 2018. godini bilo je 6,7 % neiskorištenih sredstava.

12.1.3. Prihod privatnog kulturnog sektora

Ako govorimo o stanju gospodarskih aktivnosti u kulturi, važno je istaknuti da je broj gospodarskih subjekata (trgovačkih društava) sa sjedištem u Zadru, koji su registrirani za djelatnosti u kulturi, izuzetno mali, i u 2017. godini iznosio je tek 1,15 % od ukupnog broja registriranih trgovačkih društava u Zadru.³⁸

Prihodi ostvareni u djelatnostima tih poslovnih subjekata (trgovačkih društava) razvrstani prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (58 – Izdavačka djelatnost, 59 - Proizvodnja filmova, videofilmova i drugo, 60 - Emitiranje programa, 90 - Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti) dani su u donjoj tabeli. Razvidno je da zadarski privatni kulturni sektor ima prihode koji su na razini iznosa koje Grad Zadar izdvaja za ustanove u kulturi.

Tablica 27. Prihodi ostvareni u djelatnostima trgovačkih društava prema NKD-u

Godina	2015.	2016.	2017.
58 - Izdavačka djelatnost	12.612.935	15.608.346	8.055.084
59 - Proizvodnja filmova, videofilmova i dr.	2.528.609	17.777.919	249.147
60 - Emitiranje programa	2.818.866	2.936.459	3.724.522
90 - Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	4.135.926	973.573	1.585.419
Ukupno	22.096.336	37.296.297	13.614.172

Uočava se da se najveći prihod ostvarivao u izdavačkoj djelatnosti. Ukupni prihodi tvrtki registriranih za neku od djelatnosti u kulturi u 2017. godini iznosili su 13.614.172 kn, što je 1,9 % ukupno ostvarenih prihoda trgovačkih društava u Zadru u istoj godini (7.207.016.491 kuna).

³⁷ Pojedini korisnici koristili su vize programa.

³⁸ Prema podacima Hrvatske gospodarske komore.

Ocjena stanja

Prihodi ustanova u kulturi, kojima je Grad osnivač, ne bilježe velike promjene u posljednjih pet godina, a kod svih je razvidno da je proračun Grada u istom razdoblju najvažniji izvor financiranja. Znatan dio rashoda ustanova u kulturi, koji se dodjeljuje iz proračuna Grada, odlazi na rashode za zaposlene i materijalne rashode, a manji za programe, ali osim gradskog proračuna, ustanove se koriste i vlastitim i drugim sredstvima za realizaciju programa.

Prihodi civilnoga sektora bilježe blagi rast, no veće prihode ostvaruje manji broj udruga, a ti se prihodi uglavnom ostvaruju na temelju Programa javnih potreba u kulturi Grada Zadra. Struktura prihoda, međutim, za jedan (ali još uvijek mali) dio aktivnijih udruga pokazuje i da dobar dio prihoda ostvaruju iz drugih izvora. Velik dio udruga ostvaruje vrlo mala sredstva pa im je potrebno dokapacitiranje u znanjima na području prikupljanja financijskih sredstava. I za javni i za civilni sektor vrijedi konstatacija da slabo koriste sredstva iz EU i drugih međunarodnih fondova.

Prihodi privatnog sektora u kulturi su niski i pokazuju velik trend pada te su u skladu s malim brojem registriranih obrta/poduzeća na području kulture.

Problemi:

- trend stagnacije prihoda javnih ustanova u kulturi koje osigurava osnivač
- niska diversifikacija izvora financiranja za javni i civilni sektor (pretežito oslanjanje na javna sredstva)
- znatan pad prihoda privatnih subjekata koji djeluju na području kulture

Potrebe:

- uspostaviti razvojni model planiranja prihoda u javnom sektoru koji će omogućiti nove programe i privući što brojniju publiku
- sustavno osnaživati ljudske resurse u javnom i civilnom sektoru za strateško planiranje razvoja organizacija u kulturi te za pripremu projekata koji bi se financirali iz drugih izvora
- poticati razvoj poduzetništva u kulturi

13.1. Participacija u kulturi

Participacija u kulturi podrazumijeva učestalost kulturnih programa na nekom području. Općenito govoreći, visoka participacija podrazumijeva raznolikost i kvalitetu kulturnih programa, što pokazuje vitalnost i dinamičnost kulturnih sadržaja grada.

Institucionalni kulturni programi (poput kazališnih programa, koncerata klasične glazbe, muzejskih programa) su tradicionalni programi, koji čine stalnu kulturnu ponudu Zadra. Izvaninstitucionalna kulturna ponuda rezultat je građanskih inicijativa pa se, kao takva, shvaća kao izraz javnog interesa građana za obogaćivanje kulturnog života.

Zastupljenost kulturnih programa civilnih udruga, kao i privatnog sektora, varira u pogledu količine programa i sadržaja te se može govoriti o tri oblika participacije u kulturi:³⁹

1. posjećenost kulturnih programa
2. aktivnosti civilnih organizacija
3. interakcija institucionalnih i izvaninstitucionalnih programa s građanima (informiranost o programima, primjena digitalnih medija, rad na sustavnom razvoju publike).

13.1.1. Posjećenost kulturnih programa

Podaci o posjećenosti svih kulturnih programa ne vode se sustavno u svim sektorima, pa je nemoguće procijeniti koliko posjetitelja, u ukupnom broju, posjećuje takve programe. Umjesto toga, na kulturnu participaciju upućuju podaci o posjećenosti institucionalnih kulturnih programa i korištenju kulturnog sadržaja. Naime, jedino se posjećenost kulturnih programa u javnom sektoru sustavno prati, pa je analiza prema kulturnim djelatnostima, s aspekta posjećenosti, temeljena na tim podacima.

Podaci provedenog istraživanja o kulturnim navikama mladih pokazuju da su mladi u Zadru, u kontekstu kulturne participacije, kritična populacija. Naime, kulturne navike mladih općenito su slabo razvijene, a potrebe visoke. Trenutni kulturni sadržaj pokazao se kao nedovoljno privlačan za populaciju mladih, čija je kulturna participacija bitan čimbenik u održavanju vitalnosti kulture Zadra.⁴⁰

Posjećenost kulturnih programa prati se u evidencijama Državnoga zavoda za statistiku te je (u nastavku analize, a u skladu s tom evidencijom) analizirana posjećenost kulturnih programa prema djelatnostima.

Dramska umjetnost

Prema dostupnim podacima, koji se prate u HNK-u Zadar, osim predstava iz vlastitoga programa, HNK ugošćuje i predstave drugih kazališta, uključujući i amaterska kazališta te koncertne programe. Uz program Zadarskog kazališnog ljeta, HNK Zadar na taj način omogućuje sadržaj za korisnike cijele godine.⁴¹ Broj posjetitelja svih programa, koji se održavaju u HNK-u Zadar, u kontinuiranom je rastu posljednjih pet godina, a raste i ukupan broj programa. Broj posjetitelja predstava bio je u porastu 2015. i 2016. godine, dok je u 2017. došlo do pada od gotovo 18 % te je broj posjetitelja u toj godini bio najniži u promatranom razdoblju. Pretpostavlja se da je djelomičan razlog otvaranje Kneževe palače iste godine, što je utjecalo na preusmjeravanje publike. Osim toga, evidentan je prostor za rad na jasnijoj profilaciji programa te jasnijem ciljanju publike. U 2018. broj posjetitelja bio je ponovno u laganom

³⁹ Podjela kulturne participacije u tri razine je napatuk UNESCO-ova metodološkog priručnika za mjerenje kulturne participacije u svim kulturnim sektorima (<https://unstats.un.org/unsd/statcom/doc10/BG-FCS-E.pdf>)

⁴⁰ Prema *Kreativni Zadar 2020*.

⁴¹ Podaci preuzeti s mrežne stranice http://www.hnk-zadar.hr/info/o_nama/ (pristupljeno: 2. 4. 2019.)

porastu, ali je ostao na razini iz 2014. godine, unatoč većem broju programa. Kazalište nudi povoljnije ulaznice za skupine, osigurava pretplate studentima, u suradnji sa sponzorima, te organizira dolaske studenata i učenika.

Tablica 28. Broj posjetitelja HNK-a Zadar u posljednjih pet godina

Godina	Broj predstava u HNK	Broj posjetitelja predstava	Ukupni broj programa	Ukupni broj posjetitelja
2014.	43	12.833	88	27.707
2015.	51	14.109	95	25.550
2016.	49	14.105	92	28.50
2017.	48	11.655	103	28.966
2018.	47	12.863	100	29.038

Izvor: Hrvatsko narodno kazalište Zadar

U istom razdoblju Hrvatsko narodno kazalište Zadar imalo je tri predstave godišnje, u vlastitoj produkciji i koprodukciji. U sklopu HNK-a Zadar djeluje i Glumačka radionica HNK-a Zadar koja, uz redoviti pedagoško-umjetnički rad i povremene audicije za nove članove, realizira i predstave.

Tablica 29. Predstave HNK-a Zadar

Godina	Broj predstava u produkciji HNK-a	Broj predstava u koprodukciji	Broj predstava u produkciji Glumačke radionice HNK-a
2014.	2	1	0
2015.	1	1	1
2016.	3	0	0
2017.	1	1	1
2018.	2	1	0

Kazalište lutaka Zadar bilježi rast posjetitelja. U prostoru kazališta održavaju se dječje radionice te povremeno i dječji koncerti. Kazalište nudi povoljnije ulaznice za organizirane dolaske, a pojedine skupine ostvaruju pravo na gratis ulaznice i popuste na cijenu ulaznice.

Tablica 30. Broj posjetitelja Kazališta lutaka u posljednjih pet godina

Godina	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Broj posjetitelja	19.342	19.121	27.699	35.626	35.328

Izvor: Kazališta lutaka Zadar

Knjižnična djelatnost

Gradska knjižnica Zadar središnje je mjesto okupljanja brojnih Zadrana svih generacija te je, uz svoju primarnu djelatnost, važno društveno okupljalište koje promiče interakciju i otvorenu konverzaciju. Broj aktivnih korisnika knjižnice blago raste (2016. - 15.833, u 2017. - 15.865 korisnika), a treba istaknuti i dobru dobnu raspoređenost korisnika knjižnice. Od 16.150 aktivnih korisnika u 2018. godini, usluge knjižnice koristilo je 8.082 djece osnovnih i srednjih škola te studenata. Raznolikošću svojih programa i Gradska knjižnica usmjerava se na različite skupine građana, uključujući umirovljenike, a nudi i uslugu dostave knjižne građe na kućnu adresu.

Tablica 31. Struktura korisnika Gradske knjižnice u 2018. godini⁴²

Vrsta korisnika	Broj korisnika
Djeca	967
Učenici osnovnih škola	4336
Učenici srednjih škola	1298
Studenti	2448
Nezaposleni	296
Umirovljenici	1283
Osobe s invaliditetom i druge osobe kojima treba kućna dostava	227
Odrasli	4540
Ostali	755
Ukupno	16.151

Znanstvena knjižnica Zadar usmjerena je na užu ciljanu skupinu, što se može vidjeti i po broju korisnika od 2014. do 2018. godine. U posljednje dvije godine iskazuje se trend rasta.

Tablica 32. Broj korisnika Znanstvene knjižnice Zadar

Godina	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Broj korisnika	1373	1469	1339	1402	1511

Izvor: Znanstvena knjižnica Zadar

Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti

U tom sektoru od 2014. godine institucionalno djeluje Koncertni ured Zadar koji, uz dugogodišnje i tradicionalne manifestacije, organizira Koncertnu sezonu Zadar s četiri različita ciklusa tijekom godine, kao i ostala događanja u Kneževoj palači. Dugogodišnje manifestacije u organizaciji Koncertnog ureda (Glazbene večeri u Sv. Donatu,

⁴² Prema Izvješću o radu Gradske knjižnice u 2018. godini, http://www.gkzd.hr/sites/default/files/izvjesce_2018.pdf (pristupljeno: 15. 4. 2019.)

Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova), koje je prethodnih godina organizirao HNK Zadar, a prije toga i Koncertna direkcija Zagreb s podružnicom Koncertni ured Zadar, tradicionalno su dobro posjećene. Održavaju se na više lokacija: Sveučilište u Zadru, Koncertna dvorana braće Bersa u Kneževoj palači, crkve sv. Donata i sv. Nikole, katedrala sv. Stošije, Kazalište lutaka Zadar, HNK Zadar i dr.

U kontekstu veće participacije građana treba reći i da ti prostori nemaju veći kapacitet koji bi zajedno s programom privukao i mogao ugostiti veći broj građana i zainteresirao ih za događanja. O potrebi promišljanja o takvom prostoru govore i podaci o rastu broja posjetitelja u posljednje četiri godine, otkad je KUZ počeo s radom, osobito otkad je na korištenje i upravljanje dobio dio prostora Kneževe palače.

Tablica 33. Broj posjetitelja događanja u organizaciji Koncertnog ureda Zadar

Godina	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Broj događanja		48	51	90	111
Broj korisnika	-	9007	10.847	16.683	20.495

Izvor: Koncertni ured Zadar

Broj koncerata u produkciji Koncertnog ureda Zadar od 2015. do 2018. godine dan je u nastavku.

Tablica 34. Broj koncerata u produkciji Koncertnog ureda Zadar 2015. - 2018.

	Pretplata	Bersa	ZKO	Izvan prepl ate	GVD	MNPZ	KvartArt	Klub	Mladi	Ples	SVE
2015.	9	4	3	1	9	0	0	0	4	0	30
2016.	9	4	3	1	10	4	0	0	2	0	33
2017.	9	4	5	12	11	0	4	2	3	1	51
2018.	9	4	5	3	13	4	6	6	10	4	64

Iz tablice se može zaključiti da broj koncerata, u produkciji Koncertnog ureda, bilježi sve veći rast iz godine u godinu, zahvaljujući ponajprije razvoju novih programa i ciklusa. Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova (MNPZ) tradicionalno se održava svake druge godine, a valja istaknuti porast broja koncerata Zadarskog komornog orkestra (ZKO), koncerata u sklopu Glazbenih večeri u Sv. Donatu (GVD), kao i broj koncerata namijenjenih mladima (ciklusi *Klub u Kneževoj* i *Mladi u Kneževoj*), plesnih programa u sklopu ciklusa *Ples u Kneževoj* te koncerata u sklopu projekta *KvartArt*.

Muzejska djelatnost

Sve javne institucije u muzejskom sektoru u posljednje četiri godine bilježe ili rast posjećenosti ili kontinuirano zanimanje javnosti, iako uz zamjetne oscilacije po godinama, što je vidljivo iz donje tablice.

Tablica 35. Broj posjetitelja muzeja koji djeluju na području Zadra

Ustanova	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Narodni muzej	54.116	38.492	41.699	96.447	84.937
Muzej					
antičkoga stakla	35.088	36.662	35.481	37.749	39.093
Arheološki muzej	96.645	90.106	146.974	162.470	127.811

Izvor: Muzejski dokumentacijski centar

Među navedenima posebno se ističe Arheološki muzej Zadar, koji je, i prema statistici Muzejskog dokumentacijskog centra, među deset najposjećenijih muzeja u Hrvatskoj, u 2017. i 2018. godini, a znatan udio u broju posjetitelja čine turisti.

Od muzejskih aktivnosti koje su pobudile veće zanimanje javnosti, treba izdvojiti *blockbuster* izložbe u organizaciji Narodnog muzeja u prostoru Kneževe palače. Prva je izložba *Beyond Color* Marca Chagalla 2017. (14.405 posjetitelja). Godine 2018. održana je izložba radova i detalja iz života Andyja Warhola, pod nazivom *Enter Into My Life* (12.986 posjetitelja). Obje izložbe održavale su se ljeti, što je znatno pridonijelo turističkoj ponudi grada, kao aspekt kulturnog turizma. Iako takve izložbe uvelike utječu na povećanje broja (stranih) posjetitelja, u usporedbi s Arheološkim muzejom nisu ostvarile posjećenost na približnoj razini. Osim navedenih izložbi, koje populariziraju likovne umjetnosti, treba istaknuti i sudjelovanje svih muzeja u manifestaciji *Noć muzeja*, kojom se popularizira sudjelovanje u kulturnom životu grada.

Među privatnim subjektima koji djeluju na području kulture, može se istaknuti Muzej iluzija, u privatnom vlasništvu tvrtke Satoro d.o.o. Muzej čini nekoliko instalacija optičkih iluzija. To je jedan od najpopularnijih turističkih sadržaja. Međutim, spomenuta tvrtka je privatni subjekt i nema službeni status muzeja jer ne posjeduje nikakve povijesne ili kulturno specifične izložbene zbirke. Može se reći da ponuda te tvrtke djeluje na području zabavne kulture.

Film

Zadar nema javnu ustanovu koja se bavi područjem filma. Građani kontinuirano imaju doticaj s filmskom umjetnošću radom kinolance Blitz Cinestar, čija zadarska ispostava prikazuje strane i domaće komercijalne filmove.

U 2017. godini kino je zabilježilo više od 170.000 posjeta.⁴³ Međutim, filmski program definiran je komercijalnim potrebama.

Od 2009. do 2016. godine u Zadru je organiziran međunarodni filmski festival *Avventura*, s fokusom na europske koprodukcije, u organizaciji tvrtke Avventura d.o.o. Budući da traje tjedan dana, svake je godine, uz filmski program, festival imao edukativni i *networking* sadržaj realiziran u suradnji s domaćim i inozemnim partnerima. U sedam godina taj je projekt bio prilika za brojne projekcije nekomercijalnih filmova različitih autora, što je bilo dobro prihvaćeno i posjećeno (strana i lokalna publika).

Ljeti 2019. godine pokrenuta je inicijativa *Kino Zona*, koju vodi Zajednica udruga Centar nezavisne kulture (u nastavku teksta: CNK) u suradnji s javnom ustanovom Koncertni ured Zadar te uz potporu Grada Zadra. Inicijativa uključuje ljetne projekcije filmova neovisnih produkcija na otvorenom te zimski program, koji se od listopada 2019. održava u prostoru Koncertne dvorane braće Bersa, u Kneževoj palači i osim projekcija uključuje predavanja, rasprave, okrugle stolove te gostovanja redatelja. Budući da su građani za to vrlo zainteresirani, bilježi se velika popunjenost.

13.1.2. Aktivnosti civilnih organizacija

Kako udruge nisu zakonski dužne voditi evidencije o posjećenosti svojih programa, tako ne postoji sustavno praćenje učestalosti i načina oglašavanja tih programa. Stoga je teško dobiti egzaktnu podatke o rezultatima i provedenim aktivnostima civilnih organizacija s ciljem privlačenja publike.

Kad participaciju promatramo sagledavajući aktivnosti civilnih organizacija, a prema kulturnim sektorima zadarske kulturne politike, možemo je analizirati prema kulturnim sektorima jedino sagledavajući strukturu kulturnih djelatnosti koje obavljaju organizacije civilnoga sektora.

Naime, budući da nije moguće utvrditi glavnu kulturnu djelatnost pojedine udruge (vidjeti Poglavlje 3.2.), analiza je rađena s obzirom na broj djelatnosti koje su najzastupljenije kod registriranih udruga. Čak su 62 udruge registrirane za kulturnu baštinu, a 38 njih imaju registriranu samo tu djelatnost.

Za izvedbene umjetnosti registrirana je 61 udruga, od čega je 25 udruga registriralo samo tu kulturnu djelatnost. U pogledu same djelatnosti, više od polovice svih udruga registrirano je za kulturnu baštinu (32 %), odnosno za izvedbene umjetnosti (21 %), pa su i navedene djelatnosti najzastupljenije.

⁴³ Prema podacima DZS-a, u 2017. godini u Zadarskoj županiji postojala su dva kinematografa sa 184.140 posjetitelja. Radi se o trgovačkom društvu i kinolancu Blitz Cinestar d.o.o. te kinu u Sv. Filipu i Jakovu. Podjela broja posjetitelja među kinima nije poznata, ali se može pretpostaviti da se manji dio odnosi na kinoprogram u Sv. Filipu i Jakovu.

13.1.3. Interakcija institucionalnih i izvaninstitucionalnih programa s građanima

Da bi se utvrdile aktivnosti koje ustanove i organizacije u kulturi provode, s ciljem informiranja publike o svojim programima, provedena je analiza njihovih aktivnosti na internetu i društvenim mrežama.

Tablica 36. Aktivnost ustanova u kulturi na internetu i društvenim mrežama na dan 1. 8. 2019.

Ustanova	Mrežna stranica	Broj pratitelja			
		Facebook	Instagram	Twitter	YouTube
HNK	✓	2302	642		-
Gradska knjižnica Zadar	✓	7348	-	2	-
Koncertni ured Zadar	✓	2125	3214	42	20
Znanstvena knjižnica Zadar	✓	126	-		-

Iz prethodne tablice može se zaključiti da sve ustanove u kulturi imaju otvorene mrežne stranice, na kojima predstavljaju svoje aktivnosti i programe. Također, sve su prisutne na društvenim mrežama (Facebook), a dvije i na Instagramu. Na Twitteru su prisutne dvije, ali je samo jedna redovito aktivna. YouTubeom se koristi samo jedna ustanova. Broj pratitelja Gradske knjižnice Zadar je najveći, što se može i očekivati s obzirom na to da je svojim aktivnostima usmjerena najbrojnijoj populaciji. Općenito gledajući, Koncertni ured Zadar najviše prepoznaje društvene mreže kao komunikacijski kanal s publikom.

Istraživanje provedeno 2013. godine⁴⁴ među predstavnicima nezavisnog kulturnog sektora, pokazalo je da se nezavisni sektor kontinuirano nosi s problemima u svojem djelovanju, za čije rješavanje treba institucionalnu potporu. Među ostalim, ističu nedostatak adekvatnog prostora za održavanje i stvaranje sadržaja, neučinkovite načine financiranja te probleme u privlačenju publike. Da bi organizacije nezavisnog kulturnog sektora nastavile stvarati kulturni sadržaj koji će privući posjetitelje i kritične dijelove populacije potaknuti na angažman, potrebna im je daljnja institucionalna potpora. U kontekstu jačanja kulturne participacije, važna je uključenost nezavisnih kulturnih organizacija u planiranje kulturnih politika Grada.

⁴⁴ Istraživanje Željke Tonković i Nenada Pepića nastalo u svrhu izrade Strategije razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra (2013.).

Međutim, ako se analiziraju aktivnosti udruga na internetu i društvenim mrežama, za koje nije nužna institucionalna potpora, podaci ne govore u prilog naporu udruga da privuku publiku. Od ukupno 118 udruga, tek njih 17, odnosno 14 %, ima svoju mrežnu stranicu. Iz podataka o aktivnostima na društvenim mrežama, koje omogućuju izravno informiranje i interakciju s korisnicima, pratiteljima, posjetiteljima i drugima, razvidno je da se samo manji broj udruga koristi društvenim medijima kao sredstvom komunikacije i privlačenja publike. Njih 43 % (51 udruga) ima otvoren račun na Facebooku; većina ima manje od tisuću pratitelja, odnosno tek deset udruga ima više od tisuću pratitelja. Isto tako, samo je pet udruga aktivno na Instagramu, sedam ih je na YouTubeu i dvije na Twitteru. Kao najaktivnija udruga s čak 9800 pratitelja na Facebooku, i više od 4800 na Instagramu, izdvaja se Udruga AKA *Crescendo*, koja okuplja studente zainteresirane za *a cappella* pjevanje.

Tablica 37. Udruge u kulturi i aktivnost na društvenim mrežama na dan 31. 7. 2019. godine

Facebook	Instagram	Twitter	YouTube
51	5	2	7

Ocjena stanja

U pogledu posjećenosti kulturnih programa, osobito važan broj posjetitelja je u segmentima dramske i glazbene umjetnosti, koji bilježe trend rasta. Sadržaji filmske umjetnosti u najvećoj mjeri odnose se na komercijalne projekcije, iako se bilježe recentne veće promjene, i to provedbom programa Kina Zona.

Promatra li se participacija uzimajući u obzir aktivnost civilnog sektora, može se zaključiti da je ona prilično homogena te se uvelike oslanja na promicanje kulturne i tradicijske baštine (klapskog pjevanja). Ima prostora za povećanje broja suradnji institucionalnih i izvaninstitucionalnih dionika, kao i suradnji aktera na različitim kulturnim područjima. Participacija u kulturi uključuje i interakciju s građanima, koja se očituje u digitalnim aktivnostima.

S obzirom na to da nedostaje jedinstvena platforma za informiranje o kulturnim sadržajima i programima, svaka ustanova ili udruga samostalno komunicira putem društvenih mreža s ciljanom publikom. Kako za tu vrstu interakcije nisu nužna velika financijska sredstva, a manji je broj onih (osobito udruga) koji se u dovoljnoj mjeri koriste takvim komunikacijskim kanalima za razvoj i informiranje publike, moguće je da još nisu prepoznate mogućnosti navedenih kanala ili važnost razvoja/informiranja šire publike i da im to još uvijek nije prioritet.

Problemi:

- broj novih sadržaja i programa koji bi utjecali na veću participaciju građana u kulturi
- broj inicijativa vezanih uz suradnju i razvoj novih kulturnih sadržaja te suvremenog

Potrebe:

- jačanje i razvoj vlastitih produkcija ustanova u kulturi
- otvaranje svih institucija prema široj publici / građanima

<p>stvaralaštva na svim područjima kulture</p> <ul style="list-style-type: none"> - način i količina korištenja novih tehnologija i medija za razvoj publike (osobito prema onima kojima kultura nije svakodnevno dostupna) - broj produkcija u suvremenoj kulturi - nedefiniranost svih kriterija pri odabiru umjetničkih programa u javnim gradskim ustanovama - nemogućnost egzaktnog praćenja participacije/posjećenosti za udruge civilnog društva financirane javnim sredstvima - broj sektorskih i intersektorskih suradnji - nedostatak poduzetničkog razmišljanja - nestručno praćenje kulture u medijima te izostanak stručne kulturne kritike - slaba vidljivost nekih od kulturnih programa, odnosno organizacija/udruga - nedovoljan fokus na mlade (nisu redovita publika) - nepostojanje sinergije, odnosno jasne strategije razvoja civilnoga društva - nejasno utvrđivanje ciljane publike za neke organizacije, udruge i ustanove - nedostatak samoevaluacije - kolizija u programima, odnosno nepostojanje zajedničkog kulturnog kalendara 	<ul style="list-style-type: none"> - razvoj participativnog modela (su)kreiranja kulturnih sadržaja - sustavan rad na privlačenju i razvoju ciljane publike - razvoj projekata koji potiču suradnju i suvremeno stvaralaštvo - jedinstvena interaktivna platforma za razmjenu informacija, umrežavanje i suradnju svih relevantnih dionika u kulturi i publike - povećanje dostupnosti postojećih i novih kulturnih sadržaja i programa što široj populaciji, primjenom dostupne tehnologije i uključivanjem medija - osuvremenjivanje i atraktivniji programi za mlade (studenti) - umrežavanje i sinergija rada institucija, udruga, odnosno kulturnih sektora, kao i međusektorska suradnja - podizanje kvalitete kulturne produkcije i komunikacije u svim kulturnim sektorima - osnaživanje ljudskih kapaciteta ustanova i udruga za interakciju s publikom - kvalitetnija i zadovoljavajuća teritorijalna raspodjela kulturnih događanja (ne samo na Poluotoku) - obavezna (samo)evaluacija - daljnja razrada mreže narodnih knjižnica na području Grada Zadra i Zadarske županije - jasno programsko određenje važnih i tradicionalnih događanja - jasna profilacija programa i publike koju se želi privući za dio ustanova i udruga / umjetničkih organizacija
--	---

14.1. Međunarodna i međuinstitucionalna kulturna suradnja

Grad Zadar dugi niz godina razvija brojne programe međunarodne i međugradske suradnje s mrežom gradova prijatelja. Uspostavljena je suradnja s čak sedam država (šest europskih i jedna u SAD-u) i jedanaest gradova. Prema podacima Ureda gradonačelnika, Odsjeka za međunarodnu suradnju Grada Zadra, planira se održavati postojeće međunarodne veze s partnerskim gradovima, pa se za tu namjenu iz proračuna Grada redovito izdvajaju sredstva.

Takva suradnja uglavnom uključuje kulturne i sportske razmjene, dramske smotre, ali i susrete gospodarstvenika. Osim aktivnosti koje Grad Zadar ima s gradovima prijateljima (Reggio Emilia, Padova, Ancona, Senigallia, Romans, Contrexeville, Fürstenfeldbruck, Szekesfehervar, Budimpešta, Dundee, Veliko Trnovo), aktivno sudjeluje u radu udruge Europski gradovi s bedemima, u Forumu jadranskih i jonskih gradova, u Mreži za suradnju europskih srednjih gradova, Europskoj mreži mjesta mira, Hrvatskoj udruzi povijesnih gradova te u udruženju Energetski gradovi.

Uz navedene suradnje, koje je uspostavio i razvija Grad Zadar, neke civilne organizacije aktivno djeluju na području kulturne suradnje. Među njima valja istaknuti Hrvatsko-francusku udruhu Zadar (Association Croato-Française de Zadar), koja se od osnivanja 2002. godine bavi različitim aktivnostima u promicanju francuskoga jezika i kulture. Frankofonija se u Zadru predstavlja različitim sadržajima, poput filmova, kazališnih predstava, pjesama, umjetničkih radionica, izložbi, knjiga, predavanja te gastronomskog nastupa.

U kojoj se mjeri Grad Zadar i civilne organizacije koriste navedenim međunarodnim suradnjama za razmjenu kulturnih aktivnosti na međunarodnoj kulturnoj sceni, odnosno za poticanje suradnje domaćih i inozemnih umjetnika, osobito za razvoj zajedničkih projekata i prijavu na dostupne europske fondove, nije egzaktno mjerljivo.

Na području međuinstitucionalne suradnje i inicijativa, osobito međusektorskih, koje bi radile na ostvarenju zajedničkih ciljeva vezanih uz kulturne politike, dobar primjer je suradnja Upravnog odjela za kulturu i šport s javnim ustanovama u kulturi kojima nije osnivač (npr. suradnja s Narodnim muzejom, Muzejom antičkoga stakla i HAZU-om). Postoje i primjeri koprodukcija i suradnje ustanova i udruga (HNK i DRAMA PLUS, KUZ i Zadarski komorni orkestar, KUZ i Kino Zona, GKZD i razne udruge), no i tu ima mjesta za napredak. Suradnja može biti međusobno inspirativna, dovesti do obogaćenja vlastitih znanja i vještina te inovativnih iskoraka.

Ocjena stanja

Grad Zadar razvija međunarodnu suradnju sa zemljama i gradovima u inozemstvu, ali nema egzaktnog praćenja učinaka te suradnje, dok se inicijative za uspostavu suradnje kulturnih dionika provode, ali nisu strateški definirane. Postoje i važne inicijative, koje promiču kulturnu razmjenu i suradnju, ali na tom području ima prostora za napredak za strateški pristup i planski definirane suradnje.

<p>Problemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - broj i način korištenja potencijala međunarodnih kulturnih suradnji - broj međuinstitucionalnih suradnji i inicijativa 	<p>Potrebe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osmisлити konkretne zajedničke projekte vezane za unapređenje kulturne suradnje i razmjene, osobito suvremenih umjetnika (rezidencije umjetnika, programi mobilnosti za kulturne radnike, gostovanja umjetničkih ansambala, koprodukcije i dr.) - razvijati nove suradnje i mreže koje bi omogućile razvoj i predstavljanje lokalne kulturne scene - ojačati postojeće i poticati nove međuinstitucionalne suradnje
---	--

15.1. Kultura i ostali sektori

15.1.1. Kultura i obrazovanje

U Zadru djeluju različite obrazovne institucije koje u svojem obrazovnom programu, manje ili više, uključuju kulturne sadržaje. Grad Zadar osnivač je devet ustanova za osnovnoškolsko obrazovanje, a suosnivač je i Glazbene škole *Blagoje Bersa*. Na zadarskim otocima djeluju podružnice škole Zadarski otoci, ali zbog premalog broja djece, rade samo dvije škole (na Silbi i Velom Ižu). U Zadru djeluje i privatna Osnovna škola *Nova* te Osnovna glazbena škola sv. Benedikta. Zadarska županija osnivač je 13 srednjih škola i jedne glazbene, koje djeluju na području Zadra, a osim njih djeluje i jedna privatna gimnazija i jedna klasična gimnazija. Škola primijenjene umjetnosti i dizajna Zadar djeluje od 1961. godine, a nudi obrazovanje na dva obrazovna područja: likovne umjetnosti i dizajna te tekstila i odjeće.

U Zadru djeluje i najveće potpuno integrirano sveučilište u Republici Hrvatskoj s 27 sveučilišnih odjela. Sveučilište u Zadru je, kao institucija visokog obrazovanja, iznimno važno na području obrazovanja u kulturi. Tradicionalno je pretežito usmjereno društveno-humanističkim znanostima i izvor je znanstvenog i stručnog znanja na područjima kulturne povijesti i baštine, analize kulture i umjetnosti, knjižničnih, arhivskih i muzejskih djelatnosti. Za razvoj područja kulture posebno se mogu istaknuti: Odjel za arheologiju, Odjel za etnologiju i kulturnu antropologiju, Odjel za povijest umjetnosti, Odjel za sociologiju te Odjel za turizam i komunikacijske znanosti. Suradnja te obrazovne institucije s javnim ustanovama u kulturi, kao i s civilnim sektorom, važna je radi primjene znanstvenih istraživanja vezanih uz kulturu i njihove interpretacije te prezentacije. Odgovarajuća primjena povijesnih činjenica u kulturnim sadržajima može znatno utjecati na razvoj publike.

Osim ustanova formalnog obrazovanja, u Zadru je aktivno i nekoliko udruga koje se bave obrazovanjem u kulturi, među kojima valja istaknuti plesne i baletne udruge (Baletna udruga *Pirueta*, Plesna udruga *Gesta*, Zadarski plesni ansambl). Zadarski plesni ansambl djeluje od 1991. godine. Okuplja i obrazuje mlade plesače te promiče suvremeni ples, izvodeći ga na različitim lokacijama u gradu. Ansambl je producirao predstave koje povezuju suvremenu scensku umjetnost s tradicijom hrvatskoga područja, pa i konkretno zadarskoga. Plesna udruga *Gesta* privlači izuzetno velik broj polaznika te se ističe inventivnim, domišljatim i bogatim produkcijama svojih programa, kao i izuzetno velikim brojem polaznika.

Osim navedenih, na dramskoj sceni u Zadru ističu se i udruge *DRAMA PLUS*, Kazališna udruga *Igrajmo se* i Teatar Dragon, te dvije amaterske glazbene udruge koje se bave obrazovanjem: *Notica* i *Arete*, koje pridonose razvoju kazališne i glazbene amaterske scene. Također, u sklopu Hrvatskoga narodnog kazališta djeluje Glumačka radionica koja producira dvije predstave godišnje.

Na području likovne umjetnosti i arhitekture važno je spomenuti udrugu *Artstudio* koja dugi niz godina radi s mladima te ih educira i priprema za prijemne ispite na likovnim akademijama, Arhitektonskom fakultetu i sl.

U prostoru Kneževe palače (Koncertna dvorana braće Bersa, Multimedijaska dvorana) pokrenut je projekt *Mladi u Kneževoj*, koji obuhvaća radionice, slušaonice, koncerte mladih glazbenika i koncerte specifično namijenjene mladim uzrastima. U sklopu ciklusa *Mladi u Kneževoj* pokrenut je projekt *Radionica dobrog zvuka – od mikrofona do uha*, koja u adekvatnom prostoru, s odgovarajućom tonskom opremom i uz stručno vodstvo, polaznicima omogućava da uče o zvuku.

Navedene institucije i udruge provode obrazovne programe koji pridonose razvoju umjetničkoga kadra, no tu ima prostora za napredak. Za veći iskorak, u produkciji novih kulturno-obrazovnih sadržaja potreban je brojem veći stručni umjetnički kadar u gradu, osobito za neka umjetnička područja.

15.1.2. Kultura i turizam

Turistički sektor od iznimne je važnosti za gospodarski razvoj Zadra, a tome u prilog govore i podaci o broju ostvarenih noćenja u Zadru, kao i o broju dolazaka. Naime, 2018. godine broj dolazaka povećao se za čak 48 %, a broj noćenja za 43 % u odnosu na 2014. godinu.

Tablica 38. Broj dolazaka i noćenja u Zadru

Godina	Broj dolazaka	Broj noćenja
2014.	377.234	1.344.282
2015.	399.716	1.460.760
2016.	451.166	1.665.972
2017.	530.767	1.894.654

2018.	558.720	1.923.965
-------	---------	-----------

Izvor: TZ grada Zadra

Takav turistički razvoj prati i razvoj smještajnih jedinica pa je ukupan broj postelja 2018. godine iznosio 36.746, od čega je čak 61 % smještajnih jedinica u domaćinstvu, a tek 10 % u hotelima.

Analizom strukture gostiju koji posjećuju Zadar, može se utvrditi da dominiraju domaći turisti (21 % od ukupnog broja), a među stranim je najviše Nijemaca (18 % od ukupnog broja) i Austrijanaca (10 % od ukupnog broja). Slijede Francuzi i ostale nacionalnosti.⁴⁵

Istraživanje provedeno 2016., među turistima u Zadru,⁴⁶ pokazuje da 4,1 % ispitanih turista ističe kulturnu baštinu kao primarni motiv dolaska u Zadar. Istovremeno, kad se promatraju svi motivi koji su turiste potaknuli na dolazak u Zadar, čak 33,5 % njih navodi kulturnu baštinu kao jedan od motiva dolaska. Prema istom istraživanju, turisti su crkvu sv. Donata uvrstili među najveće atrakcije koje su posjetili, no sadržajno su joj dali nisku ocjenu. Slična je situacija i s Trgom pet bunara i Forumom. Za te kulturne atrakcije turisti smatraju da im je potrebna bolja signalizacija i relevantne informacije o njima kako bi se stekla percepcija o stvarnoj vrijednosti tih atrakcija. Zamjerke koje se ističu u toj analizi, za Arheološki muzej su nedostatak interaktivnog sadržaja i preznanstveni postav. Za znamenitu izložbu *Zlato i srebro Zadra* istaknuli su da loše radno vrijeme utječe na mogućnost posjeta, a nedostatak informacija na engleskom jeziku ometa razumijevanje sadržaja. Muzeju grada Zadra turisti zamjeraju kvalitetu postava i nedostatak informacija na engleskom jeziku.

Morske orgulje i *Pozdrav Suncu* moderne su atrakcije koje su prerasle u jedan od simbola Zadra.⁴⁷ *Morske orgulje* su jedinstveno arhitektonsko ostvarenje, zanimljiv i originalan spoj arhitekture i glazbe. Proizvode zvuk energijom mora, odnosno valova, te izmjenom plime i oseke. *Pozdrav Suncu* sastoji se od instalacije s tri stotine staklenih ploča raspoređenih u oblik kruga, koje tijekom dana apsorbiraju sunčanu energiju, a noću projiciraju svjetlost.⁴⁸ Navedene atrakcije zasigurno pridonose razvoju kulturnoga turizma.

Uz to, važni resursi za razvoj kulturnog turizma su, osim materijalne baštine, i njezini nematerijalni oblici (obrti, običaji), perivojna infrastruktura te, još uvijek nedovoljno iskorištena, gastronomija. Vjerski objekti također imaju velik potencijal te je za njihovu pravilnu turističku valorizaciju potrebno ostvariti bliskiju suradnju s Nadbiskupijom.

⁴⁵ Prema podacima Turističke zajednice Zadar.

⁴⁶ https://onama.zadar.travel/strategija_razvoja_turizma_grada_zadra_za_razdoblje_2016_2026_godine.pdf

⁴⁷ Prema podacima s mrežne stranice <https://zadar.travel/hr/vodic/atrakcije/05-12-2007/pozdrav-suncu#.XJOJ1ShKgDU>

⁴⁸ U izradi Strategije razvoja turizma, u sklopu *online* analize reputacije Zadra na TripAdvisoru, te dvije atrakcije turisti percipiraju kao jedinstvene. One su i najčešće ocijenjene atrakcije, a njihove ocjene su najčešće (70 %) izvrstan, dok je 23 % posjetitelja ocijenilo atrakciju ocjenom vrlo dobar, a samo 1 % ocjenom slabo.

U valorizaciji postojećih resursa, najvidljivija je potreba ulaganja u prezentacijske i interpretacijske elemente sadržaja, koji Zadar ima, i čija je vrijednost percipirana kao kvalitetna, no taj sadržaj valja osuvremeniti te učiniti interaktivnim i jezično pristupačnijim turistima. Potreban je rad na jasnom kulturnom brendiranju grada, što će omogućiti profiliranje potencijalnih turista.

U Zadru djeluje turističko-informativni centar Turističke zajednice grada Zadra, smješten u prostoru kompleksa stare bolnice, u sklopu kojega je obnovljena i palača Cedulin. Među svojim marketinškim ciljevima, TZ grada Zadra ističe aktivnosti na stvaranju brenda i pozicioniranje Zadra kao odredišta s bogatim kulturno-zabavnim i sportskim programom. Među svojim brojnim aktivnostima, organizira i pomaže u organizaciji kulturnih manifestacija. TZ grada Zadra osigurava određena financijska sredstva koja se dodjeljuju projektima temeljem raspisanog pozivnog natječaja za sufinanciranje manifestacija, te pomaže u realizaciji projekata i programa koji pridonose ukupnom razvoju turizma i povećanju turističkog prometa.⁴⁹ Manji dio tih financiranih programa ima kulturni karakter, a obilnije financirani programi su zabavno-popularnog karaktera. I druge organizacije, iz sustava turističkih zajednica, kao i druge ustanove (Zadarska županija, Gospodarska komora, Obrtnička komora i sl.) (su)financiraju kulturne manifestacije i kulturne programe na području Zadra. O navedenim programima ne postoji sustavna evidencija ni redovita razmjena informacija. Posljedično, nije zabilježeno da postoji zajedničko strateško usmjerenje u produkcijama, odnosno sinergija u financiranju kulturno-turističkih sadržaja.

Ocjena stanja

U skladu s javnim interesima, Grad Zadar osnivač je osnovnih škola na svojem području (kojima i upravlja). U sklopu obrazovnog programa posreduje se i kulturni sadržaj. Obrazovanju pridonose i civilne organizacije neformalnim obrazovanjem. Pojedine ustanove u kulturi aktivno su uključene u neformalne obrazovne programe na području kulture, čime donekle utječu na razvoj publike, ali i prijenos kulturnih znanja i vještina. Aktivnosti javnog i civilnog sektora imaju prostora za unapređenje usmjerenosti prema djeci i mladima.

Važnost sektora turizma za razvoj grada očituje se i u podacima o porastu dolazaka i noćenja, ali je potrebno detaljnije analizirati strukturu, navike i potrebe gostiju na području kulture. Kulturna baština relativno je važan motiv dolaska turista u Zadar, no valja poraditi na suvremenim oblicima njezine prezentacije, kao i na dostupnosti sadržaja te poticati razvoj kulturnog turizma.

Suradnja ustanova i organizacija u kulturi s turističkim organizacijama ima prostora za razvoj, poglavito zbog opasnosti disperzije financiranja i strateškog sveobuhvatnog promišljanja programa. S obzirom na brojnost resursa i potencijala za razvoj kulturnog turizma (koji, osim objekata kulturne baštine, uključuje i gastronomiju te nematerijalnu baštinu i običaje, ali i urbani identitet grada te perivojnu infrastrukturu),

⁴⁹ Prema: Turistička zajednica grada Zadra, Program rada s financijskim planom za 2019. godinu.

potrebno je jasno definirati potrebe za kreiranje prepoznatljivosti grada, uključujući njegov snažni i trajni identitet.

Problemi:

- broj i razina kvalitete obrazovnih programa za djecu i mlade koji bi potaknuli razvoj buduće kulturne publike
- nedovoljno istražene potrebe potencijalnih posjetitelja
- način prezentacije kulturnih sadržaja
- nedovoljno iskorišteni pojedini dijelovi grada, kao i tradicija, gastronomija, perivojna infrastruktura, pojedine manifestacije, vještine i specifičnosti Zadra u turističke svrhe
- nejasno izražena vizija razvoja naspram kulturnog turizma (kultura za građane, kultura za turiste ili oboje istovremeno)
- neprilagođenost dijela ustanova i programa udruga za turističko tržište
- nepostojanje dokumenta izrade kulturnog brenda grada
- sezonalnost

Potrebe:

- osnovnoškolskim i srednjoškolskim obrazovanjem pružati kulturne sadržaje prilagođene zanimanju djece
- razvijati formalne i neformalne vidove obrazovanja radi razvoja kulturnih i umjetničkih vještina
- privlačenje brojnije publike (prije svega djece i turista) razvojem novih sadržaja i održavanjem tradicionalnih manifestacija
- primjena inovativnih i interaktivnih formata za prezentaciju, interpretaciju i signalizaciju kulturne baštine
- istraživati i usmjeravati kulturne sadržaje na potrebe turista
- osnaživati turističke djelatnike za osmišljavanje novih kulturnih sadržaja
- unaprijediti suradnju kulturnog i turističkog sektora radi razvoja zajedničkih kulturnih programa
- obnavljati zapuštene prostore izvan gradske jezgre te osmišljavati sadržaj radi njihove revitalizacije
- kulturno brendiranje grada
- snažnija koncentracija kulturnih programa izvan ljetne sezone
- ljetni vodič isključivo kulturnih programa za turiste, odnosno zimski vodič za građane Zadra
- kulturne rute (ne samo za turiste)

16.1. Kultura i uključivost

16.1.1. Kultura i nacionalne manjine

Na području Grada Zadra su, u najvećem broju, zastupljene četiri nacionalne manjine: srpska, bošnjačka, albanska i slovenska. Sve druge manjine imaju manje od 0,2 % stanovništva. Grad Zadar ima Vijeće nacionalnih manjina te za njega osigurava sredstva potrebna za redoviti rad. Osim Vijeća nacionalnih manjina, već niz godina Grad Zadar pruža financijsku, organizacijsku i logističku potporu raznim događanjima, kulturno-umjetničkim programima i stručno-znanstvenim skupovima, kojima nacionalne manjine promiču svoj jezik, kulturu i tradiciju te se predstavljaju zadarskoj javnosti.

Sedam nacionalnih manjina (albanska, bošnjačka, mađarska, makedonska, slovenska, srpska i talijanska) zajednički stvara i časopis *Zadarski MOST prijateljstva*, čiji je prvi broj predstavljen 2006. godine. Časopis sadrži po četiri stranice o svakoj manjini. Tim se konceptom ističu međusobne jednakosti, bez obzira na brojnost pojedine manjine. Teme časopisa su kultura, razne manifestacije, ali i gospodarstvo. Časopis *Zadarski most prijateljstva* ima nakladu od oko 1400 primjeraka, a dijeli se na prigodnim manifestacijama na kojima sudjeluju predstavnici svih nacionalnih manjina Zadarske županije. Financijsku potporu u izdavanju časopisa pružaju Grad Zadar, Zadarska županija i Koordinacija za ljudska prava. Nije poznato u kojoj mjeri navedeno pridonosi izgradnji interkulturnog dijaloga, novim partnerstvima, inicijativama promicanja ljudskih prava i sličnim aktivnostima.

Zajednica Talijana u Zadru osnovana je 1991. godine i ima više od petsto članova. Cilj Zajednice jest očuvanje i promicanje talijanskog jezika i kulture. Zajednica Talijana ima svoju knjižnicu koja raspolaže s četiri tisuće djela te izdaje dvojezični tjednik *Zadarski cvrčak*. Zajednica je i osnivač talijanskog vrtića *Pinocchio*. Većinu aktivnosti subvencionira Unija iz Rijeke, Pučko sveučilište u Rijeci i regija Veneto.

Glavne djelatnosti Udruge *Vicko Zmajević* jesu poticanje i očuvanje od zaborava govora i običaja zadarskih Arbanasa te tradicijske kulture, i to organiziranjem nastupa i sudjelovanjem na priredbama, koncertima i drugim manifestacijama, u svrhu kulturno-umjetničkog djelovanja. Valja spomenuti i KUD *Lipa*, koji štiti i čuva albanski nacionalni identitet, jezik, kulturu, književnost i umjetnost. Makedonsko kulturno društvo *Biljana* jedno je od najaktivnijih društava nacionalnih manjina u Zadru.

Albanski jezik i kulturu nacionalne manjine, u obrazovnom sektoru, čuvaju u dvije škole: Osnovnoj školi Krune Krstića i Gimnaziji Vladimira Nazora, na inicijativu Međužupanijske zajednice Albanaca. Postoji i inicijativa za suradnju Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Prištini. Ta suradnja trebala bi rezultirati uvođenjem studija albanskog jezika na Sveučilištu u Zadru, dok bi se na Sveučilištu u Prištini uveo hrvatski lektorat.

16.1.2. Kultura i osobe s invaliditetom

Neke od javnih ustanova u kulturi posebnu pažnju pridaju sadržajima namijenjenima osobama s invaliditetom. U tome se ističe Znanstvena knjižnica Zadar, koja teže pokretnim te slijepim i slabovidnim korisnicima osigurava čitaonicu prilagođenu osobama s invaliditetom u prizemlju svoje zgrade. Čitaonica je opremljena prilagođenim namještajem i sanitarnim čvorom, a za osobe u invalidskim kolicima osigurana je i pristupna rampa. Slabovidnim korisnicima dostupno je elektroničko povećalo, a slijepim korisnicima računalo s čitačem zaslona. Knjižnica je, preko EU projekta *TALKING BOOKS – improving accessibility of public library services for blind and visually impaired persons*, uredila studio za snimanje zvučnih knjiga u svojoj zgradi, a nabavljeno je i vozilo kojim se zvučne knjige dostavljaju korisnicima. Knjižnica nudi i mogućnost preuzimanja zvučnih knjiga te pristup Hrvatskoj knjižnici za slijepe. Ulaz u Znanstvenu knjižnicu Zadar omogućuje pristup osobama s invaliditetom, a to je omogućeno i u Gradskoj knjižnici Zadar i Kneževoj palači. Međutim, još uvijek su potrebna ulaganja u elemente pristupačnosti, posebno u knjižničnim ograncima, stacionarima i knjižničnim autobusima. Osim knjižnica, Muzej antičkoga stakla organizira besplatnu staklarsku radionicu za široko građanstvo, što uključuje i osobe s invaliditetom, odnosno sve skupine društva kojima je potrebna uključivost.

Udruge koje okupljaju osobe s invaliditetom i pomažu im, primarno su posvećene rješavanju egzistencijalnih pitanja svojih članova, poput prava na zapošljavanje, prava na dostupnost zdravstvene zaštite i obrazovanja i sl. Inicijative za pokretanje kulturnih događanja za osobe s invaliditetom na području Grada Zadra većinom pokreću udruge, ali tek povremeno i najčešće u sklopu obilježavanja određenih dana posvećenih osvještavanju šire javnosti o određenoj vrsti poteškoća. U tim prilikama uglavnom se organiziraju seminari, predavanja, izložbe likovnih radova te predstave. Rijetka su događanja za osobe s invaliditetom koja uključuju segment kulture, a ona koja se održavaju u kontinuitetu (npr. izložba razglednica Udruge osoba oštećena sluha) prijavljuju se na programe javnih potreba Grada, no njihov broj je izuzetno mali. U posljednje vrijeme ističu se humanitarni programi udruge za djecu s poteškoćama u razvoju *Svjetlost dolazi*.

Iz istraživanja provedenog na uzorku od oko sto dionika u kulturi, za potrebe izrade analize stanja (anketiranje), proizlazi da čak 63 % ispitanih smatra kako kulturni sadržaji u gradu pretpostavljaju uključivanje i marginaliziranih društvenih skupina. Međutim, postoji prostor za napredak na području osiguravanja pristupa kulturi osobama s invaliditetom, ali i za dodatni razvoj novih programa.

16.1.3. Kultura i žene

Prema podacima dostupnima iz ustanova u kulturi, kojima je osnivač Grad Zadar, u gradskim kulturnim ustanovama uglavnom su zaposlene žene. U posljednjih pet godina broj zaposlenih žena u gradskim kulturnim ustanovama povećao se za približno 10 % (prema podacima Upravnog odjela za kulturu i šport). U ustanovama u Zadru, čiji je osnivač Grad, ali i onima čiji je osnivač Županija, kao ravnateljice, žene su na upravljačkim pozicijama Koncertnog

ureda Zadar, Narodnog muzeja Zadar, Gradske knjižnice Zadar i Kazališta lutaka Zadar. U cijelom sustavu uprave kazališta zastupljene su žene na poslovima pomoćnice ravnateljice, voditeljice marketinga, pravnice, voditeljice računovodstva te marketinga, prodaje i promidžbe.

Pročelnica Upravnog odjela za kulturu i šport Grada Zadra je žena. U cijelom Odjelu većinom su zaposlene osobe ženskog spola. Žena je i na čelu Kulturnog vijeća Grada Zadra, kao i većina članica u Upravnom odjelu za obrazovanje, kulturu i šport Zadarske županije. Žene rade na pozicijama pomoćnice pročelnika, savjetnice i ostalim radnim mjestima.

U četiri javne ustanove, kojima je osnivač Grad Zadar, 2018. godine bilo je zaposleno 98 osoba, od čega 66 % čine žene. Iznos plaća u izravnoj je vezi s predviđenim koeficijentima i utvrđenim osnovicama, koje su iste za žene i muškarce.

16.1.4. Kultura i otočno stanovništvo

16.1.4. Kultura i otočno stanovništvo

o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Zakon o otocima, otoke definiraju kao „područja s razvojnim posebnostima“. Otoci, koji administrativno pripadaju Gradu Zadru, smatraju se „otocima sa specifičnim položajem“, budući da se sjedište jedinice lokalne samouprave nalazi na kopnu.

Administrativno područje Grada Zadra uključuje osam otoka s pripadajućim naseljima - Silba, Olib, Premuda, Ist, Molat (Zapuntel i Brgulje), Rava i Iž (Mali Iž i Veli Iž). Prema popisu stanovništva iz 2011., otočna naselja imala su 1607 stanovnika, uz tendenciju pada.

U velikom broju otočnih naselja postoje izgrađeni objekti (tzv. Domovi kulture) u kojima su se održavali kulturni programi. Ti su prostori prenamijenjeni u prodavaonice, ambulante i u objekte za druge uslužne namjene. Sakralne građevine velikog broja otoka se, kao kulturna dobra, nalaze na popisu kulturno-povijesne i prirodne baštine. U Velom Ižu smještena je i etnografska zbirka koja ima 781 predmet, isključivo domaće etnološke građe; prikazuje raznolikost iških običaja, načina života i djelatnosti koje su se obavljale na otoku.

Velik broj otočana bavi se turizmom, zahvaljujući čemu u ljetnim mjesecima otoci oživljavaju te nude brojne zabavne i kulturne programe. Stanovništvo na otocima često je okupljeno u različite inicijative i udruge, s ciljem zaštite svojih običaja i načina života, pa organizira dramske predstave i koncerte, sportska i zabavna događanja, radne akcije čišćenja i drugo. Na otocima je registrirano trinaest udruga koje u nazivu nose ime otoka, odnosno promiču otočne vrijednosti.

Sudjelovanje u razvoju otoka omogućeno je participacijom predstavnika javnog, civilnog i privatnog sektora u Lokalnoj akcijskoj grupi (LAG), pod nazivom Mareta. LAG je osnovan s ciljem pokretanja i potpore ukupnom ruralnom razvoju na teritoriju koji obuhvaća, uz promicanje višesektorskog pristupa razvoju, što podrazumijeva aktiviranje lokalnog stanovništva. Sudjelovanje u sufinanciranju kulturnih događanja omogućeno je prema Javnom pozivu za predlaganje programa u kulturi Grada Zadra, koji je do 2019. uključivao posebnu kategoriju pod nazivom Kulturni programi za otoke. S obzirom na to da je od 2020. usvojena kategorizacija prema umjetničkim područjima, koja pretpostavlja unificirani pristup programima (bez obzira na lokaciju unutar administrativnog područja Grada), kulturni programi za otoke preraspodijeljeni su u druge kategorije, no svojim su brojem i visinom potpore ostali na istoj razini. Nedovoljna učestalost brodskih veza s otocima koji pripadaju Gradu Zadru, te međuotočnih brodskih veza prepreka je otočnom stanovništvu za pristup kulturnim programima.

16.1.5. Kultura i mladi, starije osobe i nezaposleni

16.1.5. Kultura i mladi, starije osobe i nezaposleni

Već je napomenuto da mladi grada Zadra nedovoljno sudjeluju u kulturnom životu grada, a razlog tomu je, kako kažu subjekti koji se bave kulturom, potreba za većom usmjerenošću kulturnog sadržaja na to tržište. Brojna studentska populacija potencijalno bi mogla povećati kulturnu participaciju, no takve inicijative napreduju polaganim tempom. Osim toga, kulturne navike mladih nisu dovoljno razvijene te je strah od nepoznatog u kasnoj srednjoj školi ili u vrijeme studija prisutan kod većine. Iako postoje iskoraci na tom području (npr. program *Mladi u Kneževoj* Koncertnog ureda Zadar, *Kava s glumcima* u HNK-u Zadar, razni programi GKZD-a itd.), postoji prostor za napredak i u tom smjeru. Planiranom skorom uspostavom Centra za mlade, koji se sufinancira iz EU fondova, očekuje se povećanje broja programa prilagođenih interesu mladih te, analogno, i kulturne participacije mladih.

U strukturi stanovništva Zadra, 23 % je osoba starije dobi (60 i više godina). Osobito je starenje stanovništva vidljivo na otocima. To je važan segment, jer su ti stanovnici potencijalno i kulturni potrošači, osobito zato što umirovljenje često pretpostavlja i potrebu za interakcijom s društvom, za što kultura pruža moguće sadržaje. Kulturnih programa osmišljenih za starije stanovništvo, međutim, nema mnogo. U takvim programima prednjači Gradska knjižnica Zadar s kućnom dostavom knjiga umirovljenicima te osobama s invaliditetom. Knjige se korisnicima dostavljaju svaka dva tjedna. Tijekom 2019. u program je bilo uključeno 27 korisnika, a program se financira iz vlastitih sredstava i donacijama. Uz Gradsku knjižnicu, ostale javne gradske ustanove (HNK Zadar, KUZ i ZKZD) nude poseban popust za umirovljenike za kupnju pretplate, odnosno popust na godišnju članarinu, no nemaju posebno prilagođen program za umirovljenike. Civilni sektor programski se, preko nekih udruga, izravno suočava s problemima starije populacije pa je zbog toga aktivniji u ponudi kulturnih programa s tog područja te organizira kreativne radionice. Aktivna je udruga umirovljenika *Pozitiva Senior* i Udruga umirovljenika *Jazine I* (koja ima više od 150 članova), odnosno *Matica Zadranca*, *Iž u srcu*, KUU *Vicko Zmajević* Zadar, Društvo Stanaraca. Umirovljeni učitelji i profesori likovne kulture organiziraju izložbu *Brodi i kvadri*, *In-flux* organizira programe plesa za starije osobe i sl. Uz to, Upravni odjel za socijalnu skrb i zdravstvo Grada Zadra sufinancira programe informatičkog opismenjavanja umirovljenika i osoba

starije životne dobi te programe u postojećim klubovima umirovljenika i starijih osoba (Matica umirovljenika, Udruga umirovljenika Poluotok, UU Brodarica, UU Jazine, UU Maslina, UU Stanovi) te u domovima umirovljenika u Zadru.

Iako Strategija razvoja grada Zadra do 2020. godine prepoznaje potrebu razvoja sadržaja za starije osobe, nije jasno uključuju li takvi sadržaji i kulturu. Također, ima prostora za suradnju sektora kulture s Upravnim odjelom za socijalnu skrb i zdravstvo. Iako je 2017. godine bio otvoren natječaj Europskoga socijalnog fonda *Umjetnost i kultura 54+*, nijedan zadarski projekt, iako se natjecalo nekoliko subjekata, nije postao njegov korisnik.

Premda trend nezaposlenosti posljednjih nekoliko godina iskazuje znatan pad, u Zadru je 2019. godine registrirano 3236 nezaposlenih osoba. Postoji potreba zapošljavanja stručnog kadra u kulturi, kao i svijest Upravnog odjela za kulturu i šport o potencijalu kulture u razvoju poduzetništva. Stoga se očekuje da projekt Centra za kreativne industrije potakne nova zapošljavanja. Što se tiče trenutnih kulturnih programa/projekata za nezaposlene osobe, Udruga *Dante Alighieri Zadar* organizira besplatni tečaj talijanskog jezika za nezaposlene osobe prijavljene na Zavod za zapošljavanje Zadar. Gradska knjižnica Zadar u svojoj evidenciji korisnika ima 296 nezaposlenih osoba. To dokazuje da nezaposleni sudjeluju u kulturnom životu, ali ne potvrđuje i proaktivno zalaganje kulturnih ustanova i organizacija koje bi organizirale kulturne aktivnosti i koje mogu utjecati na zapošljavanje. Pozitivan primjer je edukacija za pripremu i provedbu EU projekata iz 2019. godine, projekt financiran sredstvima Europskog socijalnog fonda, u partnerstvu Grada Zadra, Grada Benkovca i Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA. Tim je projektom obrazovano 47 osoba, od kojih je 75 % danas zaposleno, a pet ih se odlučilo na samozapošljavanje. Iako se ne radi o projektu s područja kulture, on je vrlo važan jer pruža opća znanja koja se mogu primijeniti i u kulturnom sektoru, a koja ovaj Plan detektira kao nedostatna.

Ocjena stanja

Posebne skupine uključene su u kulturne politike i sadržaje, a poseban prostor daje se njegovanju običaja nacionalnih manjina. Osobe s invaliditetom uglavnom imaju prilagođene sadržaje, ali je potrebno dodatno raditi na osvještavanju organizatora i posjetitelja o potrebama tih građana. Uključenost žena u sektoru kulture je velika i pohvalna. Stanovnici na otocima imaju specifične probleme i potrebe te im je, radi osiguravanja jednakih uvjeta svim stanovnicima na tom području, potrebno pristupiti s posebnom pažnjom. Iako su mladi kritična populacija u konzumaciji kulture, zbog nedovoljno usmjerenih sadržaja za njih, kao ciljanu publiku, očekuje se iskorak u tom segmentu skorom izgradnjom tzv. Centra za mlade. Kao konzumenti, starija populacija nalazi programe unutar ustanova, dok se ciljani, no relativno malobrojni programi za starije, održavaju unutar udruga.

Među ustanovama, u radu sa starijom populacijom ističe se Gradska knjižnica Zadar. Ostale javne ustanove, iako ne nude posebne programe za stariju populaciju, nude popuste za umirovljenike na svoj redoviti

program. Broj kulturnih programa kojima je svrha rješavanje pitanja nezaposlenosti je neznatan.

<p>Problemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno intenzivne aktivnosti i posljedično slabije sufinanciranje programa manjina - nedovoljna iskorištenost postojećih javnih objekata na otocima u svrhu kulture - neusmjerenost sadržaja i posljedično slabija participacija mladih u kulturi - mali broj kulturnih projekata za nezaposlene 	<p>Potrebe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontinuirano osiguravati pristupačnost prostora i sadržaja osobama s invaliditetom - razvijati projekte revitalizacije baštine i javnih prostora za kulturne sadržaje na otocima, osobito se koristeći raspoloživim sredstvima EU fondova - koristeći se dostupnom tehnologijom i medijima, učiniti dostupnim postojeće i nove kulturne sadržaje stanovnicima na otocima - osuvremeniti i prilagoditi sadržaje za mlade - povećati pristup nezaposlenima u kulturi, odnosno razvijati projekte kojima će se rješavati nezaposlenost
---	--

17.1. SWOT analiza

Osim analize sekundarne dokumentacije, koja je poslužila za ocjenu stanja u kulturi grada Zadra, u suradnji s relevantnim kulturnim dionicima grada Zadra, izrađena je i *SWOT* analiza, čiji su rezultati predstavljeni u nastavku.

SNAGE	SLABOSTI
<p><u>Opće značajke</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - povoljan zemljopisni položaj grada - dobra klima - relativno dobro očuvana priroda - snažna kulturna tradicija - multikulturalnost i lokalna šarolikost („građani“, „vlaji“, „boduli“) - humanistička baza Sveučilišta - važni resursi za razvoj kulturnog turizma (npr. gastronomija, baština, običaji, obrti, urbani identitet grada, perivoji) <p><u>Kulturno stvaralaštvo i produkcija</u></p>	<p><u>Kulturno stvaralaštvo i produkcija</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno intenzivni kazališni programi i kazališne radionice, kao i ostali programi unutar HNK-a Zadar koji bi unaprijedili kazališnu umjetnost na profesionalnoj razini - produkcija <i>ad hoc</i> programa (i profesionalni organizatori i udruge) - nepostojanje jasne programske koncepcije (osobito udruga) - nejednaka kvaliteta programa, odnosno nedovoljna razina kvalitete izvedbi u organizaciji udruga - nevelik broj kulturnih programa

<ul style="list-style-type: none"> - velika kulturna produkcija - redovita dramska i koncertna sezona kao osnova kulturnoga života grada (cijele godine) - snažna glazbena scena i profesionalna produkcija koncerata - međunarodno priznato Kazalište lutaka - snažna plesna scena - tradicija Zadarske škole fotografije <p><u>Ljudski resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - stručni i vidljivi pojedinci - velik broj zainteresiranih djelatnika u kulturi iz različitih sfera - studentska populacija i kreativnost - priličan broj kvalitetnih likovnih umjetnika - znatna zastupljenost žena u kulturnom sektoru i ravnopravnost <p><u>Kulturne ustanove/organizacije i infrastruktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - postojeća temeljna institucionalna infrastruktura - bogata kulturna baština (spomenička vrijednost povijesne jezgre, lokaliteti s UNESCO-ove liste, kulturno-povijesna vrijednost ustanova itd.) - Međunarodni centar za podvodnu arheologiju - Sveučilište u Zadru - Zadarski komorni orkestar (projektni ansambl s potencijalom da nakon gotovo 60 godina postane stalni) - profilirani i kvalitetni muzeji (npr. Muzej antičkoga stakla, Arheološki muzej) - postojanje arhiva kao temelja za istraživanja povijesti ovog područja <p><u>Financiranje i upravljanje kulturom</u></p>	<p>namijenjenih ranjivim skupinama (mladi, starije osobe, nezaposleni)</p> <p><u>Ljudski resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - raznoliki kapaciteti osoblja u pojedinim kulturnim sektorima - nedostatak pojedinih kulturnih struka (npr. redatelji, kostimografi, scenografi, majstori svjetla i tona, kulturni kritičari, mali broj glumaca itd.) - slaba vidljivost likovnih umjetnika - nedovoljna valorizacija stručnih pojedinaca - nedovoljna znanja kulturnih djelatnika s područja kulturnog menadžmenta (osobito za prikupljanje financijskih sredstava), odnosno marketinga i odnosa s javnošću - nedovoljan broj stručnjaka na području kulture s poznavanjem marketinga i odnosa s javnošću - promocija vlastitih interesa kod dijela kulturnog sektora, a ne realizacija programa koji su stvarna potreba - niska svijest o potrebi za dodatnom edukacijom (osobito udruga) <p><u>Kulturne ustanove/organizacije i infrastruktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno adekvatna temeljna infrastruktura (npr. neadekvatno kazalište, dvorana za koncerte, ljetni prostor npr. za ljetno kino, koncerte ili predstave na otvorenom) - nedovoljna iskorištenost postojećih javnih objekata na otocima - nejednaka dostupnost kulturnih sadržaja svim građanima (posebno otočanima i osobama s invaliditetom) - nedovoljno valorizirani perivoji i zelene površine
---	--

<ul style="list-style-type: none"> - uspostavljeni temeljni modeli financiranja - kontinuirana briga osnivača za ustanove u kulturi, odnosno za aktivnosti civilnoga društva 	<p><u>Financiranje i upravljanje kulturom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nedostatno korištenje marketinških alata - neorganiziranost i usitnjenost kulturne ponude - neprilagođenost radnog vremena - nedostatna intersektorska povezanost - nepostojanje dugoročnog planiranja programa/projekata (osobito vrijedi za udruge) - zastarjelost prezentacije dijela kulturne ponude grada - nedovoljno razvijeni pojedini elementi kulturno-turističkog poslovanja (npr. brendiranje, interpretacija, signalizacija) - nedovoljna uključenost vjerskih objekata u turističku ponudu
<p>PRILIKE</p>	<p>PRIJETNJE</p>
<p><u>Opće značajke</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - razvoj kulturnog turizma - snažnije korištenje multikulturalnosti i multidisciplinarnosti <p><u>Kulturno stvaralaštvo i produkcija</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - digitalizacija baštine (veća dostupnost) <p><u>Financiranje i upravljanje kulturom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - EU fondovi - umrežavanje kulturnog sektora - suradnja s CNK-om (Centrom nezavisne kulture); odnosi se na programsko udruživanje, korištenje opreme i udruživanje znanja) - primjena internetske tehnologije u 	<p><u>Opće značajke</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - bojazan od politizacije sektora kulture - neusklađenost tržišta i produkcije stručnjaka <p><u>Financiranje i upravljanje kulturom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - instrumentalizacija kulture prije svega za turističke svrhe - financijska nepredvidivost i nestabilnost za civilni i privatni sektor

promociji i poslovanju sektora kulture

- uspostava tzv. Centra za mlade s novim modelom sudioničkog upravljanja
- uspostava Centra za kreativne industrije
- veće uključivanje Crkve u razvoj suvremenih projekata kulturno-turističke valorizacije sakralne baštine

Ljudski resursi

- snažniji razvoj volonterstva
- snažnija suradnja s manjinama

Kulturne ustanove/organizacije i infrastruktura

- obnova Kneževe i Providurove palače i bedema kao prilika za suvremenu kulturnu prezentaciju grada te za ostvarenje novih programa u kulturi
- izgradnja tzv. Centra za mlade kao prilika za profesionalnu uspostavu suradnje javnog i civilnog sektora te za rad brojnih udruga i kreativaca
- obnova bedema upisanih kao kulturno dobro pod zaštitom UNESCO-a

Publika

- široka obuhvaćenost korisnika (potencijalno i preko kulturnog turizma)

3. Strateške odrednice razvoja kulture grada Zadra

3.1. Vizija razvoja kulture grada Zadra

**Kultura snažno i aktivno utječe na razvoj grada Zadra te pridonosi njegovu brendiranju.
Bogata i revitalizirana baština osigurava autentičnost novoga umjetničkog stvaralaštva te je duboko
ukorijenjena u osuvremenjenu prezentaciju i interpretaciju kulture.
Suvremena se umjetnost razvija i raste u sinergiji svih kulturnih sektora te se GRADI interakcijom
umjetnika i građana, potičući i uvažavajući uključivost i različitost.**

Identificirane snage, slabosti, prilike i prijetnje poslužile su za izradu vizije razvoja kulture grada Zadra do 2026. godine. Vizija je okvir za definiranje ključnih strateških ciljeva razvoja kulture Zadra u tom razdoblju, a temelji se na identitetu grada i njegovih stanovnika. Taj je identitet predstavljen baštinom (koja čini povijesni temelj raznolikosti kulturnih utjecaja na zadarskom prostoru), ali i suvremenim kulturnim stvaralaštvom (koje utječe na današnji život kulturnih stvaralaca, ali i građana). Promjena koja se očekuje nakon provedbe Plana poboljšat će prezentaciju kulturne baštine, odnosno njezinu suvremenu interpretaciju, što će posljedično povećati i participaciju. To podrazumijeva i kontinuirano očuvanje i zaštitu baštine, ključne projekte koji su navedeni u Akcijskom planu ovoga Plana. Nadalje, promjena se očekuje i u novim kulturnim programima suvremenog kulturnog izričaja (glazbenim, dramskim, plesnim, likovnim, filmskim itd.), odnosno amaterskog izričaja, kao i u poboljšanju njihove kvalitete, što će se postići sudioničkim stvaranjem tih programa. Zajednička produkcija programa omogućit će i (jednostavnije) kulturno brendiranje grada Zadra te se, nakon provedbe Plana, očekuje i jasan kulturni identitet grada, što će povećati posjećenost programa/ustanova. Kako bi se navedeno ostvarilo, potrebno je osigurati odgovarajuću prostornu, kadrovsku, financijsku i tehnološku infrastrukturu te kapacitete za kulturno djelovanje, što je detektirano kao jedan od strateških ciljeva te razrađeno mjerama i projektima u Akcijskom planu.

3.2. Strateški ciljevi razvoja kulture grada Zadra

Vizija razvoja kulture razrađena je u sljedeća tri strateška cilja:

1. Osnažiti kulturno-umjetničko stvaralaštvo te očuvati, zaštititi i promicati materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu.
2. Osigurati adekvatnu prostornu, kadrovsku, financijsku i tehnološku infrastrukturu i kapacitete za kulturno djelovanje.
3. Ojačati vidljivost kulture prema ciljanim skupinama.

Zadani ciljevi slijede logiku potrebe očuvanja kulturnih resursa i osnaživanja suvremene kulturne produkcije, za što je potrebno osigurati prostorne, kadrovske, financijske i tehnološke uvjete. To čini temelj za osiguravanje snažnije vidljivosti kulture grada Zadra, i prema lokalnom stanovništvu i prema vanjskim korisnicima, bilo domaćim, bilo međunarodnim.

Strateški cilj 1

OSNAŽITI KULTURNO-UMJETNIČKO STVARALAŠTVO TE OČUVATI, ZAŠTITITI I PROMICATI MATERIJALNU I NEMATERIJALNU KULTURNU BAŠTINU

Relevantnost

Kulturno-umjetničko stvaralaštvo u Gradu nije dovoljno jasno artikulirano i postoji prostor za daljnji razvoj. Kulturna ponuda još uvijek nije potpuno iskorištena kao mogući korektiv sezonalnosti turizma i turističke ponude, a mogućnosti za to postoje, posebice povezivanjem baštine, suvremenog kulturno-umjetničkog stvaralaštva i manifestacija s bogatom etnološkom i gastronomskom ponudom. Svrha je snažnije valorizirati bogatu kulturno-povijesnu baštinu i tradiciju urbanog područja te ojačati razvoj kulturno-umjetničkog stvaralaštva za građane Zadra i goste.

Zadar obiluje iznimno bogatom i raznolikom materijalnom i nematerijalnom kulturnom baštinom, koja pridonosi njegovoj atraktivnosti i važan je predmet zanimanja na kulturnoj i turističkoj sceni. Kulturna baština grada vrijedan je resurs za gospodarski rast, zapošljavanje i socijalnu koheziju te pokretač kulturnih i kreativnih industrija. Iako povijesne znamenitosti, arheološka nalazišta (na kopnu i u moru), muzeji i muzejske zbirke, povijesne crkve i različite manifestacije čine ovaj prostor prepoznatljivim u Zadarskoj županiji, i šire, potencijali toga resursa za razvoj grada nisu jasno artikulirani i valorizirani.

Očekivani načini ostvarenja

Navedeni će se cilj ostvariti provedbom dvaju razvojnih prioriteta, od kojih će jedan biti usmjeren na osnaživanje razvoja kulturno-umjetničkog stvaralaštva, a drugi na održivo korištenje materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

Dosljednost

Cilj 1 usklađen je s ciljevima nekih ključnih strateških dokumenata na europskoj, nacionalnoj te regionalnoj i lokalnoj razini.

Na europskoj razini komplementaran je s aktivnostima koje se provode u brojnim programima financiranim iz različitih izvora, kao što su Europski strukturni i investicijski i fondovi, program *Obzor 2020.*, *Kreativna Europa*,

Erasmus+ i Europa za građane. Naime, Europska unija, prema članku 3.3. Lisabonskog ugovora, osigurava očuvanje kulturne baštine, njezino svekoliko jačanje te poštovanje kulturnih raznolikosti.

Dokumenti nacionalne razine relevantni za navedeni cilj:

Operativni program *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* (OPKK)

Strategija razvoja turizma RH do 2020.

Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske do kraja 2020. godine

Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011. – 2015.

Na regionalnoj razini cilj se uklapa u ciljeve i prioritete sadržane u:

Glavnom planu razvoja turizma Zadarske županije 2013. - 2023.

Županijskoj razvojnoj strategiji Zadarske županije do 2020.

Na lokalnoj razini, cilj je komplementaran s ciljevima sadržanim u dokumentima:

Strategija razvoja grada Zadra 2013. - 2020.

Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra (iz 2013.)

Godišnji kulturni program Grada Zadra

Program javnih potreba u kulturi Grada Zadra

Kreativni Zadar 2020.

Pokazatelji učinka

Cilj	Pokazatelj učinka			Početna vrijednost		Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
	Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(6)	(7)	(8)	(9)
Oснажено kulturno-umjetničko stvaralaštvo	Pojačan intenzitet i kvaliteta kulturno-umjetničkog stvaralaštva	%	Više kvalitetnih novih programa, zadovoljni građani, ravnomjerna raspoređenost cijele godine	Indeks 100	2019.	125	2023.	pet godina	Grad Zadar

Održivo korištenje materijalne i nematerijalne baštine	Popisana baština s jasnom namjenom (2018. = indeks 100)	%	Popisana i po potrebi obnovljena te korištena baština razvojni je resurs Grada.	Indeks 100	2019.	130	2020.	godišnje	Grad Zadar
--	---	---	---	------------	-------	-----	-------	----------	------------

Strateški cilj 2

OSIGURATI ADEKVATNU PROSTORNU, KADROVSKU, FINACIJSKU I TEHNOLOŠKU INFRASTRUKTURU ZA KULTURNO DJELOVANJE

Relevantnost

Prostor za kazališne djelatnosti samo djelomično zadovoljava potrebe. Velika dvorana HNK-a Zadar zasad ne popunjava postojeći kapacitet, a uočava se i potreba modularne scene za manje produkcije, kao i klimatizacijski sustav. S obzirom na posjećenost, HNK Zadar i Kazalište lutaka Zadar imaju adekvatan sjedeći kapacitet, no za snažniju participaciju nužni su iskoraci. Među javnim ustanovama, prostorni kapacitet bit će zadovoljavajući završetkom projekta Providurove palače za muzejske djelatnosti, dok je djelomično zadovoljavajući za arhivske i knjižnične djelatnosti. Prostor za odrasle GKZD-a malog je kapaciteta u odnosu na potrebe, a malim prostornim kapacitetima ističu se filmska i glazbena djelatnost. Filmska je djelatnost donedavno bila vezana isključivo za privatni sektor u kulturi, a trenutno se provodi u sinergiji civilnoga društva i javne ustanove, no filmske djelatnosti nisu potpuno razvijene u javnom sektoru. Aktivnosti Koncertnog ureda Zadar raspršene su na nekoliko lokacija. Ne postoji adekvatna koncertna dvorana sa svim akustičkim kvalitetama koja bi omogućila privlačenje nove i razvoj postojeće publike. Gradske javne ustanove imaju problem skladišnog prostora. Civilne organizacije pretežito se koriste prostorima dobivenim na korištenje od Grada ili prostorima Mjesnih odbora. Ipak, potreban je planski sustav dodjeljivanja takvih prostora. Također, ima prostora za rad na zastupljenosti novih tehnologija u prezentaciji kulturnih sadržaja u Zadru.

Ograničenje cjelovitom razvoju kulture u gradu Zadru je i nedostatna ekipiranost stručnim kadrovima u upravnim i javnim institucijama, potreba za specifičnim znanjima na području kulturnog menadžmenta, nedovoljna osnaženost dijela javnog, privatnog i civilnog sektora u kulturi (financijski, tehnički i ljudski potencijali). Stoga se navedenim ciljem nastoje poduprijeti mreže suradnje, potaknuti interakcija javnog, privatnog i civilnog sektora te osnažiti participativno planiranje u kulturi.

Svrha je osnažiti kulturnu scenu u Zadru: poboljšanom infrastrukturom, dostupnošću informacija, primjenom novih tehnologija, porastom znanja i novih vještina, dostupnošću financijskih sredstava iz različitih izvora te osnaživanjem i dobrim upravljanjem prema načelu participativnosti.

Očekivani načini ostvarenja

Navedeni cilj ostvarit će se provedbom četiriju međusobno povezanih prioriteta, od kojih će se prvim osigurati infrastrukturna i tehnološka potpora razvoju kulture, omogućiti primanje većeg broja posjetitelja u kazalištu, u primjerenim uvjetima, osigurati prostori za prikazivanje filmskog i glazbenog stvaralaštva, prostori za okupljanje i rad mladih; drugim prioritetom osigurat će se razvoj ljudskih resursa u kulturi, a trećim dovoljno financijskih sredstava za kontinuirano poslovanje i nove kulturne iskorake. Ostvarenjem četvrtoga prioriteta unaprijedit će se upravljanje kulturom grada.

Dosljednost

Cilj 2 usklađen je s ciljevima ključnih strateških dokumenata na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Pokazatelji učinka

Cilj	Pokazatelj učinka			Početna vrijednost		Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
	Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(6)	(7)	(8)	(9)
Osigurani prostori za nesmetano održavanje programa i dostupnost informacija o njima	Površine prostora	%	Prostori u svim kulturnim djelatnostima zadovoljavaju potrebe građana i turista i kapacitetom i tehničkim / tehnološkim uvjetima	Indeks 100	2019.	125	2023.	pet godina	Grad Zadar
Osigurana dostupnost i primjena novih znanja i vještina za djelatnike u kulturi	Edukacije i broj polaznika	%	Dostupna nova znanja i vještine za djelatnike u	Indeks 100	2019.	130	2020.	godišnje	Grad Zadar

			sektoru kulture						
Osigurana znatna financijska sredstva za kulturu grada Zadra	Financijska sredstva i izvori	%	Dostupna financijska sredstva za kulturu iz različitih izvora	Indeks 100	2019.	200	2023.	godišnje	Grad Zadar

Strateški cilj 3

OJAČATI VIDLJIVOST KULTURE PREMA CILJANIM SKUPINAMA

Relevantnost

Unatoč brojnim tradicijskim vrijednostima, nadaleko poznatim spomenicima kulture i povijesno-graditeljskoj baštini (sustav obrane pod zaštitom UNESCO-a, crkva sv. Donata, katedrala sv. Stošije, rimski forum, Kneževa i Providurova palača i sl.), brojnim tradicionalnim proizvodima i zanatima, važnim suvremenim kulturnim intervencijama u tkivo Grada (npr. Morske orgulje, Pozdrav Suncu), još uvijek ne postoji cjelovita „priča“ o gradu Zadru, koja bi bila osnova za vidljivost zadarske kulture u nacionalnom kontekstu, odnosno za razvoj turizma, pa tako i ukupnog gospodarstva. Turistička valorizacija i brendiranje kulture tek su u začetku. Treba poraditi na svijesti o potrebi očuvanja lokalnog identiteta i tradicije te razvoja suvremenog kulturnog izričaja, osobito s ciljem jačanja gospodarske i turističke atraktivnosti. Grad Zadar obiluje objektima kao bitnim razvojnim resursima, koje je moguće valorizirati u kulturne, turističke i druge svrhe, važne za društveno-ekonomski razvoj. Također, nakon brendiranja kulture grada počinje intenzivna komunikacija na svim razinama o vrijednostima i potencijalima koje grad ima u kulturi te izrada i provedba cjelovite marketinške strategije. Osim toga, valjalo bi privući što više publike na lokalnoj razini, što se planira edukativnim programima i programima informiranja.

Svrha je rast prepoznatljivosti kulture grada Zadra na nacionalnoj, ali i globalnoj razini, te veća posjećenost kulturnih događanja u gradu boljim i učestalijim informiranjem za dobrobit građana.

Očekivani načini ostvarenja

Navedeni cilj moguće je ostvariti nizom predviđenih aktivnosti koje će pratiti što više posjetitelja i osmišljavanje kulturnog identitetskog sustava (brenda) grada Zadra.

Dosljednost

Cilj 3 usklađen je s ciljevima ključnih strateških dokumenata na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Pokazatelji učinka

Cilj	Pokazatelj učinka			Početna vrijednost		Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
	Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(6)	(7)	(8)	(9)
Jačanje grada Zadra kao kulturnog središta	Brendiranje kulture grada	1	Osmišljavanje kulturnog brenda grada i provedba marketinških aktivnosti	1	2019.	1	2020.	2020.	Grad Zadar

3.3. Prioriteti i mjere razvoja kulture

Prioritet 1.1.

Osnažiti razvoj kulturno-umjetničkog stvaralaštva

Cilj razvojnog prioriteta 1.1. jest osnaživanje razvoja kulturno-umjetničkog stvaralaštva u Zadru. To se može ostvarivati mjerama poticanja razvoja suvremenog kulturnog stvaralaštva, razvoja kulturnog poduzetništva, kulturnih industrija i tradicijskih obrta te poticanjem kulturnog turizma.

Opravdanje

Prema analizi stanja, nedovoljna je, odnosno nejednaka produkcija u suvremenoj kulturi i nejednaka kvaliteta postojećih programa, ali se uočava i izostanak definiranih i jasno usmjerenih kriterija pri odabiru umjetničkih programa u nekim javnim gradskim ustanovama. Nove inicijative uvelike se temelje na entuzijazmu pojedinaca, bez sustavnog pristupa i jasne vizije razvoja kulture. Poduzetništvo je, u kulturi grada Zadra, slabo zastupljeno i mali je broj događanja i inicijativa na području kulturnog poduzetništva. Tvrtke, koje se primarno bave nekom drugom djelatnošću, svojim radom razvijaju i kulturu. Poduzetnici se još uvijek ustručavaju ulagati u kulturne djelatnosti zbog upitnosti količine prihoda koje mogu ostvariti.

Mjera 1.1.1.

Poticati razvoj suvremenog kulturnog stvaralaštva

Popis indikativnih aktivnosti:

umjetničke rezidencije

narudžbe novih, suvremenih djela za izvedbe unutar programa ustanova, civilnoga društva i programa

Grada

projekti promicanja svijesti o važnosti prostora primjenom programa s područja suvremene arhitekture i

baštine

tonsko snimanje novih izvedbi i glazbeno izdavaštvo

gostovanja književnika, radionice pisanja u svrhu širenja aktivnosti književnog kružoka Zadar

organizacija rada i aktivnosti programa *Art kina* (ljetno kino, redoviti godišnji program, radionice)

suvremeni plesni festivali i produkcije

poticanje proizvodnje predstava te prikazivanje predstava suvremenog kazališta

poticanje redovite sezonske produkcije te festivalske produkcije suvremenog plesa

više vlastitih produkcija HNK-a Zadar i poticanje koprodukcija.

U provedbu mjere uključeni su svi dionici aktivni u kulturi grada Zadra, Grad Zadar i ustanove u kulturi, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zadarska županija, civilno društvo (npr. Društvo arhitekata Zadra), amaterska kulturna društva, Sveučilište u Zadru, Turistička zajednica grada Zadra.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelji ishoda za Mjeru 1.1.1.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Novi kulturni proizvodi	Broj novih proizvoda u kulturi (2019. indeks = 100)	Unapređenje različite kulturne ponude u Zadru cijele godine	150	2023.	godišnje	Grad Zadar, ustanove u kulturi
Osnovane nove ustanove / novi programi u	Broj novih ustanova / udruga / tvrtki / programa u kulturi (2019. indeks = 100)	Primjena virtualnih tehnologija, osnivanje Muzeja grada Zadra i Galerije suvremene	107	2023.	godišnje	Grad Zadar, ustanove u kulturi

kulturi		umjetnosti, osnivanje Art kina, osiguranje prostora za plesne udruge				
---------	--	--	--	--	--	--

Mjera 1.1.2. Razvijati kulturno poduzetništvo, kulturne industrije i tradicijske obrte

Popis indikativnih aktivnosti:

osnivanje Centra za kreativne industrije

makers space i aktivnosti Zajednice tehničke kulture u prostoru tzv. Centra za mlade i Gradske knjižnice

Zadar

osuvremenjivanje muzejskih prostora interaktivnim suvremenim rješenjima i VR tehnologijama

potpore obrtnicima, vlasnicima tradicijskih i umjetničkih obrta s ciljem očuvanja kulturnog naslijeđa i tradicijskih vrijednosti

potpora aktivnostima staklopuhača

revitalizacija prezentacijskog prodajnog prostora MAS-a na gradskim bedemima

poticanje rada na projektima iške keramike

izrada suvremeno dizajniranih suvenira u sklopu projekta Kneževe i Providurove palače

VirtualARCH - zaštita nevidljivih ili manje poznatih arheoloških podvodnih i podzemnih nalazišta.

Nosioci provedbe mjere su Grad Zadar, Zadarska županija, Zajednica tehničke kulture, Razvojna agencija, Poduzetnički centar, Muzej antičkoga stakla, civilno društvo, poduzetnici, Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru i sl.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Očekivani rezultati jesu više poduzetničkih projekata u kulturi, programa poticaja za poduzetnike u kulturi, osnovni i u funkciji Centra za kreativne industrije, te više sudionika staklopuhačkih radionica godišnje.

Pokazatelji ishoda za Mjeru 1.1.2.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Porast interesa i značenja poduzetnika u kulturi	Broj novih poduzetnika u kulturi (2019. indeks = 100)	Porast broja poduzetnika u kulturi i jačanje	120	2023.	godišnje	Razvojna agencija

		njihove uloge u razvoju grada				
Osmišljavanje i provedba edukacija za poduzetnike u kulturi vezano uz pokretanje i razvoj poduzetničkih aktivnosti, kreativnih industrija i tradicijskih obrta	Broj edukacija za poduzetnike u kulturi (2019. indeks = 100)	Osmišljavanje edukacija na koje će se prijaviti veći broj poduzetnika i djelatnika u kulturi	120	2023.	godišnje	Poduzetnički centar, Razvojna agencija

Mjera 1.1.3.

Poticati projekte kulturnog turizma

Popis indikativnih aktivnosti:

osnivanje savjetodavnog tijela za kulturni turizam pri UO-u za kulturu i šport
kulturni programi Provedurove i Kneževe palače te bedema

projekt realizacije signalistike i tekstualnih opisa zaštićenih kulturnih dobara
kulturne rute Zadra

Revival – projekt mapiranja i uređenja tzv. neželjene baštine – uređenje bunkera i stavljanje u upotrebu
promocija Zadra kao UNESCO destinacije

Recolor – projekt uređenja zadarske Sfinge

MaRhythm – projekt kulturnog turizma na temelju maritimne baštine na otocima (u sklopu projekta DISPATCH).

Nosioci mjere su Grad Zadar, Koncertni ured Zadar, Narodni muzej Zadar, Gradska knjižnica i civilno društvo i Turistička zajednica Grada, Sveučilište u Zadru, Centar za mlade i dr.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana, a financiranje se očekuje od Grada Zadra i od fondova EU-a, Ministarstva kulture, Zadarske županije te Zaklade *Kultura nova*.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

Osmišljavanje kulturnih ruta kroz Zadar referirajući se na zanimljive teme iz povijesti i sadašnjosti	Broj kulturnih ruta (nema)	Kulturna ruta na temu milenijskog zadarskog urbanizma ili kulturna ruta na temu plavo-zelene sinergije gastronomskog stvaralaštva Zadra	3	2021.	godišnje	Grad Zadar i Turistička zajednica
	Broj korisnika kulturnih ruta (nema)		200	2021.	godišnje	Grad Zadar i Turistička zajednica

Prioritet 1.2.

Jačati održivo korištenje materijalne i nematerijalne kulturne baštine

Cilj prioriteta jest ojačati održivo korištenje materijalne i nematerijalne kulturne baštine, što će se ostvariti osmišljavanjem i provođenjem projekata revitalizacije i regeneracije materijalne kulturne baštine u Zadru, projektima očuvanja i promicanja nematerijalne baštine te novim projektima revitalizacije baštine na otocima.

Opravdanje

Kulturna baština i iskustvo povijesnog razvoja Zadra čine jedan od najvažnijih resursa kojima grad raspolaže na početku 21. stoljeća. Te činjenice najbolje se očituju u turističkom rastu koji grad proživljava u posljednjih petnaestak godina. Upravo zato treba posvetiti veliku pažnju očuvanju i valorizaciji kulturno-povijesne baštine svih oblika te omogućiti njezino održivo korištenje. Neke od ključnih aktivnosti za ostvarenje toga prioriteta su izrade baza materijalne i nematerijalne kulturne baštine u Zadru, definiranje potreba za revitalizacijom i regeneracijom te mogućom namjenom prostora, kao i revitalizacijom nematerijalne baštine, uz njihovu turističku valorizaciju. Poseban izazov je poticanje valorizacije baštine na otocima, gdje su, i materijalna i nematerijalna baština, do sada neiskorišteni razvojni resurs.

Mjera 1.2.1.

Pokrenuti i provoditi projekte revitalizacije i regeneracije materijalne kulturne baštine u Zadru

Popis indikativnih aktivnosti:

- javni poziv za zaštitu pokretnih, nepokretnih i nematerijalnih kulturnih dobara
- mapiranje i digitalizacija kulturnih objekata na Poluotoku

rekonstrukcija, očuvanje, revitalizacija, integracija i interpretacija kulturne baštine u zaštićenom povijesnom dijelu grada - Kneževa i Providurova palača, bedemi
 obnova kompleksa crkve sv. Nikole i prezentacija podvodne kulturne baštine
 izrada dokumentacije i interpretacije za projekt Muzej hrvatske maritimne kulture u zgradi HAZU-a
 izrada dokumentacije za potrebe obnove postava SICU-a
 izrada projektnog zadatka i dokumentacije za dovršetak obnove crkve sv. Krševana
 nastavak rada na projektu *Obrambeni sustavi Venecije od 15. do 17. stoljeća* - UNESCO
 revitalizacija i projekt korištenja ostavštine kipara Ratka Petrića
 dovršetak obnove crkve sv. Stošije na Puntamici, s planom namjene i korištenja primjenom projekta
 RUINS.

Nosioci provedbe ove mjere su Grad Zadar, Sveučilište i HAZU, Zadarska županija, Ministarstvo kulture RH.
 Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Popis materijalne baštine u Gradu	Oformljena i popunjena baza (nema)	Baza materijalne kulturne baštine u Zadru s opisom potreba za revitalizacijom i regeneracijom te mogućom namjenom prostora	1	2020.	godišnje	Grad Zadar
Obnova Providurove palače	Obnovljena palača (nije)	Pripremljena dokumentacija, ishođene dozvole i obnovljena Providurova palača	1	2022.	2022.	Grad Zadar
Edukacijsko-muzejski centar maritimnog identiteta Zadra	Otvoren Centar (nema)	Pripremljena dokumentacija, ishođene dozvole,	1	2021.	2021.	Grad Zadar

		osmišljeni sadržaji, te izgrađen i otvoren Centar				
Novi Javni poziv u sklopu UO-a za kulturu i šport, za projekte obnove kulturne baštine	Broj odobrenih prijava na Javni natječaj za financiranje	Pripremljena dokumentacija, otvoren natječaj, prijavljeni projekti	10	2020.	godišnje	Grad Zadar

Mjera 1.2.2.

Pokrenuti i provoditi projekte očuvanja i promicanja nematerijalne baštine u Zadru

Popis indikativnih aktivnosti:

analiza stanja, mapiranje i izrada smjernica za projekte koji se bave nematerijalnom kulturnom baštinom zadarskoga područja

arbanaški govor – organizacija radionica, predstava i koncerata; organizacija učenja jezika.

Nosilac mjere je Grad Zadar u suradnji s civilnim društvom, HAZU-om i Sveučilištem te ostalim ustanovama u kulturi. Provedba mjere planirana je u prve dvije godine provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Cijana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Popis nematerijalne baštine grada	Oformljena i popunjena baza (nema)	Baza nematerijalne kulturne baštine u Zadru, s mogućnošću korištenja	1	2021.	godišnje	Grad Zadar
Priprema projekata temeljenih na nematerijalnoj kulturnoj baštini (poput priče o Špiri Brusini)	Broj projekata vezanih uz nematerijalnu kulturnu baštinu (2019. indeks = 100)	Novi projekti koji će pridonijeti identitetu i obogatiti kulturnu ponudu Grada	115	2023.	godišnje	Grad Zadar

Mjera 1.2.3.

Pripremati i promicati projekte revitalizacije baštine na otocima koji administrativno pripadaju Zadru

Popis indikativnih aktivnosti:

- izrada baze potencijalnih kulturnih objekata i njihove sadašnje, ali i potencijalne namjene
- izrada baze nematerijalne kulturne baštine na otocima, s potencijalom za kulturno-turističku obradu
- prezentacija etnoloških i zavičajnih zbirki na otocima
- radionice etnobaštine na otocima
- revitalizacija maritimne baštine otoka
- priprema projekta za osnivanje zavičajnog muzeja otoka Silbe
- stavljanje u funkciju Komunjskog magazina na otoku Premudi
- projekt i preuređenje zgrade stare škole u Velom Ižu za novi postav etnografske zbirke (Narodni muzej Zadar).

Nosioci provedbe navedenih aktivnosti su Grad Zadar, otočne zajednice i Narodni muzej.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Popis materijalne baštine na otocima	Oformljena i popunjena baza (nema)	Baza materijalne kulturne baštine na otocima s opisom potreba za revitalizacijom i regeneracijom te mogućom namjenom prostora	1	2020.	godišnje	Grad Zadar
Popis nematerijalne baštine na otocima	Oformljena i popunjena baza (nema)	Baza nematerijalne kulturne baštine na otocima s mogućnostima korištenja	1	2020.	godišnje	Grad Zadar
Priprema etnozbirki i zavičajnih zbirki	Osmišljene, pripremljene i	Broj postojećih i potencijalnih zbirki	115	2023.	godišnje	Otočne zajednice u

	prezentirane zbirke (2019. indeks = 100)	na otocima spremnih za prezentaciju				suradnji s Narodnim muzejom Zadar i Gradom Zadrom
--	---	---	--	--	--	--

Prioritet 2.1.

Osigurati infrastrukturnu i tehnološku podršku razvoju kulture

Cilj prioriteta 2.1. je osiguranje infrastrukturne i tehnološke potpore razvoju kulture u Zadru. Taj prioritet ostvarit će se provođenjem mjera unapređenja upravljanja kulturnom i komunalnom infrastrukturom za potrebe razvoja kulture, obnovom postojećih i izgradnjom novih objekata, u kojima će se provoditi kulturne djelatnosti (u skladu s potrebama građana i turista) te izgradnjom i jačanjem tehnološke infrastrukture za potrebe razvoja kulture.

Opravdanje

U Zadru nema dovoljno adekvatnih prostora za kvalitetan rad u kulturnom sektoru. Prostorni kapaciteti ograničeni su za filmsku i vizualnu djelatnost te glazbeno-scenske djelatnosti. U dijelu objekata u kojima se provode kulturni programi ne postoje zadovoljavajući radni uvjeti (primjerice neodgovarajuća klimatizacija u HNK-u Zadar i skućena pozornica adekvatna samo za manje produkcije). Jedan od većih nedostataka na području Zadra je nedostatak namjenski projektiranog koncertnog prostora, koji bi se mogao koristiti višenamjenski. Situacija se nešto poboljšala što se tiče izložbenih prostorija nakon obnove Kneževe palače, no još uvijek nedostaje prostor za kvalitetnu prezentaciju vizualnog stvaralaštva.

Jedan od izazova je i uspostava novih tehnoloških rješenja koja bi pridonijela vidljivosti kulturnih programa i široj dostupnosti baštine. Potrebno je digitalizirati što širi opseg postojeće građe u knjižnicama, muzejima i sl., uvesti e-programe, ulaznice i sl.

Mjera 2.1.1.

Unaprijediti upravljanje kulturnom i komunalnom infrastrukturom za potrebe razvoja kulture

Popis indikativnih aktivnosti:

- izrada Plana upravljanja baštinom Grada Zadra
- dovršetak projekta i stavljanje u funkciju Komunjskog magazina na otoku Premudi
- preuređenje zgrade stare škole u Velom Ižu za novi postav

unapređivanje postojeće javne baze podataka za prostore namijenjene kulturi, uz kriterije za dodjelu prostora

izrada modela integriranog upravljanja projektom *Zadar baštini*

izrada modela upravljanja Centrom za mlade

izrada plana i programa obnove, upravljanja i korištenja bedema.

Nosilac mjere je Grad Zadar.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Izrađena baza gradskih prostora od interesa za kulturni sektor	Baza gradskih prostora (nema)	Pregled raspoloživih gradskih prostora koji se mogu ustupiti na korištenje dionicima u kulturi prema jasnim i transparentnim kriterijima	1	2020.	2020.	Grad Zadar

Mjera 2.1.2.

Obnavljati postojeće te izgraditi nove objekte, koji odgovaraju suvremenim potrebama kulturnih djelatnosti i potrebama građana i turista

Popis indikativnih aktivnosti:

izrada višegodišnjega plana obnove, izgradnje, prenamjene pojedinih objekata kulture

osiguranje/obnova prostora za projekcije ljetnog kina

osiguranje/obnova prostora za Art kino

investicijsko održavanje kazališta (klimatizacija i ostalo)

osnivanje centra za vizualno stvaralaštvo

osiguravanje prezentacijskog prodajnog prostora MAS-a na gradskim bedemima
 projekt multifunkcionalne koncertno-kongresne dvorane
 obnova Kapetanove kule i gradskih bedema
 osiguranje sufinanciranja obnove i izgradnje objekata u funkciji kulture – iz fondova Europske unije i ostalih domaćih i međunarodnih izvora
 obnova starog dijela Gradske knjižnice Zadar
 dovršetak obnove Providurove palače
 projekt i obnova kompleksa crkve sv. Nikole
 obnova vojne zgrade u Vojarni *Stjepan Radić* za tzv. Centar za mlade
 projekt proširenja Gradske knjižnice Zadar
 osiguranje skladišnih prostora za javne ustanove u kulturi Grada Zadra.

Nosioci mjere su Grad Zadar, Zadarska županija, Ministarstvo kulture i HDLU Zadar, ZDA i drugi.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Broj obnovljenih, izgrađenih ili prenamijenjenih objekata u funkciji kulture	Broj objekata (2019. indeks = 100)	Objekti koji se koriste za potrebe u kulturi	110	2023.	godišnje	Grad Zadar
Projekti obnove/izgradnje objekata u kulturi financirani sredstvima Europske unije	Broj projekata financiranih sredstvima Europske unije (2019. indeks = 100)	Projekti obnove / izgradnje prostora za potrebe kulture koji su pripremljeni, prihvaćeni i financirani iz EU fondova	135	2023.	godišnje	Grad Zadar

Mjera 2.1.3.

Izgraditi i ojačati tehnološku infrastrukturu

Popis indikativnih aktivnosti:

digitalizacija usluga u kulturi - Projekt *eKultura* Grada Zadra; digitalizacija arhivske i ostale građe;
poboljšanje pristupačnosti kulture primjenom raznovrsnih digitalnih medija
razvoj i izrada platforme za informiranje u kulturi
nabava instrumenata (čembalo, udaraljke i sl.) i kazališno-scenskog mobilijara
opremanje dvorane za potrebe Art kina (projektor, sjedalice, platno, opremanje tonskog studija).

U provedbi mjere sudjelovat će Grad Zadar, Gradska knjižnica, Turistička zajednica, Razvojna agencija, Sveučilište, HAZU, Inovativni Zadar i Zajednica tehničke kulture.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Mobilne aplikacije za razgledavanje Grada	Mobilna aplikacija (nema)	Izrađene tematske aplikacije za razgledavanje grada	5	2021.	godišnje	Grad Zadar i ZTK
Web-portal za najavu kulturnih programa	Web-portal (nema)	Izrađen web-portal s informacijama o događanjima u gradu, čime se omogućuje planiranje događaja i veća vidljivost/posjećenost	1	2021.	2021.	Grad Zadar i ZTK
e-ulaznica za kulturna događanja u gradu	e-ulaznica (nema)	Osmišljene i pripremljene e-ulaznice za različite programe u Gradu	10	2021.	2021.	Grad Zadar i ZTK

Prioritet 2.2.

Poticati razvoj ljudskih resursa u kulturi

Cilj prioriteta 2.2. je poboljšati razinu znanja i vještina zaposlenika u sektoru kulture, njihovo povezivanje i umrežavanje u Gradu, na županijskoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, te osiguranje pozitivnog, kreativnog i inovativnog okruženja koje će stvarati nova radna mjesta kulturnim stvaralaštvom i razvojem kulturnih/kreativnih industrija. Mjere kojima će se ostvariti postavljeni cilj odnose se na unapređenje upravljanja ljudskim resursima u kulturi (zapošljavanje, razvoj karijere, poboljšanje uvjeta rada te poticanje stvaranja novih radnih mjesta razvojem kulturnih/kreativnih industrija).

Opravdanje

Zadar bilježi lagani trend porasta zapošljavanja, no neznatan broj ljudi izlazi iz evidencije nezaposlenih radi zapošljavanja u kulturnim djelatnostima. I dalje je nedostatan broj stručnih osoba zaposlenih u kulturnim djelatnostima te je nedovoljan broj inicijativa i projekata koji omogućuju zapošljavanje u kulturnim djelatnostima u privatnom, civilnom i javnom sektoru. Također, nedovoljno je obrazovnih programa i radionica za djelatnike u kulturi vezano uz nove izazove u sektoru. Iako postoji načelna spremnost ulaganja u kreativne i kulturne industrije, nema poticaja na razini Grada za nove inicijative i nova zapošljavanja u domeni navedenih tema.

Mjera 2.2.1.

Unaprijediti upravljanje ljudskim resursima u kulturi

Popis indikativnih aktivnosti:

- kontinuirana edukacija nositelja i aktera kulturnih aktivnosti (radionice, seminari i sl.)
- osnaživanje suradnje sa Sveučilištem u kreiranju i reviziji kulturnih obrazovnih programa
- edukacije o upravljanju u kulturi (i financiranju kulture), marketingu, poduzetništvu
- jačanje i razvoj glumačkog ansambla HNK-a Zadar (pet novih glumaca)
- osiguravanje kapaciteta za rad na području baštine u Gradu Zadru
- osnivanje odsjeka za zaštitu i očuvanje kulturne baštine u Gradu Zadru.

Nosioci provedbe mjere su Grad Zadar, Razvojna agencija i Sveučilište u Zadru.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Radionice za obogaćivanje znanja i vještina zaposlenih u kulturi	Broj seminara/edukacija (2019. indeks = 100) Broj polaznika (2019. indeks = 100)	Kontinuirana edukacija nositelja i aktera kulturnih aktivnosti (radionice, seminari i sl.)	125 125	2023.	godišnje	Grad Zadar, Razvojna agencija, Sveučilište
Obrazovni programi za dionike u kulturi razvijeni u suradnji sa Sveučilištem	Broj novih obrazovnih programa (nema)	Kontinuirana edukacija koja se provodi u suradnji sa Sveučilištem (radionice, seminari i/ili novi obrazovni programi)	5	2023.	godišnje	Sveučilište
Razvoj glumačkog ansambla grada Zadra	Broj novozaposlenih glumaca	Kontinuirano jačanje i razvoj glumačkog ansambla zapošljavanjem pet novih glumaca	8	2026.	2026.	Grad Zadar

Mjera 2.2.2.

Poticati stvaranje novih radnih mjesta kulturnim stvaralaštvom, razvojem kulturnih/kreativnih industrija

Popis indikativnih aktivnosti:

- nova radna mjesta u kulturi
- zapošljavanje glumaca i stvaranje adekvatnog glumačkog ansambla
- zapošljavanje osoblja u Centru za mlade
- zapošljavanje osoblja u Providurovoj palači
- zapošljavanje glazbenika u Zadarskom komornom orkestru
- uspostavljanje sustava studentske prakse u ustanovama u kulturi.

Provedbu ove mjere osigurat će Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zaklada *Kultura nova*, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva i Sveučilište u Zadru.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Nova radna mjesta u kulturi	Broj novih radnih mjesta u kulturi (2019. indeks = 100)	Porast zapošljavanja u kulturi novim programima, projektima, poduzetništvom u kulturi, kreativnim industrijama	115	2023.	godišnje	Zavod za zapošljavanje
Studentska praksa u kulturnim ustanovama	Broj ostvarenih praksi (2019. indeks = 100)	Studenti stječu praktična znanja i upoznaju rad ustanova u kulturi u Gradu Zadru tijekom studiranja	125	2023.	godišnje	Sveučilište i ustanove u kulturi

Prioritet 2.3.

Osigurati financiranje razvoja kulture

Cilj ovoga prioriteta jest rast financijskih sredstva za financiranje ulaganja u razvoj kulture. Uz porast proračunskih sredstava Grada Zadra, kojima se iz godine u godinu financira kultura, očekuje se daljnji rast ulaganja iz nacionalnih i regionalnih izvora, posebice porast sredstava iz međunarodnih izvora pripremom i prijedlogom projekata koje može financirati Europska unija; pripremom projekata za ostale međunarodne institucije, poput UNESCO-a, UNDP-a i sl. te zaklada koje financiraju kulturu.

Opravdanje

U proračunu Grada Zadra za 2019. godinu osigurana su sredstva za potporu javnim ustanovama kojima je Grad osnivač radi što učinkovitijeg obavljanja djelatnosti na području kulture, što se analizom stanja ocjenjuje

nedostatnim. Iako postoje (i dostupna su) proračunska sredstva za razvoj kulture, moguća su poboljšanja u planskom pristupu financiranju kulture, a nedovoljno su iskorišteni ostali načini financiranja (međunarodne financijske institucije, EU, zaklade i sl.).

Mjera 2.3.1.

Osnažiti kapacitete aktera u kulturi za pronalaženje financijskih sredstava iz nacionalnih javnih i privatnih izvora te korištenjem fondova Europske unije i drugih međunarodnih fondova

Popis indikativnih aktivnosti:

osnaživanje kapaciteta aktera u kulturi za pronalaženje financijskih sredstava iz nacionalnih javnih i privatnih izvora te korištenjem fondova Europske unije i drugih međunarodnih fondova
 edukacija kulturnih aktera za prikupljanje financijskih sredstava
 edukacije za pripremu projektnih prijedloga
 uvođenje sustava sufinanciranja projekata iz međunarodnih fondova
 razvoj filantropije i uspostava Zaklade.

Nosioci mjere su Razvojna agencija i Grad Zadar.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Broj radionica za pisanje projektnih prijava na EU fondove i ostale međunarodne izvore	Broj radionica (2019. = nema)	Obogaćivanje znanja i vještina za pripreme projektnih prijava	10	2020.	godišnje	Razvojna agencija
Porast financijskih sredstava za kulturu	Financijska sredstva uložena u kulturu (2019. = 100)	Porast ulaganja u kulturu	115	2022.	godišnje	Grad Zadar, ustanove u kulturi

Prioritet 2.4.

Unaprijediti upravljanje kulturom grada

Cilj prioriteta 2.4. je osigurati okvir i potporu dionicima za participativno upravljanje kulturom u Zadru. Za ostvarenje toga cilja predviđene su mjere unapređenja planiranja, praćenja, provedbe i vrednovanja kulturnih programa i projekata, osiguranje i osnaživanje participacije predstavnika kulturnog sektora u procesima donošenja odluka te jačanje mobilnosti zaposlenika u kulturnim ustanovama Grada, uz rast međunarodne kulturne suradnje.

Opravdanje

Analizom stanja utvrđen je nedostatak jasno definirane vizije kulturnog razvoja grada. Neovisno o procesu strateškog planiranja koji je u tijeku, važno je istaknuti da je jednom donesen Plan početak sustavnog upravljanja kulturom u Gradu. Očekuje se redovito praćenje Plana i vrednovanje provedbe na godišnjoj razini, ažuriranje akcijskih planova, usklađivanje s potrebama građana i turista. Vezano uz kulturne programe, analiza je pokazala da postoji niz projekata u kulturi koji se provode stihijski, bez jasne vizije i jasnih planova. Također, nedovoljna je suradnja dionika i umreženost unutar sektora, ali i s drugim sektorima u Gradu i šire, nedovoljna su znanja i vještine u sudioničkom upravljanju, a participativni pristup je započet, ali nije razvijen.

Mjera 2.4.1.

Unaprijediti planiranje, praćenje, provedbu i vrednovanje rada ustanova u kulturi, kulturnih programa i projekata

Popis indikativnih aktivnosti:

- uspostava sustava godišnjeg praćenja provedbe Plana
- izrada plana kulturnih programa ravnomjerno raspoređenih cijele godine
- strateški dokumenti svih ustanova u kulturi Grada Zadra (HNK, KUZD, GKZD, ZKZD)
- transparentni sustav vrednovanja rada ustanova, programa i projekata.

Nosioci mjere su Grad Zadar, kulturna vijeća i ustanove u kulturi.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Očekivani rezultati su: usvojen dokument koji definira procedure i rokove; poboljšana kvaliteta i usklađenost programa.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Izrada strateških dokumenata u gradskim ustanovama u kulturi	Planovi	Bolje upravljanje u ustanovama u kulturi	4	2020.	godišnje	Grad Zadar, ustanove u kulturi
Izrada kriterija kvalitete kulturnih programa	Dokument	Definiranje temeljnih standarda kvalitete	1	2020.	2020.	Grad Zadar

Mjera 2.4.2.

Osigurati i osnažiti participaciju predstavnika kulturnog sektora u procesima donošenja odluka

Popis indikativnih aktivnosti:

izrada prijedloga za razvoj sustava participativnog rada u kulturi

provedba participativnog sustava rada u kulturi.

Nosilac mjere je Grad Zadar.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Edukativne radionice o participativnom upravljanju	Broj radionica (2019. = 1)	Na radionicama se stječu znanja i vještine o participativnom upravljanju	5	2021.	godišnje	Grad Zadar, Razvojna agencija

Mjera 2.4.3.

Osnaživati mobilnost i međunarodnu kulturnu suradnju

Popis indikativnih aktivnosti:

jačanje mobilnosti zadarskih umjetnika poticanjem na sudjelovanje na međunarodnim konferencijama, natjecanjima, rezidencijama i smotrama; stvaranje baze umjetnika i produkcija

kreiranje kulturnih proizvoda Grada Zadra pogodnih za međunarodne razmjene, međunarodna gostovanja projekti gostovanja/razmjene dramskih, glazbenih, glazbeno-scenskih, likovnih, galerijskih, amaterskih programa, radionice i sl.

Mogući nosioci provedbe ove mjere su Grad Zadar, Turistička zajednica grada Zadra, Sveučilište u Zadru, Narodni muzej Zadar, organizacije civilnog društva.

Provedba mjere planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Međunarodna gostovanja umjetnika iz drugih zemalja	Broj gostovanja (2019. = 100)	Međunarodna gostovanja inozemnih zvijezda, umjetničkih skupina iz drugih zemalja i sl.	Rast od 15 %	2023.	godišnje	Grad Zadar, Turistička zajednica
Gostovanje zadarskih umjetnika u drugim zemljama	Broj sudionika (2019. = 100)	Promicanje regionalne kulture i tradicije u inozemstvu	Rast od 10 %	2023.	godišnje	Grad Zadar, TZGZ

Prioritet 3.1.

Razviti publiku

Cilj prioriteta je veća posjećenost kulturnih događanja u Zadru razvojem novih programa za sve generacije posjetitelja, te poboljšana informiranost o postojećim programima i događanjima. Ovaj cilj ostvarit će se aktivnostima osmišljenima u dvije mjere, a to su: provedba projekata razvoja publike i razvoja edukativnih

programa za mlade i druge ciljane skupine (građana i posjetitelja/turista) te aktivnosti na unapređenju informiranja o kulturi Grada.

Opravdanje

Osnovna analiza upućuje na činjenicu da su mladi u Zadru, u kontekstu kulturne participacije, kritična populacija. Kulturne navike mladih općenito su slabo razvijene, a potrebe visoke. Trenutni kulturni sadržaj pokazao se nedovoljno privlačnim za populaciju mladih, čija je kulturna participacija bitan čimbenik u održavanju vitalnosti kulture Zadra. Također, nedovoljno se pažnje posvećuje potencijalima građana, općenito za aktiviranje u kulturnom sektoru, te u kreiranju interesa i osiguranju uvjeta za aktivno sudjelovanje ili konzumaciju kulture cijele godine. Nedovoljno je prepoznata potreba edukacije publike i kreiranja sadržaja za razvoj nove publike. Također, nedostupne su informacije na društvenim mrežama, nema zajedničkog *web*-portala i, općenito, zapostavljene su IT tehnologije u promicanju kulturnih sadržaja i događanja u gradu.

Mjera 3.1.1.

Sustavno provoditi projekte razvoja publike i razvoja edukativnih programa za mlade i druge ciljane skupine (građana i posjetitelja/turista)

Pregled indikativnih aktivnosti:

gradska mreža radionica u kulturi (dramske, glazbene, likovne, plesne, arhitektonske i sl.)

kulturni programi u *Centru za mlade*

razvoj kulture u gradskim četvrtima – nastavak projekta *KvartArt*

kulturno-turistički paketi

kulturni programi za ranjive skupine građana.

Nosioci provedbe ovih mjera su Sveučilište u Zadru, Grad Zadar, ustanove u kulturi, MZO.

Provedba mjera planirana je kontinuirano tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Edukativne radionice za razvoj publike	Broj radionica (2019. = nema)	Na radionicama se stječu znanja i vještine o razvoju	5	2020.	godišnje	Sveučilište u Zadru, Grad Zadar,

		publike				ustanove u kulturi
Porast broja posjetitelja različitih generacija	Broj posjetitelja (2019. = 100)	Porast zanimanja za kulturne programe u ponudi	Rast od 35 %	2023.	godišnje	Grad Zadar i ustanove u kulturi

Mjera 3.1.2.

Unaprijediti informiranje o kulturi grada

Pregled indikativnih aktivnosti:

Projekt integralnog rješenja informiranja u kulturi, kulturne signalizacije, plakatnih mjesta i spomen-ploča na području Poluotoka uključuje:

- projekt integralnog rješenja kulturne signalizacije, plakatnih mjesta i spomen-ploča na području Poluotoka
- izradu/ažuriranje specijaliziranih vodiča za Zadar (npr. arhitektonski vodič)
- poticanje razvoja medijske kulture raspisivanjem Javnog poziva.

Nosioci mjere su Grad Zadar, Turistička zajednica grada Zadra, ustanove u kulturi, sponzori, osnovne i srednje škole. Provedba mjere planirana je u prve dvije godine provedbe Plana, a poslije se očekuje kontinuirana nadogradnja tijekom provedbe Plana.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Predstavljanje kulturnih događanja u Zadru na društvenim mrežama	Broj objava (2019. indeks = 100)	Osmišljenom komunikacijom s građanima putem društvenih mreža pojačat će se vidljivost događanja u kulturi grada	Rast od 20 %	2020.	godišnje	Turistička zajednica, Grad Zadar, ustanove u kulturi
Izrađen i u funkciji portal Kultura ZD s informacijama o	Web-portal	Objedinjene informacije o događanjima	1	2020.	2020.	Grad Zadar, ustanove u kulturi

dogadanjima		omogućit će bolji raspored događanja i bolju dostupnost informacija građanima				
Nabava kulturnih infokiosaka	Broj infokiosaka izvan Poluotoka	Poboljšanje informiranosti građana i gostiju	4	2021.	2021.	Grad Zadar

Prioritet 3.2.

Osmisliti i razviti jasan kulturni identitetski sustav (brend) Grada Zadra

Cilj prioriteta 3.2. je osmisliti i promicati novi kulturni brend Grada Zadra.

Aktivnosti za ostvarenje prioriteta grupirane su prema mjeri osmišljavanja kulturnog brenda grada i mjeri kojom bi se taj brend promovirao.

Opravdanje

Zadar obiluje materijalnom i nematerijalnom kulturnom baštinom, no ona nije još posve istražena i valorizirana. Turisti mnogu kulturnu baštinu i ne prepoznaju kao takvu, zato što nije dovoljno istaknuta i predstavljena. Radno vrijeme stalnih postava i pojedinih izložbi zaista je problem koji mnogim turistima onemogućuje kulturni obilazak. Jednako je i s promocijom i prezentacijom na inovativan, digitalan i nov način. Mnogi opisi sadržaja i brošure trebali bi biti dostupni i na stranim jezicima da bi ih turisti lakše pratili.

Mjera 3.2.1.

Osmisliti kulturni brend i komunikacijsku strategiju za kulturu Zadra

Pregled indikativnih aktivnosti:

izrada kulturnog brenda i komunikacijske strategije za kulturu Zadra

rebrandiranje postojećih kulturnih projekata (poput Glazbenih večeri u Sv. Donatu, Zadarskoga kazališnog ljeta, Plavog salona, Međunarodnoga natjecanja pjevačkih zborova i sl.).

Nosioci mjere su Grad Zadar, Turistička zajednica grada Zadra i Sveučilište, u suradnji s ustanovama u kulturi i svim zainteresiranim građanima.

Provedba mjere planirana je tijekom 2020. godine.

Pokazatelj ishoda			Ciljana vrijednost		Učestalost praćenja	Izvor
Definicija	Jedinica	Opis	Vrijednost	Godina		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Brend kulture Grada Zadra	1	Osmišljen i participativno razvijen brend kulture Zadra	1	2021.	2020.	Grad Zadar, Turistička zajednica
Izrađena strategija brendiranja	1	Plan aktivnosti na popularizaciji brenda kulture Grada Zadra u skladu s destinacijskim menadžmentom	1	2021.	2020.	Grad Zadar, Turistička zajednica
Komunikacijska strategija izrađena u provedbi	1	Izrađena je komunikacijska strategija o brendiranju kulture Grada s planom aktivnosti koje treba provesti	1	2023.	godišnje	Grad Zadar

4. Provedba Plana

4.1. Institucionalni okvir i praćenje Plana

Da bi se osigurala provedba Plana, nužno je odrediti tijelo koje će se brinuti o redovitom ispunjavanju aktivnosti predviđenih Akcijskim planom. U tom smislu, najveću odgovornost ima gradonačelnik na čelnoj izvršnoj poziciji Grada Zadra, odnosno Gradsko vijeće, koje prihvaća dokument Plana, a operativno, najveću ulogu ima Upravni odjel za kulturu i šport Grada Zadra.

Predlaže se osnivanje Savjeta za provedbu Plana (u nastavku teksta: Savjet), čiji će sastav prihvatiti Gradsko vijeće, zajedno s prihvaćanjem samog dokumenta.

Da bi se osigurala participativnost svih skupina (javnog, privatnog i civilnog sektora) u kulturi, predlaže se sljedeći sastav Savjeta:

Gradonačelnik Grada Zadra, predsjednik Savjeta

pročelnik/ca UO-a za kulturu i šport Grada Zadra

pročelnik/ca UO-a za EU fondove

1 predstavnik/ca Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA

1 predstavnik Savjeta mladih Grada Zadra

1 predstavnik/ca mjesnih odbora otoka s područja Grada Zadra

1 predstavnik/ca javnih gradskih ustanova u kulturi

1 predstavnik/ca privatnog sektora u kulturi

2 predstavnika/ce civilnog sektora u kulturi (jedno profesionalno i jedno amatersko udruženje)

1 predstavnik/ca Sveučilišta u Zadru (tematski povezan s područjem kulture)

1 predstavnik/ca obrazovnog sektora na području kulture

1 predstavnik/ca kulturnih manjina

1 predstavnik/ca Turističke zajednice grada Zadra

1 predstavnik/ca osoba s invaliditetom.

Savjet će donijeti Poslovnik izrađen na temelju zadaća koje je definirao Upravni odjel za kulturu i šport, kojim će se detaljno razraditi njegova uloga, način djelovanja i donošenja odluka, kao i tijek sjednica te prava i dužnosti članova, prateći sljedeće prijedloge:

uloga Savjeta je savjetodavna u praćenju provedbe Plana i usklađivanju s eventualnim promjenama, koje bi osigurala nastavak njegove provedbe; UO za kulturu i šport Grada Zadra je tijelo koje će operativno koordinirati

radom Savjeta, a jedanput godišnje podносит će izvještaj o provedbi Plana Gradskom vijeću Grada Zadra; izvještaji su temelj za mjerenje rezultata provedbe Plana, prema kojima se provedba mora usklađivati; ovisno o rezultatima izvješća, ali i o mogućim promjenama okružja, većim promjenama proračuna ili zakonskim izmjenama koje bi rezultirale drugačijim ustrojem ili okvirom djelovanja na pojedinim područjima obuhvaćenima Planom; gradonačelnik, kao predsjednik Savjeta, predlaže Gradskom vijeću Grada Zadra izmjene ili dopune Plana.

4.2. Financiranje provedbe Plana

Financijska sredstva za provedbu planiranih aktivnosti i, u konačnici, ostvarenje strateških ciljeva postavljenih u Planu razvoja kulture u gradu Zadru, bit će osigurana iz proračuna Grada, sredstava projekata u kulturi iz fondova Europske unije, sredstava županijskog i državnog proračuna (primjerice programima Ministarstva kulture) te ostalih, domaćih i međunarodnih izvori.

Prema proračunu Grada za 2020. godinu, i projekcijama za 2021. i 2022. godinu,⁵⁰ za financiranje rada UO-a za kulturu i šport planirano je 62.323.861,72 kn u 2020. godini, 59.514.073,24 kn u 2021. godini i 60.169.369,34 kn u 2022. godini.

Tim sredstvima planirano je financiranje aktivnosti UO-a za kulturu i šport, Program javnih potreba u kulturi, zaštita i očuvanje gradske kulturno-povijesne baštine, rad gradskih kulturnih institucija i brendiranje kulture grada.

Za financiranje Programa javnih potreba u kulturi u 2020. godini planirano je 3.120.000 kn, kao i projekcije za 2021. godinu, a 3.240.000 kn su projekcije za 2022. godinu.

U sljedećem razdoblju očekuju se i znatni prihodi iz EU fondova na području kulture.

Tablica 39. Pregled prihoda planiranih iz EU fondova za projekte u kulturi 2020. - 2022.

Naziv projekta	2020.	2021.	2022.
Zadar baštini	51.543.518,82	9.771.750,65	0
Centar za mlade	38.649.387,82	550.000	0
ZadruArt	253.294,43		0
Recolor	691.441,79	570.818,78	0
Revival	1.451.907,21	359.214,69	0
VirtualArch	240.129,39	0	0

⁵⁰ [http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/proracun%202020\[1\].pdf](http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/proracun%202020[1].pdf)

Projekt Sv. Stošija	379.070	0	0
MaRhythm (DISPATCH)	225.000	225.000	225.000

Izvor: Proračun Grada Zadra za 2020. godinu, [http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/proracun%202020\[1\].pdf](http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/proracun%202020[1].pdf)

U sklopu projekta *Zadar baštini* uređuje se zgrada Providurove palače, a za opremanje polivalentne dvorane prijavljen je drugi projekt na Ministarstvo kulture RH te su odobrena sredstva u iznosu od 200.000 kn, koja će se realizirati u 2020. godini.

4.3. Strateški projekti u kulturi grada Zadra

U sljedeće tri godine Grad Zadar opredijelio se za provedbu devet strateških projekata sadržanih u Akcijskom planu:

Naziv projekta	Mjera	Nosilac provedbe	Izvor financiranja
Muzej dviju palača - obnova i rekonstrukcija Kneževe i Providurove palače kao novog kulturnog društvenog i baštinskog centra grada Zadra	1.2.1., 2.1.2.	Grad Zadar	EU fondovi, Grad Zadar, Ministarstvo kulture RH
Obnova, zaštita, uređenje i turistička valorizacija gradskih zidina (bedema) kao dijela Venecijanskoga obrambenog sustava 16. i 17. stoljeća, upisanog na UNESCO-ov popis svjetske baštine	1.2.1.	Grad Zadar	EU fondovi, Grad Zadar, Ministarstvo kulture RH
Centar za mlade - rekonstrukcija i prenamjena objekta u bivšoj vojarni u Ulici Stjepana Radića u kulturno-društveni centar i gradsku knjižnicu za mlade, te razvoj i uspostava modela sudioničkog upravljanja u kulturi	2.1.1., 3.1.1.	Grad Zadar, civilno društvo	EU fondovi, Grad Zadar, Ministarstvo kulture RH
Izrada kulturnog brenda i komunikacijske strategije za kulturu grada	3.2.1.	Grad Zadar	Grad Zadar
Izrada plana upravljanja baštinom Grada Zadra	2.1.1.	Grad Zadar	Grad Zadar, Ministarstvo kulture
Projekt multifunkcionalne koncertno-kongresne dvorane	2.1.2.	Grad Zadar	Grad Zadar
Projekt proširenja Gradske knjižnice Zadar	2.1.2.	Grad Zadar	Grad Zadar, EU fondovi, Zadarska županija,

			Ministarstvo kulture
Projekt <i>eKultura grada Zadra</i> - digitalizacije arhivske i ostale građe; poboljšanje pristupačnosti kulture primjenom digitalnih medija	2.1.3.	Grad Zadar	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, EU fondovi
Osnivanje Muzeja hrvatske maritimne kulture	1.2.1.	Grad Zadar	Grad Zadar, Sveučilište u Zadru, Zadarska županija, Ministarstvo kulture

4.4. Akcijski plan

Strateški i specifični ciljevi razrađeni su u mjere, odnosno ključne projekte obuhvaćene Akcijskim planom, koji se navodi u nastavku.

Provedba Akcijskog plana uobičajeno sadrži četiri faze sustava upravljanja:

- planiranje
- provedba
- praćenje/vrednovanje provedbe
- prilagođavanje.

Planiranje je provedeno participativnim putem u radionicama s Radnom grupom.

Provedba ostalih faza planira se tijekom sljedeće tri godine.

AKCIJSKI PLAN

STRATEŠKI CILJ 1:					
OSNAŽITI KULTURNO-UMJETNIČKO STVARALAŠTVO TE OČUVATI, ZAŠTITITI I PROMICATI MATERIJALNU I NEMATERIJALNU KULTURNU BAŠTINU					
Prioritet	Mjera	Projekt	Nosilac	Razdoblje provedbe	Izvori financiranja
1.1. Osnažiti razvoj kulturno-umjetničkog stvaralaštva	1.1.1. Poticati razvoj suvremenog kulturnog stvaralaštva	Umjetničke rezidencije	Grad Zadar u suradnji s javnim ustanovama i civilnim društvom	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, TZ grada Zadra, Zadarska županija, EU fondovi
		Narudžbe novih, suvremenih djela za izvedbe unutar programa ustanova, civilnog društva	Grad Zadar, civilno društvo, javne ustanove u kulturi	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, TZ grada Zadra, Zadarska županija, EU fondovi
		Projekti promicanja svijesti o važnosti prostora u programima s područja suvremene arhitekture i baštine	Zadarsko društvo arhitekata u suradnji s lokalnim dionicima	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, TZ grada Zadra, Zadarska županija, EU fondovi
		Tonsko snimanje novih izvedbi i glazbeno izdavaštvo	Koncertni ured Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Koncertni ured Zadar, Zadarska županija, EU fondovi
		Gostovanja književnika, radionice pisanja u svrhu veće aktivnosti književnoga kružoka Zadar	Udruga Zapis / Udruga Cinaz / Hrvatsko-francuska udruga i druge	2020. -	Grad Zadar, Zadarska županija, EU fondovi,

			zainteresirane udruge civilnog društva		Sveučilište u Zadru, <i>Kultura nova</i> , zaklada za razvoj civilnoga društva
		Organizacija rada i aktivnosti programa Art kina (ljetno kino, redoviti godišnji program, radionice)	Centar nezavisne kulture u suradnji s javnim ustanovama	2019. -	Grad Zadar, Zadarska županija, EU fondovi, HAVC, Ministarstvo kulture
		Poticanje suvremenih plesnih produkcija i festivala	Zadarski plesni ansambl, Histeria Nova, Gesta, Organizacija 21:21 i zainteresirane udruge civilnog društva u koprodukciji s javnim ustanovama	2019. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija, Zaklada <i>Kultura nova</i>
		Poticanje postavljanja predstava te prikazivanja predstava suvremenog kazališta	javne ustanove i civilno društvo (DRAMA PLUS, Teatar Dragon i dr.)	2019. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija
		Poticanje redovite sezonske produkcije te festivalske produkcije suvremenog plesa	Zadarski plesni ansambl, Organizacija 21:21, Udruga Histeria Nova, koprodukcije s HNK-om Zadar i KLZ-om	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija, Zaklada <i>Kultura nova</i>
		Povećanje broja vlastitih produkcija HNK-a Zadar i poticanje koprodukcija	HNK Zadar samostalno i/ili u koprodukciji s javnim ustanovama i/ili civilnim udrugama	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija
	1.1.2. Razvijati kulturno poduzetništvo, kulturne industrije i tradicijske obrte	Osnivanje Centra za kreativne industrije	INOVAcija – javna ustanova	2020. -	Zadarska županija, EU fondovi
		Razvoj aktivnosti tzv. <i>makers spacea</i> i aktivnosti Zajednice tehničke kulture u novom prostoru Gradske knjižnice Zadar (Centar za mlade)	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar, Zadarska županija, EU fondovi

		Osvremenjivanje muzejskih prostora interaktivnim suvremenim rješenjima i VR tehnologijama	Grad Zadar, NMZ, MAS, AMZ, KUZD	2021. -	Grad Zadar, Zadarska županija, EU fondovi, Ministarstvo kulture
		Potpore obrtnicima, vlasnicima tradicijskih i umjetničkih obrta, s ciljem očuvanja kulturnog naslijeđa i tradicijskih vrijednosti	Grad Zadar	2019. -	Grad Zadar, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
		Potpore aktivnostima staklopuhača	Muzej antičkoga stakla	2019. -	Grad Zadar
		Osiguravanje prezentacijskog prodajnog prostora MAS-a na gradskim bedemima	Muzej antičkoga stakla, Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija, EU fondovi
		Iška keramika – potpora razvoju projekta upisanog u registar kulturnih dobara	Narodni muzej Zadar, Arheološki muzej Zadar, Škola primijenjene umjetnosti Zadar, civilno društvo	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija, EU fondovi
		Izrada suvenira inspiriranih kulturnim i etnološkim autentičnim naslijeđem	Narodni muzej Zadar, Muzej antičkoga stakla Zadar, Arheološki muzej, stručni obrti/udruge	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija, EU fondovi
		<i>VirtualARCH</i> - zaštita nevidljivih ili manje poznatih arheoloških podvodnih i podzemnih nalazišta	Grad Zadar	2020.	Grad Zadar, EU fondovi
	1.1.3. Poticati projekte kulturnog turizma	Osnivanje savjetodavnog tijela za kulturni turizam pri UO-u za kulturu i šport	Grad Zadar	2020.-	Grad Zadar
		Razvoj kulturnih programa Provedurove i Kneževe palače te bedema	Grad Zadar, Koncertni ured Zadar, Narodni muzej Zadar, Gradska knjižnica, civilno društvo	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, EU fondovi, Zaklada <i>Kultura nova</i>
		Projekt realizacije signalistike i tekstualnih opisa zaštićenih dobara	Grad Zadar, Sveučilište u Zadru, TZ grada Zadra	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska županija, EU fondovi

		Revival – projekt mapiranja i uređenja tzv. neželjene baštine – uređenje bunkera i stavljanje u upotrebu	Grad Zadar, Sveučilište u Zadru	2019.	Grad Zadar, EU fondovi
		Recolor – projekt uređenja zapuštenog parka i zadarske Sfinge	Grad Zadar	2019. -	Grad Zadar, EU fondovi
		MaRhythm - projekt kulturnog turizma na temelju maritimne baštine (u sklopu projekta DISPATCH)	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi
1.2. Jačati održivo korištenje materijalne i nematerijalne kulturne baštine	1.2.1. Pokrenuti i provoditi projekte revitalizacije i regeneracije materijalne kulturne baštine u Zadru	Javni poziv za zaštitu pokretnih, nepokretnih i nematerijalnih kulturnih dobara	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar
		Mapiranje i digitalizacija kulturnih objekata na Poluotoku	Društvo arhitekata Zadra, Konzervatorski odjel Zadar	2021. -	Grad Zadar, EU fondovi, Ministarstvo kulture
		Rekonstrukcija, čuvanje, revitalizacija, integracija i interpretacija kulturne baštine u zaštićenom povijesnom dijelu grada - Kneževa i Providurova palača, bedemi	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi
		Obnova kompleksa crkve sv. Nikole i prezentacija podvodne kulturne baštine	Međunarodni centar za podvodnu arheologiju Zadar	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi, Ministarstvo kulture
		Izrada dokumentacije i interpretacije za projekt Muzeja hrvatske maritimne kulture u zgradi HAZU-a	Grad Zadar, Zadarska županija, Sveučilište u Zadru, HAZU	2020. -	Grad Zadar, Zadarska županija, EU fondovi, Ministarstvo kulture, Sveučilište u Zadru
		Izrada dokumentacije za potrebe obnove postava SICU-a	Zadarska nadbiskupija, benediktinski samostan sv. Marije	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture
		Sufinanciranje radova u crkvi sv. Krševana	Zadarska nadbiskupija, Konzervatorski odjel Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, EU fondovi
		Osnivanje radne skupine za izradu Plana upravljanja kontaktnom zonom obrambenih sustava Zadra i rad na prvoj fazi upravljanja	Grad Zadar, Konzervatorski odjel, urbanisti, Društvo arhitekata, Sveučilište	2020. -	Grad Zadar

		Revitalizacija i plan korištenja ostavštine kipara Ratka Petrića	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture
		Dovršetak obnove crkve sv. Stošije na Puntamiki, s planom namjene i korištenja – projekt RUINS	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi
	1.2.2. Pokrenuti i provoditi projekte očuvanja i promicanja nematerijalne baštine u Zadru	Analiza stanja, mapiranje i izrada smjernica za projekte koji se bave nematerijalnom kulturnom baštinom zadarskoga područja	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar
		Arbanaški govor – organizacija radionica, predstava i koncerata; učenje jezika	Udruga <i>Vicko Zmajević</i>	2019. -	Grad Zadar, Zadarska županija, Ministarstvo kulture
	1.2.3. Pripremati i promicati projekte revitalizacije baštine na otocima	Zavičajni muzej otoka Silbe	Društvo za zaštitu prirodne i kulturne baštine otoka Silbe, Grad Zadar i otok Silba MZ	2022. -	EU fondovi, Grad Zadar, Ministarstvo kulture
STRATEŠKI CILJ 2:					
OSIGURATI ADEKVATNU PROSTORNU, INFRASTRUKTURNU, TEHNOLOŠKU, KADROVSKU I FINACIJSKU POTPORU RAZVOJU KULTURE					
2.1. Osigurati infrastrukturnu i tehnološku potporu razvoju kulture	2.1.1. Unaprijediti upravljanje kulturnom i komunalnom infrastrukturom za potrebe razvoja kulture	Dovršetak projekta i stavljanje u funkciju <i>Komunjskog magazina</i> na otoku Premudi	Grad Zadar, MO Premuda	2019. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture
		Projekt i preuređenje zgrade stare škole u Velom lžu za novi postav etnografske zbirke	Narodni muzej Zadar	2021. -	Grad Zadar, Zadarska županija, Ministarstvo kulture
		Unapređivanje postojeće javne baze podataka za prostore namijenjene kulturi uz kriterije za dodjelu prostora	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar
		Model upravljanja projektom <i>Zadar baštini – Dvije palače</i>	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar

		Izrada plana upravljanja baštinom Grada Zadra	Grad Zadar	2021.	Grad Zadar	
		Model upravljanja Centrom za mlade	Grad Zadar, civilno društvo	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi	
2.1.2. Obnavljati postojeće te izgraditi nove objekte koji odgovaraju suvremenim potrebama kulturnih djelatnosti i potrebama građana i turista		Projekt i obnova kompleksa crkve sv. Nikole	Međunarodni centar za podvodnu arheologiju Zadar	2019. -	Grad Zadar, EU fondovi, Ministarstvo kulture	
		Obnova Providurove palače i Bedema zadarskih pobuna – projekt <i>Zadar baštini</i>	Grad Zadar	2019. -	Grad Zadar, EU fondovi	
		Rekonstrukcija i nadogradnja <i>Centra za mlade</i> te izrada novog urbanističkog rješenja bivše Vojarne <i>Stjepan Radić</i> u Zadru	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture	
		Obnova crkve sv. Krševana	Zadarska nadbiskupija, Ministarstvo kulture, Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, Zadarska nadbiskupija, EU fondovi	
		Projekt multifunkcionalne koncertno-kongresne dvorane	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, EU fondovi	
		Projekt proširenja Gradske knjižnice Zadar	Gradska knjižnica Zadar i Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar, EU fondovi, Zadarska županija, Ministarstvo kulture	
		Osiguranje skladišnih prostora za javne ustanove u kulturi Grada Zadra	Grad Zadar	2020.	Grad Zadar	
	2.1.3. Izgraditi i ojačati tehnološku infrastrukturu		Digitalizacija usluga u kulturi - Projekt eKultura Grada Zadra ; digitalizacija arhivske i ostale građe; poboljšanje pristupačnosti kulturi primjenom raznovrsnih digitalnih medija	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture, EU fondovi
			Razvoj i izrada platforme za informiranje u kulturi	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi

		Nabava instrumenata	Koncertni ured Zadar, Zadarski komorni orkestar, Gradska glazba Zadar	2020. -	Ministarstvo kulture, Grad Zadar, Koncertni ured Zadar
		Opremanje dvorane za potrebe prikazivanja filmova i održavanje kongresa (projektor, sjedalice, platno); opremanje tonskog studija	Grad Zadar	2020. -	Ministarstvo kulture, Grad Zadar, EU fondovi
2.2. Poticati razvoj ljudskih resursa u kulturi	2.2.1. Unaprijediti upravljanje ljudskim resursima u kulturi	Jačanje kadrova u kulturnom turizmu projektom <i>Zadar baštini</i> te drugim projektima	Grad Zadar, Sveučilište u Zadru	2020. -	Grad Zadar, EU fondovi, TZ grada Zadra
		Edukacija kulturnih aktera i javne administracije na području kulturnog menadžmenta	Grad Zadar, Razvojna agencija	2020. -	Grad Zadar, Razvojna agencija
	2.2.2. Poticati stvaranje novih radnih mjesta kulturnim stvaralaštvom, razvoj kulturnih/kreativnih industrija	Osiguravanje kapaciteta za rad na području zaštite i obnove kulturne baštine u Gradu Zadru pri UO-u za kulturu i šport	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar
		Formiranje i razvoj ljudskih kapaciteta budućeg <i>Centra za mlade</i> i projekta <i>Dvije palače</i>	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar
		Uključivanje više glumaca u glumački ansambl HNK-a Zadar	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar, HNK Zadar
		Zapošljavanje glazbenika u Zadarskom komornom orkestru	Zadarski komorni orkestar, Koncertni ured Zadar	2021. -	Grad Zadar, Ministarstvo kulture
2.3. Osigurati financiranje razvoja kulture	2.3.1. Osnažiti kapacitete aktera u kulturi za pronalaženje financijskih sredstava iz nacionalnih javnih i privatnih izvora te korištenjem fondova EU-a i drugih međunarodnih fondova	Usavršavanje djelatnika UO-a za kulturu i šport te javnih ustanova u kulturi za prikupljanje financijskih sredstava	Grad Zadar, Razvojna agencija	2020. -	Grad Zadar, Razvojna agencija
		Nastavak i unapređenje rada sustava sufinanciranja projekata iz međunarodnih fondova	Grad Zadar, Razvojna agencija	2020. -	Grad Zadar, Razvojna agencija, EU fondovi

2.4. Unaprijediti upravljanje kulturom grada	2.4.1. Unaprijediti planiranje, praćenje, provedbu i vrednovanje rada ustanova u kulturi, kulturnih programa i projekata	Obvezna izrada dokumenata svih javnih ustanova u kulturi Grada Zadra (HNK, KUZD, GKZD, ZKZD)	Javne ustanove u kulturi Grada Zadra	2021. -	Javne ustanove u kulturi Grada Zadra	
		Definirati i usustaviti načela vrednovanja rada svih sektora u kulturi	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar	
	2.4.2. Osigurati i osnažiti participaciju predstavnika kulturnog sektora u procesima donošenja odluka	Izrada prijedloga za razvoj sustava participativnog rada u kulturi	Grad Zadar u suradnji s predstavnicima kulturnog sektora i s vanjskim stručnjacima	2019. -	Grad Zadar	
		Provedba sustava participativnog rada u kulturi	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar	
	2.4.3. Osnaživati mobilnost i međunarodnu kulturnu suradnju	Iščanje mobilnosti zadarskih umjetnika poticanjem na sudjelovanje na međunarodnim konferencijama, natjecanjima, rezidencijama, smotrama; stvaranje baze umjetnika i produkcija	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar, Zadarska županija, Ministarstvo kulture	
		Kreiranje kulturnih proizvoda Grada Zadra pogodnih za međunarodne razmjene, međunarodna gostovanja	Grad Zadar, javne ustanove, civilno društvo	2021. -	Grad Zadar, javne ustanove, civilno društvo	
		Projekti gostovanja/razmjene dramskih, glazbenih, glazbeno-scenskih, likovnih/amatersko-galerijskih programa, radionice i sl.	organizacije civilnog društva	2020. -	Grad Zadar, zaklade, druge JLPS-a	
	STRATEŠKI CILJ 3:					
	OJAČATI VIDLJIVOST KULTURE PREMA CILJANIM SKUPINAMA					
3.1. Razviti publiku	3.1.1. Sustavno provoditi projekte razvoja publike i razvoja edukativnih programa za mlade i druge ciljane skupine (građana i	Gradska mreža radionica u kulturi (dramske, glazbene, likovne, plesne, arhitektonske i sl.)	Civilno društvo, javne ustanove u kulturi, umjetničke organizacije	2021. -	Grad Zadar	
		Kulturni programi u <i>Centru za mlade</i>	Grad Zadar, civilno društvo	2021. -	Grad Zadar, civilno društvo	

	posjetitelja/turista)	Razvoj kulture u gradskim četvrtima – nastavak projekta <i>KvartArt</i>	Grad Zadar, civilno društvo	2019. -	Grad Zadar, civilno društvo
		Kulturno-turistički paketi	Grad Zadar, TZ grada Zadra, civilno društvo	2021. -	Grad Zadar, TZ grada Zadra
		Kulturni programi za ranjive skupine građana	Grad Zadar, civilno društvo	2021. -	Grad Zadar, civilno društvo, Ministarstvo kulture, EU fondovi
	3.1.2. Unaprijediti informiranje o kulturi grada	Projekt integralnog rješenja informiranja u kulturi, kulturne signalizacije, plakatnih mjesta i spomen-ploča na području Poluotoka	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, TZ grada Zadra
		Projekt integralnog rješenja turističke signalizacije na zaštićenim objektima	Grad Zadar	2020. -	Grad Zadar, TZ grada Zadra
		Izrada/ažuriranje specijaliziranih vodiča za Zadar (npr. arhitektonski vodič)	Grad Zadar, TZ, ZDA i druga profesionalna udruženja	2022. -	Grad Zadar, TZ grada Zadra
		Poticanje razvoja medijske kulture raspisivanjem Javnog poziva	Grad Zadar	2019. -	Grad Zadar
3.2. Osmisliti i razviti jasan kulturni identitetski sustav (brend) grada Zadra	3.2.1. Osmisliti kulturni brend grada i komunikacijsku strategiju za kulturu Zadra	Izrada kulturnog brenda i komunikacijske strategije za kulturu grada	Grad Zadar	2021. -	Grad Zadar, TZ grada Zadra, Sveučilište u Zadru
		Rebrandiranje postojećih kulturnih projekata: Glazbene večeri u Sv. Donatu, Zadarsko kazališno ljeto, Plavi salon. Oživljavanje novih-starih događanja: <i>Čovjek i more</i> , Biennale zadarske fotografije	Grada Zadar, javne ustanove	2019. -	Grad Zadar

5. Literatura

Graovac Matassi, Vera (2004.), "Populacijski razvoj Zadra", *Geoadria*, znanstveni časopis Hrvatskoga geografskog društva Zadar i Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru, br. 9/2004.

Tonković, Željka i Pepić, Nenad (2013.), "Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra", konzultantski tim (Ružica Jajčević, Edin Hadžavdić i Petar Sopek): Investicijska studija za Specijalizirani poslovni inkubator u Zadru

Interneti izvori:

<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=8010> (???datum pristupa)

Cinestar Zadar-City Galleria, <https://www.blitz-cinestar.hr/cinestar-zadar-city-galleria-2497> (pristupljeno: 6. 4. 2019.)

Glazbene večeri u Sv. Donatu, 9. 7. - 8. 8. 2019., <http://www.donat-festival.com/hr/> (pristupljeno: 10. 7. 2019.)

Grad Zadar, Godišnji kulturni programi Grada Zadra, <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Grad%20Zadar%20-%20Dobreni%20programi%20u%20kulturi%20za%202019.%20godinu.pdf> (pristupljeno: 16. 7. 2019.)

Grad Zadar, Programi javnih potreba u kulturi Grada Zadra, <http://www.grad-zadar.hr/programi-u-kulturi-538/> (pristupljeno: 24. 6. 2019.)

Grad Zadar, Prostorni plan uređenja grada Zadra, <http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html> (pristupljeno: 15. 4. 2019.)

Gradska knjižnica Zadar, Izvješće o radu Gradske knjižnice u 2018. godini, http://www.gkzd.hr/sites/default/files/izvjesce_2018.pdf (pristupljeno: 15. 4. 2019.)

Hrvatsko narodno kazalište Zadar, http://www.hnk-zadar.hr/info/o_nama/ (pristupljeno: 2. 4. 2019.)

Hrvatski klaster konkurentnosti kreativnih i kulturnih industrija, Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj, <http://hkkki.eu/dokumenti/mapiranje.pdf> (pristupljeno: 10. 4. 2019.)

Kreativni Zadar 2020, Okvir za kreativni razvoj Grada Zadra do 2020., http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/kreativni_zadar_2020_.pdf (pristupljeno: 6. 4. 2019.)

ICOMOS, International Council on Monuments and Sites (1997). Charter for Cultural Tourism. <http://www.icomos.org/en> (pristupljeno: 21. 3. 2019.)

Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta RH, Operativni program *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* (OPKK), https://www.mingo.hr/public/investicije/OPKK_2014_2020_31316.pdf (pristupljeno: 18. 6. 2019.)

Ministarstvo kulture RH, Financiranje poduzetništva u kulturi, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5480> (pristupljeno: 17. 4. 2019.)

Ministarstvo kulture RH, Poziv za predlaganje umjetničko-edukativnih programa i/ili radionica za *Ruksak (pun) kulture – umjetnost i kultura u vrtiću i školi*, nacionalni dopunski program u vrtićima te osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21239> (pristupljeno: 16. 5. 2019.)

Ministarstvo kulture RH, Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011. – 2015., https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/bastina/STRATEGIJA_BASTINE_VRH.pdf (pristupljeno: 2. 7. 2019.)

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH, Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020._HS.pdf (pristupljeno: 27. 5. 2019.)

Ministarstvo turizma RH, Strategija razvoja turizma RH do 2020., <https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-turizma-11411/11411> (pristupljeno: 4. 6. 2019.)

Narodni muzej Zadar, Registar kulturnih dobara RH, <http://nmz.hr/hr/sastavne-jedinice/galerija-umjetnina,1.html> (pristupljeno: 8. 4. 2019.)

Strategija razvoja grada Zadra 2013. - 2020. (2013.). Zadar: Razvojna agencija Zadarske županije – ZADRA d.o.o. Preuzeto s: <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Strategija%20razvoja%20grada%20Zadra.pdf> (pristupljeno: 8. 7. 2019.)

Strategija razvoja nezavisnog kulturnog sektora Grada Zadra iz 2013. godine

Strateški plan Ministarstva kulture 2019. - 2021., Ministarstvo kulture RH, [https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%5a1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20\(004\).pdf](https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%5a1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20(004).pdf) (pristupljeno: 5. 6. 2019.)

The 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics (FCS), Prepared by the Institute for Statistics of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UIS), <https://unstats.un.org/unsd/statcom/doc10/BG-FCS-E.pdf> (pristupljeno: 22. 5. 2019.)

Turistička zajednica grada Zadra, Pozdrav Suncu, <https://zadar.travel/hr/vodic/atrakcije/05-12-2007/pozdrav-suncu#.XJOJ1ShKgdU> (pristupljeno: 9. 7. 2019.)

Turistička zajednica grada Zadra, Strategija razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016. - 2026. godine, https://onama.zadar.travel/strategija_razvoja_turizma_grada_zadra_za_razdoblje_2016_2026_godine.pdf (pristupljeno: 9. 5. 2019.)

Zadarska županija, Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020., <https://www.zadarska-zupanija.hr/images/dokumenti/Zupanijska%20razvojna%20strategija%20Zadarske%20zupanije%202016.%20-%202020..pdf> (pristupljeno: 17. 7. 2019.)

Zadra NOVA, Agencija za razvoj Zadarske županije, Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013. - 2023., <https://www.zadra.hr/en/izra%C4%91eni-strate%5A1ki-dokumenti/2629-glavni-plan-razvoja-turizma-zadarske-%5BEupanije-2013-2023> (pristupljeno: 16. 7. 2019.)